T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE ÖĞRENEN GÜRCÜ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ZAMANLARI ÖĞRENİRKEN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARIN İNCELENMESİ

İa KALANDİA

İZMİR

2016

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE ÖĞRENEN GÜRCÜ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ZAMANLARI ÖĞRENİRKEN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARIN İNCELENMESİ

İa KALANDİA

DANIŞMAN

Prof. Dr. Leyla HARPUTLU

İZMİR

2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Türkçe Öğrenen Gürcü Öğrencilerin Türkçe Zamanları Öğrenirken Karşılaştıkları Zorlukların İncelenmesi" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

İa KALANDİA

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Leyla HARPUTLU

Üye Yrd. Doç. Dr. Funda UZDU YILDIZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Soner AKŞEHİRİ

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

27./06./2016

Prof. Dr. Ali Günay BALIM
Enstitü Müdürü

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10116610
Yazar Adı / Soyadı	IA KALANDIA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99802444662
Telefon	5535880746
E-Posta	ia-kalandia@mail.ru
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Türkçe Öğrenen Gürcü Öğrencilerin Türkçe Zamanları Öğrenirken Karşılaştıkları Zorlukların İncelenmesi
Tezin Tercümesi	A study on the Challenges of Georgian Learners of Turkish in Mastering Tenses
Konu	Dilbilim = Linguistics
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2016
Sayfa	94
Tez Danışmanları	PROF. DR. LEYLA HARPUTLU 21091861110
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

11.07.2016

İmza:.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmam esnasında Türkiye'de eğitim almamızı sağlayan YTB'ye teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam esnasında bana yol gösterici olan danışmanım **Prof. Dr. Leyla Harputlu'ya** da şükranlarımı sunarım.

Tez sürecinde beni destekleyen, tüm sorularıma yanıt veren ve ellerindeki kaynakları benimle paylaşan Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesinin değerli hoca **Yrd. Doç.Dr Harun Çimke'**ye teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Gürcistan Türkiye'nin sınır komşusu ve aynı zamanda dost bir ülkedir, bu iki ülke arasındaki dilsel, tarihsel, kültürel ilişkilere bugüne kadar büyük önem verilmektedir. Bu iki ülkenin işbirliğinin gerçekleşmesi için iletişim şarttır. İletişim sağlamak için dil öğrenme çok önemlidir.

Gürcistan'da Türkçe ile ilgili çok sayıda dil üzerine çalışma bulunmaktadır, bu çalışmaların çoğu Gürcüce olarak yazılmıştır. Türkçe olarak henüz Türkçe-Gürcüce arasında hiç bir dilbilgisel zaman karşılaştırma çalışma yapılmamıştır.

Türkçe, farklı ülkelerde öğretilmektedir. Bu öğretim farklı seviyelerde olmaktadır. Bazı ülkelerde sadece üniversitelerde seçmeli Türkçe ders olarak ya da Türkoloji bölümlerinde değil, ortaöğretim kurulunda okutulacak seçmeli yabancı dillerden birisi olarak Türkçe öğretilmektedir. Bu ülkelerden birisi de Gürcistan'dır.

Gürcistan'ın bazı liselerinde Türkçe seçmeli yabancı dil olarak önerilmiş ve öğrenciler bu dili öğrenmektedir. Bu ülke için yabancı dil olarak Türkçe alanında yetişmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır. Bu dili seçme nedeni konusunda değişik görüşler ortaya konulabilir. Örneğin Gürcistan, Türkiye'nin komşusudur ve birçok kişi değişik nedenlerle Türkiye'ye gelmektedir.

Çalışmanın nitecisinde Türkçe öğrenen, aynı zamanda Gürcüce öğrenen öğrenciler için dilbilgisel zaman kategorinin öğrenilmesi sırasında yardımcı olacaktır. Dolaysıyla yabancı dil edinimi daha rahat ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilecektir.

Ortaöğretimde öğretilen "yabancı dil olarak Türkçe için her gün yeni bir ihtiyaç ortaya çıkabilir. Bu çalışmada Gürcüce ile Türkçe arasında zamanlar açısından bir karşılaştırma bağlamında olacaktır. Bu karşılaştırma Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerden alınacak veri doğrultusunda yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Zamanlar, Gürcüce Zamanlar, karşılaştırma

ABSTRACT

Georgia is Turkey's neighbouring country and, at the same time, a friendly nation. A lot of importance is given today to linguistic, historical and cultural relations between these two countries. Communication is essential for the realization of the co-operation between these countries. Language learning is very important for providing communication.

There are many linguistic studies on the Turkish language in Georgia. However, most of them are written in Georgian. There is not yet a comparative study on grammatical tenses in the Turkish and Georgian languages written in Turkish.

Turkish is taught in different countries around the world. The teaching process is realized on different levels. In some countries, there are not only Turcology departments or facultative courses in Turkish at universities, but facultative classes in Turkish among foreign language courses in the institutions of secondary education. Georgia is one of such countries.

In some high schools of Georgia, Turkish is recommended as a facultative foreign language and students learn it. There is a need for teachers trained in the field of Turkish as a foreign language in this country. There may be different opinions about the reasons for choosing this language. For example, Georgia is Turkey's neighbouring country and a lot of people come to Turkey for different reasons.

The results of the study will be useful for students who study Turkish and at the same time Georgian during their learning the category of grammatical tense. Thus, foreign language learning process will be realized more comfortably and quickly.

A new demand for Turkish as a foreign language can appear every day in secondary education. This study will be realized within the context of comparing tenses in Georgian and Turkish. An attempt to get more realistic results will be made on the basis of Georgian students who learn Turkish.

Key Words: Turkish Tenses, Georgian Tenses, comparison

Ia KALANDİA

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
İÇİNDEKİLER iii

BÖLÜM I

Giriş
1.1. Problem Durumu 1
1.2.Amaç ve önem 1
1.3. Problem Cümlesi 2
1.4. Alt Problemleri 2
1.5. Sayıltılar 3
1.6. Sınırlılıklar 3

BÖLÜM II

2.1. Araştırmanın Modeli 4
2.2. Evren ve Örneklem 4
2.3. Veri Toplama Araçları 4
2.4. Veri Çözümleme Teknikleri 5

BÖLÜM III

3.1. GİRİŞ 6
3.1.1. Dünya Dil Aileleri 6
3.1.2. Biçimsel Açıdan Dillerin Sınıflandırılması 7
3.1.3. Tek Heceli Diller 7
3.1.4. Bağıntılı (Eklemeli) Diller 8
3.1.5. Bükümlü Diller 8

3.1.6. Çok Bükümlü Diller 8
3.2. Kaynak Açısından Diller 9
3.2.1. Altay Dil Ailesi: 10
3.2.2. Kafkas Dilleri. 11
3.3. Türkiye Türkçesinin Dilsel Özelikleri 12
3.3.1. Türkçede Sesbilim 12
3.3.2. Biçimbilim (Morfoloji) 14
3.3.3. Sözdizim 15
3.4. Sözcük Türleri 16
3.4.1. Türkçe Sözcük Türleri 17
3.4.2. Eylem 17
3.4.3. Zaman kavramı 19
3.4.3.1. Eylem Zamanı 20
3.4.3.2.Görünüş 22
3.5. Gürcücenin Dilsel Özellikleri 23
3.5.1. Gürcücede Sesbilim 23
3.5.1.1. Gürcüce Biçimbilim 27
3.5.1.2. Gürcücede Sözdizim 30
3.5.1.3. Gürcüce Sözcük Türleri 32
3.5.1.4. Gürcücede Fiil 34
3.5.1.4.1. Tekil ve çoğul sayılarda öznel şahıs ekleri 36
3.5.1.4.2. Tekil ve çoğul saylarda nesnel şahıs ekleri 37
3.5.2. Fiil ön eki 39
3.4. Gürcücede Zaman 42
3.4.1. Fiil zamanı 47
3.4.2. Kip 49

BÖLÜM IV

4.1. Türkçe-Gürcüce Zaman Yapılarının Karşılaştırması 53
4.1.1. Türkçe-Gürcüce Geniş Zaman Yapının Karşılaştırılması 59
4.1.2. Türkçedeki Dilek-Şart ve İstek Kipi Yapısının Gürcücedeki Kiplerle Karşılaştırılması 64
4.1.3. Türkçe-Gürcüce Geçmiş Zaman Yapısının Karşılaştırılması 72
4.1.3.1. Görülen Geçmiş Zaman Yapısının Karşılaştırılması 72
4.1.3.2. Duyulan Geçmiş Zaman (Miş'li Geçmiş Zaman) 76
4.1.4. Türkçe-Gürcüce Gelecek Zaman Yapısının Karşılaştırılması 78
4.1.4.1. Gelecek zaman 78
4.1.4.1.2. Gelecek Zamanın Hikâyesi 82
4.1.4.3. Gelecek Zaman Rivâyeti 84

BÖLÜM V

5.1. BULGULAR VE YORUMLAR 86
SONUÇ 89
KAYNAKÇA 90-92

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, amaç ve önem, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çeşitli çalışmalar yapılmakta ve materyaller hazırlamaktadır. Bu çalışmada, Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerin Türkçe zamanları öğrenirken karşılaştıkları zorluklar incelemiştir. Türkçe ve Gürcüce iki farklı dil ailesinden gelen dillerdir. Bu dillerin öğretiminde farklı dil ailelerinden olmasının olumlu ya da olumsuz yanları vardır. Örneğin, her iki dildeki zamansal anlatımlar farklı olduğundan Türkçe zamanları öğrenen bir Gürcü öğrenci birkaç tür zorlukla karşılaşabilirler. Bu iki dil arasında benzer çalışma henüz yapılmadığı gözlemlenmiştir

Genel olarak Türkçe ve Gürcüce zamanların karşılaştırılması konusunda hiçbir çalışmanın yapılmadığı için bu alanda öğrenim gören öğrenciler zorluk çekmektedir, Türkiye'de öğrenim gören Gürcü yahut Gürcistan'da öğrenim gören Türk öğrenciler için bu çalışma yardımcı olacaktır.

1.2. AMAÇ ve ÖNEM

Türkçe dünyanın değişik ülkelerinde öğretilmektedir. Bu öğretim farklı düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Bazı ülkelerde yalnızca üniversitelerde seçmeli Türkçe dersi ya da Türkoloji bölümlerinde değil, ortaöğretim kurulunda okutulacak seçmeli yabancı dillerden birisi olarak Türkçe öğretilmektedir. Bu ülkelerden birisi de Gürcistan'dır. Akademik olarak incelenen Türkçeden öteye bir iletişim aracı olarak Türkçe gündeme gelmiştir. Gürcistan'da birkaç lisede Türkçe, seçmeli yabancı dil olarak önerilmiş ve öğrenciler bu dili öğrenmektedir. Bu ülke için yabancı dil olarak Türkçe alanında

yetişmiş öğretmenlere ihtiyaç vardır. Bu dili seçme nedeni konusunda değişik görüşler ortaya konulabilir. Örneğin Gürcistan, Türkiye'nin komşusudur ve birçok kişi değişik nedenlerle Türkiye'ye gelmektedir. Yine son dönemdeki Türkçenin dünyada her açıdan daha güçlü olmasının da katkısı vardır.

İşte bu nedenle Gürcüce ile Türkçe arasında değişik karşılaştırmalar yapılmalı, Gürcü öğrenciler Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar her düzey ve bağlamda sorgulanmalıdır ve tartışılmalıdır. Hatta ileride sadece Gürcülerin Türkçe öğrenirken yaptıkları hatalara yönelik kitaplar yazılması gerekebilir. Ortaöğretimde öğretilen "yabancı dil olarak Türkçe" için her gün yeni bir ihtiyaç ortaya çıkabilir.

Bizim çalışmamız da Gürcüce ile Türkçe arasında zamanlar açısından bir karşılaştırma bağlamında olacaktır. Bu karşılaştırmayı da Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerden yola çıkarak daha gerçekçi bir sonuç almaya çalışılacaktır.

Çalışma iki dilin karşılaştırmasına yöneliktir. Sonuçları hem Gürcistan okullarındaki öğretmenlerin ders gereçleri oluştururken kullanabileceği bir bilgin olmadığı yanı sıra olacaktır, hem de akademik düzeyde yapılan bir çalışma olarak başka akademik çalışmalara öncüllük edecektir. Yine Gürcistan'da Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerden alınacak sonuçların çalışmanın bilimsel doğruluğuna önemli katkısının olacağı açıktır.

1.3. PROBLEM CÜMLESİ

Türkçe zamanları öğrenen bir Gürcü öğrenici ne tür zorlukla karşılaşabilir?

1.4. ALT PROBLEMLER

1. Bu dillerin öğretiminde farklı dil ailelerinden olmasının olumlu ya da olumsuz yanları var mıdır? Örneğin, her iki dildeki zamansal anlatımlar nasıldır?

2. Türkçe zamanları öğrenen bir Gürcü öğrenici ne tür zorlukla karşılaşabilir?

3. Alt problemler olarak her iki dilin zamanla ilgili anlatım yolları arasında zorluk nasıl aşılabilir?

1.5. SAYILTILAR

Bu çalışmada Gürcüce ve Türkçe farklı dil ailelerine mensup, farklı yapısal özellikleri olan iki dil olduğundan, zaman yapılarında farklılıklar olabileceği ve bu farklılıkların iyi çalışılması durumunda Türkçe öğrenen Gürcülerin daha kolay öğreneceği varsayılmaktadır.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma Gürcüce ve Türkçe zaman yapısının karşılaştırılması ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma süresinde önce her iki dilin zamanlarını ele alınacaktır. Her iki dilde yapılan karşılaştırmalı çalışmalar olmadığı nedeniyle herhangi bir çalışmadan yararlanılmayacaktır. Bu tezi daha ileride yapılacak yeni çalışmalar için önce niteliğindeki çalışmalar olacaktır.

Bunun yanında Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerin sınav sonuçları değerlendirilecektir.

Önce her iki dilden zamanları ele alınacak, sonra karşılaştırılacaktır ve farklılıklar ortaya konulacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezinde hazırlık gören Gürcü öğrencileri Türkçe eğitim gören Gürcü öğrencilere düzenlenen sınav kâğıtları kullanılacaktır. B1 ve A2 seviyede toplam 13 öğrenci var, B1 seviyede 7 Gürcü öğrenci ve A2 seviyede 6 öğrenci bulunmaktadır. Gruplar 5 kız ve 8 erkekten oluşur. Sınavlar okuma-anlama, dinleme ve yazma sorulardan oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmamız, iki dilin zaman bakımından karşılaştırılması olarak planlanmıştır. Bu çalışmada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezinde hazırlık gören Gürcü öğrencileri Türkçe eğitim gören Gürcü öğrencilere düzenlenen sınav kâğıtları kullanılacaktır. Sınav sonuçlarının değerlendirilmesinde dilbilgisi imla kurallarına ve konunun yazılan yazı ile ne kadar bağlantılı olduğuna bakılmıştır.

2.4. Veri Çözümleme ve Teknikler

Gürcü öğrenciler Türkçe öğrenirken bir sıra gramatiksel zorluklarla karşılaşıyorlar ve bu gramatiksel zorluklar içerisinde zamanlar ağırlık taşır ve zamanlarda karşılaşılan zorluklar ve sorunları gidermek için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nin yaptığı sınav sonuçları kullanılacaktır. A2 ve B1 düzeyindeki öğrencilerin kompozisyonları incelenmiştir ve bu incelemede 7 kız 6 erkek öğrenci olmakla 13 kişinin kâğıdı kullanılmıştır.

BÖLÜM III

3.1. GİRİŞ

3.1.1. Dünya Dil Aileleri

Dünyada değişik dil aileleri vardır. Yeryüzünde konuşulan dillerin gramer yapıları nasıl olurlarsa olsun, her birinin kendine ait gelişmiş bir sistemi vardır. Bütün diller insanlar arası iletişim kurmak için vardır ve her dilin kendine özgü yanları vardır. Diller arası benzeyen yanları olabileceği gibi farklı yanları da olabilmektedir. Özellikle kökensel olarak çeşitli dil ailesi içinde bulunan iki dil arasında bile tipolojik ya da biçimsel açısından farklılıklar bulunabilmektedir. Kısacası, her dilin bir başka dil ile benzeyen ve benzemeyen yanları vardır.

Dünyada konuşulan ve konuşulmakta olan dillerin genellikle iki açıdan, iki yönden sınıflandırılması gelenek olmuştur (Aksan 2009: 103).

1. Biçim açısından (Tipolojik açısından)
2. Kaynak (akrabalık ilişkileri) açısından (Kalıtımsal açısından)

Tipolojik sınıflama bu dilin farklı öğelerini başka dillerin aynı türden öğelerle karşılaştırma sonucu yapılır.

Kıran ve Kıran'ın (2013: 37) belirttiğine göre, biçim bilimsel sınıflandırma, büyük ölçüde dilbilgisel yapılarında benzerlik bulunan dilleri bu grupta toplar. Bu diller arasında akrabalık olmayabilir; örneğin İngilizcenin dil bilgisel yapısı Fransızcadan çok Çinceye yakındır, İngilizcenin Çinceyle hiçbir akrabalığı yoktur, ama Fransızcayla akrabadır.

Bizi ilgilendiren kalıtımsal sınıflama ise bazı ana dil ya da kaynak dilden doğduğu varsayılan, birbirine farklı açılardan benzeyen diller arasında yapılmaktadır. Tipolojik sınıflama eşzamanlı bir dil incelemelerini, kaynak açısından (kalıtımsal) sınıflamada ise artzamanlı bir sınıflama yapılmaktadır. Örneğin aynı bir kaynak dilden doğduğu varsayılan Kafkas dil ailesi ya da Altay dil ailesi mirasa (kalıtıma) dayalı bir sınıflandırmadır.

Bazı lehçeleri dil olarak sayılması tartışabilecektir, fakat yine de kabul edilmiş dil ailelerinden yola çıkarak dünya dil sayısı çıkarılmıştır. Böylece dillerin hangi aileden olduğu çeşitli karşılaştırmalarla ortaya konulabilir.

3.1.2. Biçimsel Açıdan Dillerin Sınıflandırılması

Dillerin tipolojik ya da biçimsel açıdan incelemek demek dillerin öğelerini (sözdizim, biçimbirim, sesbilim, sözcük dizilişi, sessel özellikler, özne, yüklem, ya da nesnenin yeri. vb.) karşılaştırarak birbirlerine benzeyen yanlardan yola çıkarak bazı sınıflanmalar yapmak demektir.

Bu biçim bilimsel sınıflandırmada, dillerdeki yapı değişikliklerine göre dört temel dil türü vardır.

Kıran ve Kıran'a (2013: 37-38) göre bu dil sınıfları şunlardır: tek heceli diller, bağıntılı (eklemeli) diller, bükümlü diller ve çok bükümlü diller. Bu dil ailesi adlarını farklı biçimlerde adlandıranlar olmuştur, biz bu çalışmada Kıran ve Kıran"ın (2013) seçtiği adlar kullanacağız. Aşağıda bu dört dil ailesi kısaca ele alınmıştır:

3.1.3. Tek Heceli Diller

Aksan (2009) bu tür dillerin başlıca özelliklerden birinin çekimin olmayışı olduğunu söylemektedir. Bu dillerde sözcüklerin ek almadan, büküme uğramadan, değişmeden kaldığını, tümce içindeki yerleriyle ve başka sözcüklerle yan yana gelmeleriyle çeşitli anlam ve görevler yüklendiklerini belirtmektedir (Aksan 1998: 106). Bu grup dillerin başında Çince gelmektedir. Sözcüklerin çekime uğramaması bu dil grubunu diğer dillerden ayran en büyük özelliktir. Çincede vurgu çok önemlidir; tek bir sözcük, yazıda da belli edilen değişik tonlarda söylenebilmektedir ve yansıtabilir. Böylece bir tek ses birleşiminin kimi zaman on, onbeş farklı anlama gelebilmektedir.

Çin-Tibet dil ailesi içindeki bazı diller biçimsel açıdan tek heceli diller grubu içinde yer alır. Adından da anlaşılacağı gibi sözcüklerin tek heceden oluşması ve çekime uğramaması bu dil grubunu diğer dillerden ayran en büyük özellikler arasındadır.

3.1.4. Bağıntılı (Eklemeli) Diller

Kıran ve Kıran (2013: 38) bu sınıfa giren dillerde sözcüğün değişmediğin, ek ve takılar eklenerek sözcüğün çekildiğini ve türetildiğini söylemektedir. Kıran ve Kıran (2013) her dilbilgisel ilişkinin kendine özgü bir takıyla ifade edildiğini ve sözcüğün sonuna çeşitli takıların, biçimbirimlerin sıralandığını eklemektedir. Kıran ve Kıran (2013) çalışmalarında Türkçe eklemeli ya da bağlantılı dil grubunun en tipik dili olduğunu söylemektedirler. Türkçe ile ilgili yapılan açıklamaların büyük çoğunluğu bağlantılı dillerin tipik özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin "bakıyorlar" sözcüğünde "bak" köktür ve değişmez. {-(I)yor} çekim eki ve {-lar}çoklu eki, kök durumundadır. "bak-" sözcüğüne belirli bir sıra içinde eklenmiştir.

Aksan'ın (1998: 106) belirttiğine göre, bağlantılı bir dil oluşu, eklerin çeşitliliği ve bu çeşitli eklerin değişik görevler yüklenerek yeni sözcükler oluşturabilmektedir. Örneğin, bu yolla Türkçeyi çok geniş anlatım olanaklarına kavuşturmuş, yeni beliren kavramların karşılanmasını, yabancı kavramlara karşılıklar bulunmasını kolaylaştırmıştır. Bu yüzden Türkçe, terim yaratma açısından çok güçlü bir dil olduğunu söylenir.

3.1.5. Bükümlü Diller

Bükümlü dillerde, Türkçenin tersine kök ile biçimbirim arasındaki sınırın her zaman kesin olmadığını belirten Kıran ve Kıran (2013: 38) en önemlisinin de bir biçimbirimin, tek bir kavram yerine pek çok kez, birkaç kavramı birden açıkladığını belirtirler, örneğin Latincede "ama/-mus" (seviyoruz) sözcüğünde bir {-mus} biçimbiriminin hem şimdiki zamanı, hem 1. kişiyi hem çoğulu hem bildirme kipini ifade ettiğini belirtmiştir.

3.1.6. Çok Bükümlü Diller

Bu alandaki diller çok az sayıda olduğu için konu ile bilgiler de oldukça sınırlıdır. Bu konuda Kıran ve Kıran (2013: 38) Grönland dilinden yola çıkarak bazı açıklamalarda bulunmuştur. Kıran ve Kıran (2013) şöyle demektedir:

Bu dillere örnek olarak Grönland dili gösterilebilir. Bu dillerde tek bir köke eklenen belirteç ve takılarla ya da kökün dönüşümleriyle uzayan sözcük bir tümce oluşturur. Bu dillerde tümcenin bölümleri belli bir biçimde sıralanmalıdır, sıralanma bir dil bilgisel işlevdir (Kıran ve Kıran, 2013: 38).

Bu dilin en temel özelliği birden çok sözcüğün tek bir sözcük olarak tümce içinde bulunabilmesidir denilebilir.

3.2. Kaynak Açısından Diller

Kıran ve Kıran'ın belirttiğine göre, yeryüzündeki dil aileleri konusunda kesin bir sayı vermek zordur (2013: 38). Daha önce belirtildiği gibi dil sınıflandırmasında bir başka yaklaşım ise kaynak açısından yapılan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmada, yapılan dil gruplarının kendi içinde akraba oldukları, kalıtımsal olarak çok önceleri konuşulmuş bir kaynak dilden doğdukları görüşleri benimsenir. Bu açıdan bir dil ailesi içindeki bir dille ilgili yapılan açıklamaların çoğunluğu ayını dil ailesi içindeki diğer diller için de geçerli olacaktır.

Bazı dilbilimciler dil ailelerinin sayısını kırk, elli arasında gösterirken, bazıları da yüzün üstünde dil ailesinden söz ederler.

Kalıtsal açıdan birbirine benzeyen dilleri aynı grupta toplama eğilimi vardır. Bu grup dilleri genelde 17 grupta toplarlar: (Crystal, 2010: 295).

1. Altay dil ailesi,
2. Kafkas dilleri
3. Ural dil ailesi,
4. Hint-Avrupa dil ailesi,
5. Eskimo – Aleut dil ailesi,
6. Yerli Amerikan dilleri
7. Yerli Avustralya dilleri
8. Bantu dil ailesi
9. Nijer-Kongo (Kordofan) dil ailesi
10. Çin-Tibet dil ailesi
11. Hami-Sami dil ailesi

12. Dravindien dil ailesi

13. Huazan (Khoïsane) dil ailesi

14. Endonezya Takım Adalarındaki dil ailesi

15. Avusturalya – Asya dil ailesi (Avustronezya ya da Malezya-Polinezya Dilleri),

16. Nil – Sahra dil ailesi

17. Papuez dil ailesi

Bu dünya dilleri arasında yer alan iki dil bizim çalışmamızı doğrudan ilgilendirmektedir. Birisi Altay dil ailesi içindeki Türkçe, diğeri ise Kafkas dil ailesi içindeki Gürcücedir. Türkçe dilin özellikler ve Gürcü dilin özelliklerle ilgili daha ayrıntılı olarak aşağıda tanımlayabiliriz.

3.2.1. Altay Dil Ailesi

Bu dil ailesine giren başlıca diller: 1. Türkçe, 2. Moğolca, 3. Mançu-Tunguzca, 4. Korece, 5. Japoncadır. Korece"nin Altay dilleri ile olan akrabalığı hemen hemen kesinleşmiş durumdadır. Ancak Japoncanın akrabalığına ilişkin çalışmalar daha, kesin bir sonuca ulaşmış sayılmaz. Bu dil ailesinde Moğolca ile Tunguzcanın akrabalığı kesindir. Altay dilleri içinde Türkçeye en yakın olanı Moğolcadır (Korkmaz 2014: 57-63). Her iki dilin söz dizimsel yapıları yanında, sözcük türetme, ekleri işletme ve bazı ses bilgisel özelliklerini birbirlerine çok benzediği gözlenmiştir. Günay (2013) Altay dil ailesinin en belirgin özelliklerini şu biçimde sıralar:

> Her dilin köken olarak ayırımının yapılmasının temelinde, o dil ailesindeki diller arasında ortak olan öğelerin sınıflandırılması yatar. Kısaca Bu dilin en bilinen özellikleri şunlardır**:** Ünlüsü bol olan bu gruptaki dillerde ses uyumu kuralı vardır. Benzeşme (fr. *assimilation*) adı verilen ünlü ve ünsüz uyumları Türkçe gibi bazı dillerde görülür. Sözcüklerde cinsiyet ayırımı yoktur (toplumsal bağlamda bazı sözcüklerin cinsiyetinden söz edilebilir. Türkçede toprak ana, devlet baba, ay dede, Allah baba, tabiat ana (doğa ana?) gibi sözcüklerle birlikte cinsiyeti belirten yapılar kullanılır. Bunlar ilgili sözcüklerin o toplumundaki artalan bilgisine bağlı bir değerlendirmedir. Dilde tanımlık yoktur, çekim ve sözcük türetme eklerle yapılır.

İsim çekiminde iyelik eki kullanılır, sözdiziminde özne tümleç ve yüklem sırasını izler. Sayı sıfatından sonraki adlar tekildir, ünlüler ve eylem biçimleri zengindir. İlgeçler adlardan sonra gelir, ayrı bir soru eki vardır. Bu türden ayrıcı özellikleri her dil ailesi için bulmak olasıdır (Günay,Doğan 2013: 137).

Buradaki belirtilenler Altay dil ailesinin temel özelliklerdir, yani bu dil ailesi içindeki tüm dillerde burada belirtilen durumlar vardır. Örneğin, burada belirtilen tüm durumlar bu dil ailesinin her üyesi olan Türkçe için geçerlidir.

3.2.2. Kafkas Dilleri.

Günay'a göre bu gruptaki diller daha az sayıda insan tarafından konuşulur ve çok dar bir alanda bu kadar farklı diller konuşulduğu bir başka yer yok gibidir. Kafkas dilleri üç gruba ayırdığını belirtmiş:

Doğu Kafkas dilleri: Çeçence, İnguş, Bats dili, Avar, Dido, Lak, Lezgi dilleri

Güney Kafkas Dilleri: Gürcüce, Lazca, Mingrelce, Svanca.

Kuzey Batı Kafkas Dilleri: Abhazca, Adıgece, Ibıhça, Kabartayca. (Günay 2013: 141)

Kafkasya'da konuşulan çok farklı dilleri kapsamakta ve temelde üç alt dalı bulunmaktadır. Diller arasında çok fazla bir akrabalık görünmemektedir.

Kafkas dillerinin en belirgin özelliklerinden birisi gırtlak ünsüzlerinin çok olması olduğunu belirtir.

Sözcük başında ya da sözcük sonunda çok sayıda ünsüz bir arada kullanılabilmektedir. Bu dil ailesi içinde ünlü bakımından en zengin denilebilecek dillerden birisi olan Gürcücede bile (en zengin olarak Çeçence gösterilir: Dokuz temel ünlü, altı temel ünlülerin değişkenlikleri içeren on beş ünlü sesbirim bulunmaktadır), sözcüğün başına beş altı tane ünsüz konulabilmektedir (Örneğin "ptkvnidnen" sözcüğünde (onlar koparıyordu) beş ünsüz bulunmaktadır) (Günay 2013: 141) .

Gürcüce ile ilgili daha ayrıntılı bilgi alt bölümlerde verilmektedir.

3.3. Türkiye Türkçesinin Dilsel Özelikleri

Dillerin yapı bakımından sınıflandırılmasına "bağlantılı diller" grubuna giren Türkçe, bu dil grubunun tipik özelliklerini taşımaktadır. Hiç değişmeyen bir köke, çeşitli görevleri olan biçimbirimler, bağlantı yerleri belli olmayacak biçimde sıkıca bağlanır. Bu olay, Türkçeye anlatım açısından büyü kolaylıklar sağlamaktadır. Aşağıda Türkçenin özelliklerini, ses açısından, yapı-biçimbilim açısından, sözdizimi açısından kısaca açıklamaya çalışacağız.

3.3.1. Türkçede Sesbilim

Bu bölümde Türkçe ses özellikleri incelenecektir. Türkçe sesleri bakımından inceleyen İclâl Ergenç'in **Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü**' ne baktığımızda Türkiye Türkçesinde ses özelliklerden en önemlisi ses düzen olduğunu tanımlar ve Türkçe dil ses açısından bağlantılı diller grubuna giren dil olduğunu belirtir (Ergenç 1995: 11).

Ünlüsü bol olan Türkçe dil sondan eklemeli diller grubuna giren dildir ve bu özelliğinden çağdaş Türkiye Türkçesinde önemli olan ve en tipik özelliği ünlü ve ünsüz uyum olduğunu anlatılmakta. Sözcüğün ilk seslemindeki ünlünün, çıkış yeri ve çıkış biçimi açısından taşıdığı özellikleri sonraki (ardıldaki) seslemde bulunan ünlüye ulaştırarak kendisine benzetmesi olarak tanımlayabileceğimiz ünlü uyumu kuralları, Türkçede giren yabancı sözcüklerin söyleyişlerini de etkileyerek en az çabayla sesletimlerini sağlamaktadır (Ergenç 1995: 11).

Türkçenin ses açısından bir başka özelliği de sözcüğün önsesinde birden çok ünsüzün bir daha bulunmamasıdır. Sonseste ünsüz yığılması içeren sözcüklerin bir kısmı Türkçe, büyük bölüm ise yabancı kökenli olduğunu belirtmektedir.

Sözcükler ve bu sözcüklere eklenen biçimbirimler ünlü uyumlarına göre düzenlenir. Türkçe bir sözcüğün ilk hecede bir art ünlü varsa onu izleyen seslemlerde de art ünlü bulunur (yaz-mak, yaz-dır-mak). Bir ön ünlü varsa onu izleyen seslemlerde de

ön ünlü bulunur (sil-mek, sil-dir-mek). Türkçede bu kurala "Büyük Ünlü Uyumu" denmektedir.

Ünlü uyumunu dilbilim sözlüğü şu biçimde tanımlamaktadır.

"Büyük ünlü uyumu (Alm. *Palatalharmonie,* Fr. *harmonie palatale,* İng. *palatal harmony*) Türkçe'de yalın ya da eklerle uzatılmış bir sözcüğün ilk sesleminde art ünlü varsa, ondan sonraki bütün seslemlerde alt ünlüler, ön ünlü varsa, öbür seslemlerde de ön ünlü bulunması yoluyla oluşan uyum (örn. *Yapamadı, balıklarınız, vermedi, evleriniz*)" (Vardar, 1995: 53-54).

Türkçede sözcükler genellikle bu kurala uyarlar, ancak uymayan sözcükler de vardır: anne, kardeş, elma… Bu sözcükler kural dışı olarak kabul edilir. Büyük ünlü uyumuna uymayan sözcüklerin yanı sıra, bu uyuma uymayan biçimbirimler de vardır. Bu biçimbirimler "-ken, -leyin, -imtrak, -yor, -daş, -ki"dir: yatarken, akşamleyin, yeşilimtrak, izliyor, meslektaş, yarınki

Ünlülerin düzlük, yuvarlaklık, darlık, genişlik bakımından uygunluğu da "Küçük Ünlü Uyumu" olarak tanımlanmaktadır.

"Küçük ünlü uyumu (Alm. *Labialharmonie, labialas-similation,* fr. *harmonie labiale, assimilation labiale*, İng. *Labial harmony, labial assimilation*) Türkçede yalın ya da eklerle uzatılmış bir sözcüğün ilk sesleminde düz ünlü varsa sonraki seslemlerde de dar yuvarlak ya da geniş düz ünlüler bulunması yoluyla oluşan uyum (örn. *odalar, evler, ekmek, vurgum*. vb.)" (Vardar, 2002: 141).

Türkçe bir sözcüğün ilk sesleminde düz bir ünlü varsa bu ünlüler de düz olur: bil-dir-mek, bak-tır-mak.

Türkçe bir sözcüğün ilk sesleminde yuvarlak bir ünlü varsa sonraki seslemlerde ya dar yuvarlak ya da düz geniş ünlü bulunur: gör-ün-mek, yor-ul-mak, vur-ul-mak.

Bunların yanı sıra Türkçeye yabancı dillerden geçmiş olan küçük ünlü uyumuna aykırı "horoz, ümit, alkol, sinüs, etüt…" gibi pek çok sözcük de vardır.

Türkçenin ses açısından önemli bir diğer özelliği de ünsüz uyumudur. Türkçede ötümsüz bir ünsüzle biten bir sözcüğe gelen biçimbirim de ötümsüz olur: dolap-ta, sınıf-tan… Ötümlü bir ünsüzle biten bir sözcüğe gelen biçimbirim de 11 ötümlü olur: okul-da,

demir-ci, ev-de… Türkçeye başka dillerden girmiş olan sözcüklerin sonuna gelen biçimbirimler de ünsüz uyumuna uyarlar: röntgen-ci, tren-de gibi.

Türkçe sözcüklerin son sesindeki /p/, /ç/, /t/, /k/ ötümsüz ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir biçimbirim aldıklarında son sesteki /p/, /ç/, /t/, /k/ ünsüzleri /b/, /c/, /d/, /g-ğ/ ünsüzlerine dönüşür.

Türkçede uzun ünlü yoktur. Yabancı dillerden alınan sözcüklerde uzun ünlüye rastlamaktayız. Türkçe bir sözcüğün başında birden fazla ünsüz bulunmaz. Yabancı öğrenciler, sözcüklerin yabancı mı yoksa Türkçe kökenli mi olduklarını, Türkçenin bu özelliğinden dolayı ayırt edebiliriz.

3.3.2. Biçimbilim (Morfoloji)

Diller biçimbilim açısından incelendiğinde, bazı diller için söylenecek fazla birşey bulunamazken Türkçe için söylenecek çok söz vardır. Türkçe bir sözcük ele alındığında, ilk göze çarpan özelliği, ses kurallarına uygunluğudur. Bunun ardından hece yapısının uygunluğu göze çarpar. Türkçe bitişken bir dil olması nedeniyle bir sözcük kök ve eklerden oluşur. Köke gelecek eklerin eklenmesi işleminde de geçerli kurallar vardır. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında, Türkçenin biçimbilimsel özellikleri konusunda söylenecek çok şeyin olduğu anlaşılmaktadır.

Hengirmen **Türkçe Temel Dilbilgisi** adlı çalışmasında biçimbilimi, "sözcüklere, sözcük türlere, köklere ve eklerle ilgili her türlü konuya, dillin yapı özelliklerini inceleyen dilbilgisi dalı" (Hengirmen 2006: 111-112) olarak tanımlar. Bu tanımda da biçimbilim, dilbilgisinin bir dalı olduğunu görülür. Dilin yapısı, sözcüklerle gelen ekleri ele alan bu dilbilgisi alanı olduğu da tanımdan anlaşılmaktadır.

Türkçenin bağlantılı bir dil olması nedeniyle değişmeyen tek bir köke, çok değişik görevleri olan pek çok biçimbirim eklenebilir. Ancak bu biçimbirimlerin kendi aralarında izlemeleri gereken bir sıra vardır. Bu sıranın bozuluşu ya anlamsız dil dışı biçimler ortaya çıkarmakta ya da anlam değişiklikleri yaratmaktadır: *Gözlükçü, gözcülük…*

Türkçede biçimbirimler özgür ya da bağımlı biçimbirimler olarak ayrılırlar. Kendi başlarına varlıklarını koruyabilen biçimbirimlere özgür, tek başlarına varlıklarını ortaya koyamayan biçimbirimlere de bağımlı biçimbirimler denmektedir (Adalı, 2004: 17). Biçimbirimler için yapılan bir başka ayrım da sözlüksel ayrım ve görevsel ayrımdır. Bir dilin sözlüğü içine alınmış ve gerçek dünyanın nesnelerini ya da olgu durumlarını gösteren biçimbirimlere sözlüksel, yeni anlamda birimler üreten ya da dizimsel ilişkileri düzenleyen biçimbirimlere görevsel denilmektedir. Türkçede biçimbirimler birden çok görev üstlenirler; hem çekim hem de türetme işlevini yerine getirirler. Türkçede anlatım açısından büyük zenginlik kazandırır: *Ali"nin arkadaşı tanıdık. Tanıdık kimseyi görmedim*.

Türkçede sözcük türleri arasında da esneklik vardır. Aynı sözcük hem sıfat hem de belirteç görevinde kullanılır: ***tatlı*** (ad); ***tatlı*** *çocuk (sıfat); çocuk* ***tatlı*** *konuşuyor (belirteç).* Türkçede sıfat her zaman addan önce gelir: *inci kolye, sıcak su*… Addan sonra gelirse yüklem durumundadır: *Su sıcaktır, şeker tatlıdır.*

Türkçede çoğul kavramı {-lAr} çoğul biçimbirimi ile belirtilir. Türkçede bir sözcük çoğul yapılırken kök hiçbir zaman değişmez, sözcük köküne ünlü uyumuna göre {-ler} ya da {-lar} çoğul biçimbirimi getirilir: *okul-lar, ev-ler, kalemler*… Türkçede sözcükler, çoğul kavramı veren sayılarla birlikte kullanıldığı zaman, bu sözcüklerden sonra çoğul biçimbirimi gelmez: * Beş kitaplar.

3.3.3. Sözdizimi

Sözdizimi dilbilgisi çalışmalarının önemli bölümlerdendir, bu nedenle sözdizimi çalışmaları günümüzde de güncelliğini korumaktadır.

Berke Vardar'ın **Dilbilim Terimler Sözlüğü'**nde sözdizimi şu biçimde tanımlanmıştır: 1. Tümcelere ilişkin olguların, tümce düzeyinde dilsel birimler arasında kurulan bağıntıların tümü. 2. Tümcebilim, tümceyi inceleyen dalı" (Vardar 2012: 182).

Tanımın birinci kısmında tümcenin öğeleri arasında kurulan ilişkiler belirtirler. İkinci kısım da ise tümceyi inceleyen bir bilim dalı olduğunu belirtir.

Diller sözdizimsel yapılara göre bu türde bulunabilirler. Örneğin Türkçe ya da Japonca özne-nesne-eylem dizilişine ait diller grubuna iken; Arapça ya da İbranice

eylem-özne-nesne grubundadır. Birçok Avrupa dili ise özne-eylem-nesne grubuna girmektedir (Günay 2013: 136).

Türkiye Türkçesinin Sözdizimi kitaba baktığımızda genel olarak tümcelerin temel özelliği yargının tümcenin sonunda bulunmasıdır. Yüklem, tümcenin temel öğesidir. Türkçede öğeler, genellikle, özne-tümleç-yüklem sıralanışına uygundur. Anlatılmak istenen duygular, düşünceler yüklemle kesinlik kazanır. Öteki öğeler yükleme yardımcı, açıklayıcı niteliktedir. Öyle ki, yalnızca yüklemden oluşan tümceler kullanılabilir ve bunlar özne-tümleç-yüklem sıralanışına uygun öteki tümceler gibi anlam bütünlüğü taşırlar. Bununla birlikte her zaman özne-tümleç-yüklem sıralanışı kesin değildir. Örneğin, bu sıralanışın dışına çıkan devrik tümce, Türkçenin en güzel anlatım biçimlerinden birini oluşturmaktadır (Atabay, Özel ve Çam 2003: 18).

Gördüğümüz gibi Türkçede bir cümle akla geliş sırasına göre değil, tamlanmış bir düzenli kuralla göre kurulur. Türkçenin sözdizimsel yapısının iyi bilinmesi tümceyi anlamada çok önemlidir. İyi bilinmemesi durumunda tümce anlaşılmaz ya da yanlış anlaşılabilir.

3.4. Sözcük Türleri

İnsanlar düşünce ve isteklerini cümlelerle dile getirirler, cümleler ise sözcüklerden oluştuğu için sözcükler, dilin en önemli öğesi olduğu belirtmektedir, bu sözcükler çeşitli yönlerden incelenebilir. Bu bölümde sözcük türleri ne olduğunu ve kaç türden oluşturduğu belirtebiliriz:

David Cristal'in de belirttiği gibi:

> Sözcük türleri en eski dilbilgisi çalışmalardan beri "Dilin bölümleri" olarak adlandırılan sözcük türlerine ayrılmıştır. Çoğu dilbilgisi yaklaşımda sekiz sözcük türü olduğunu belirtmekte. İsim, zamir, sıfat, fiil, ilgeç, bağlaç, belirteç, nida. Ortaçlar ve tanımlıklar bu 8 türden ayrı ele alınmıştır. Çağdaş dilbilimciler, geleneksel dilbilgisine başvurula, örneğin isim için "bir nesnenin ismi" gibi kavram tanımlarını kullanmamaya özen göstermektedirler, bu tanımları belirsiz oldukları için eleştirilmiştir. Örneğin güzellik bir "nesne" olduğunu ve aynı

zamanda bir rengin ismi olduğunu belirtmektedir. Sözcük türlerin bütün sözcükleri aynı özellik taşıyan oldukları belirlemeyi amaçlamaktadır (Crystal, 2010: 100).

Sözcük türleri konusu sözcüklerin birer artist gibi rol değiştirmelerinden kaynaklanmakta, yanı bir yerde sıfat gördüğümüz bir sözcük bir başka yerde karşınızda zarf olarak çıkabilmektedir.

Bu sözcük türlerden bizi ilgilendiren fiil türlerdir, Türkçedeki fiiller anlatmaya geçmeden kısaca Türkçedeki sözcük türler hakkında bilgi verebiliriz.

3.4.1. Türkçe Sözcük Türleri

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde sözcük türlerinin genel anlatımı üzerinde durulacaktır.

Berke Vardar sözcük türleri hakkında şöyle tanım veriyor: "Nitelikleri, biçimleri, işlevleri açısından geleneksel olarak sözcüklerin ayrıldıkları ulamların her biri. Türkçede sözcükler sekiz türe ayrılır: Ad, sıfat, adıl, belirteç, ilgeç, bağlaç, eylem, ünlem." (Vardar 2002: 182)

Gördüğümüz gibi Vardar da Crystal belirttiği gibi sekiz tür sözcükten bahsetmektedir. Fakat Kononov **Grammatika sovremennogo turetskogo literaturnogo yazıka (Türkçe)** adlı kitabında sözcük türleri üzerinde hem genel bilgi vermiş hem de sözcük türleri tek tek ele almaktadır. Kononov bu kitapta Türkiye Türkçesindeki sözcükler anlam ve dilbilgisi açısından 11 bölüğe ayrılmaktadır: 1. ad, 2. sıfat, 3. sayı sıfatı, 4. adıl, 5. eylem, 6. belirteç, 7. sonek, 8. bağlaç, 9. ilgeç, 10. ünlem, 11. yansıma sözcükler (Kononov, 1956: 70).

Dilbilimcilerin sözcük türleri ile ilgili görüşleri farklıdır. Konumuzu sadece Fiiller/Eylemler ilgilendirdiği için ve aşağıda fiil konusu üzerinde durulacaktır.

3.4.2. Eylem

Eylem dilde ve tümce içerisinde önemli yer aldığını bilinmektedir. Bu halde eylemler sözcük türlerin başında gelir. Eylem incelemelerinde zaman çok önemlidir.

Eylemlerin tümce içinde önemli bir işlev vardır. Öncelikle öznenin yaptığı işi ya da öznenin maruz kaldığı durumu belirtir. Türkçede tümcenin son öğesidir ve diğer tümce

öğeleri eylemle kurduğu ilişkiye göre söz dizimde sıralanır. Düz tümleç ya da dolaylı tümleç eylemin durumuna göre tümcede bulunur. Yine belirtiler de eylemin niteleyen bir sözcük türü olarak eylemden önce tümce içinde bulunur.

Eylemlerin incelemesinde, fiil çekimi, zaman, kip ve görünüş önemli bir yer tutan, özellikle zaman, tümcenin öznesinin yaptığı işin gerçek zaman çizgisi içinde ne zaman eylemi yaptığını belirtir. Geçmiş, şimdi ve gelecek zaman içinde bir eylem gerçekleştirilir. Görünüş ise kısaca eylemin oluş süresi ile ilgilidir.

Ediskun (2005) eylemi şu biçimde tanımlar: "Fiil, varlıkların yaptıkları işleri zamana, biçime (= tarz) ve kişiye bağlayarak anlatan kelimedir" (Ediskun 2005: 170).

Bu tanımda eylemin (fiilin) öznenin yaptığı işin zaman, kip ve kişiye göre bir özelliği olduğunu belirtir. Fiil kişiye göre çekilir. Tümcedeki başka sözcüklerin böyle bir özelliği yoktur.

Hengirmen, eylemler bir iş, oluş, hareket, durum bildiren, kişi ve zaman kavramı veren sözcükleri olarak tarif etmekte ve sözcükler içerisinde en önemli öğenin eylem olduğunu düşünmektedir (Hengirmen 2006: 200).

Atabay, Kutluk ve Özel' in **Sözcük Türleri** kitabına baktığımızda eylem kavramı şöyle sıralıyor:

Geleneksel dilbilgisi çalışmalarında eylem, temel öğelerden biri sayılır. Eylem adını alan sözcükler, her dilde eylemler büyük bir toplam tutar ve bu eylemler devinme, oluş, kılınış, durum gösteren öğelerdir. Türkçedeki kırmak, çürümek, yaratılmak, uyumak.. eylemlerde olduğu gibi eylemlerden türemiş yürüyüş. Kaçamak, sayım, düzelti gibi adlarda da bu eylem, oluş, kılınış ve devinim sezilmektedir.

> Bu sözcük türünün Türkiye Türkçesindeki örneklerine göz atacak olursak: Kimi eylemler gerçekten bir eylemin söz konusu olduğu görebiliriz. Örn: Taşımak, içmek, çekmek. Kimi ise eylemler bir oluş bildirirler. Örn: Sararmak, büyümek, kararmak. ve aynı zamanda durum gösteren eylemler de vardır. Örn: Uyumak, durmak, bulunmak. (Atabay, Kutluk ve Özel 1983: 202).

Sözü geçen kitaba göre yazarlar geleneksel dilbilgisinde sözcük türü değişik yönleri, çeşitli nitelikleri olan değişik açılardan incelenmesi gereken bir tür olduğunu

savunuyor. Özellikle Türkçedeki eylemlerin niteliklerini temel tutarak, eylemleri şu konular ve kavramlara göre incelemeyi uygundur:

a) Eylem zamanı

b) Eylem görünüşü

c) Eylem kipi

Türkçe dili doğru kullanabilmek için biçimlerin doğru şekilde bildirebilmesi ve bütün anlamların tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Eylem zamana geçmeden önce zaman kavramı hakkında kısa bir bilgi verebiliriz.

3.4.3. Zaman kavramı

Zaman kavramı dünyada en gizemli olgularından biridir. Zaman kavramı üzerine insanoğlu yüzyıllarca çalışmış.

Genelde zaman kavramı dizgisel bir çözümleme ile ele alınmış ve bu çözümlemeyi ilk yapanlardan birisinin olan Yunan düşünürü Aristoteles olduğu görüşü kabul görmüştür. Aristoteles zamanın devimle özdeşleşmediği görünüşü benimsememekle birlikte, zamanın devim ile değişmeye doğrudan bağlantılı olduğunu, zaman için devim ile değişme bir ön varsayım (Arslan 1992: 15).

Bozkurt zamanı şu şekilde açıklanmıştır: ő Evrende her şeyin bir geçmişi vardır, bir şimdisi, bir geleceği vardır. Her olgu zamanla sınırlıdır. Sınırlı olgular, birbirine dönüşerek sınırsız olarak sürüp gider. Öncesiz ve sonrasız doğayı oluşturur ő (Bozkurt, 2004: 89).

Günlük hayatta konuşurken yaşadığımız olay, ya olmakta olan ya da gelecekte olacak olay veya durumlar gerçek zamanda anlatılır.

Dilbilim sözlüklere göre zaman kavramı şu biçimdedir:

Vardar- zaman (Alm. tempus, zeitorm. Fr. temps. İng. tense) eyleme bağlı olarak gerçek ya da doğal sürenin çeşitli dilbilgisel bölümlerini belirten ulam ve bu ulama bağlı olarak ortaya çıkan alt ulamlardan her biri şeklinde yer verilmektedir (Vardar 2012: 228).

Ekman-Akerson **Dile Genel Bir Bakış** başlıklı kitapbında zaman hakkında şöyle demektedir:

> Zaman kesintisiz süreğiden bir akış, başı, ortası ve sonu yoktur. Ancak, zamanı gerçekteki bu akışkan niteliğiyle ele almak dünyayla başa çıkabilmek açısından son derece engelleyicidir. İnsanlar, zaman kavramına kendi sınırlı yaşamları açısından bir düzen getirmişler ve üç temel alt-zaman dilimi oluşturmuşlardır: Geçmiş, şimdi ve gelecek (Erkman-Akerson 2007: 261).

Benzer ise kitabında zaman kavramı ikiye ayırmaktadır: Bunların birincisi, gerçek zaman ve ikincisi ise fiil zamanıdır (Benzer 2012: 23).

Birincisi yaşanılan gerçek zaman (time) olup başlangıcı ve sonu belirsizdir, her hangi bir ayrıma ya da sınırlamaya tabi değildir. Durmadan akıp gider, her hangi bir bölümleme söz konusu değildir. İkincisi ise fiil zamanı (tense) olarak adlandırılan; yani gerçek zamanın insan zihninde oluşumunun dile yansıması sonucu ortaya çıkan dil bilgisi sınıflamasıdır. Günümüzde gerek saat gerek takvim ile algılanan bu zaman dilimi belli standarda girmiş kendi içinde çeşitli bölümlemelere ayrılmıştır.

Bu çalışmada bizi ilgilendiren "dilbilgisel zaman" kavramıdır.

3.4.3.1. Eylem Zamanı

Eylem zamanı daha belirlidir ve bir olayın anına bağlanmasıdır. Bu bağlanmada Türkçede birçok biçim kullanmaktadır. Türkçede eyleme eklenen ve zaman ekleri olarak bilinen bu ekler hakkında yorum yapabilmek için eklerin sahip olduğu görevler bilmek gerekir.

Eylem zaman insan zihninde oluşumunun dile yer alması sonucu ortaya çıkan dilbilgisi sınıflamasıdır. Eylem zamanı gerçek zamanda gerçekleşen olayın ya da durumun başı ve sonu belli olmayan zaman çizgisinin neresinde gerçekleştiğini bildiren bir dilbilgisi sınıfıdır (Benzer 2012: 23). Bu sınıflamada eylem zamanın sınırları önceden belli edilmiş ve gerçek zamanına göre daha belirlidir.

Dünyanın her dilinde "dilbilgisel zaman" kavramı tanımları üçe ayırt edilmiştir ve genellikle şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman olarak sınıflandırılmıştır.

Korkmaz'a göre fiilde zaman, fiilin başı ve sonu olmayan zaman çizgisinin neresinde gerçekleştiğini bildiren bir kategorisi olduğunu düşünülmekte ve Türkçede beş fiil zamanı ayrılmakta: Görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman,gelecek zaman ve geniş zaman (Korkmaz 2014: 517).

Hengirmen de eylem zamanı aynı şekilde anlatılmaktadır ve beş zaman ayrılıyor: şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, belirsiz geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman (Hengirmen 2006: 218).

Fakat Ediskun bunlardan farklı olarak düşünülmekte ve fiil zamanları üçe ayrılmaktadır:

"Eylemin yapılmakta olduğunu bildiren soyut süre şimdiki zaman, eylemin yapılmış olduğunu bildiren soyut süre geçmiş zaman, eylemin yapılacağını gösteren soyut süre ise gelecek zamanıdır. Bunlar, dilbilgisinde üç ana zamandır. Bu üç ana zamandan geçmiş zaman eylemin yapıldığını ya kesin, ya da şüpheli olarak bildireceğine göre, onu iki anlamlı bir geçmiş zaman olarak benimseyebiliriz. Bundan başka geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları kapsayan bir de her zaman ya da geniş zaman vardır. Bu durumuna göre, biz her eylemi bu beş zamana bağlayabileceğiz demektir (Ediskun 2005: 171).

Gördüğümüz gibi Ediskun kendi kitabında fiilin üç genel zamanı ayrılmaktadır Geçmiş zaman kavramı dil bilgisi kitaplarında görülen geçmiş zaman, kesin geçmiş zaman, asıl geçmiş zaman, belirli geçmiş zaman gibi adlarla işlenmiştir

Geçmiş Zaman

Şimdiki Zaman

Gelecek Zaman

Geniş Zaman

Türkiye Türkçesinde zaman kavramı yabancı dillerin aksine geçmiş, şimdi ve gelecek bölümlemesinin dışına çıkmış bu bölümlemeye geniş zaman dilimi de eklenmiştir. Bu dörtlü ayrım Türkiye Türkçesi üzerine yazılan 20. yüzyıl geleneksel dil bilgisi kitaplarında görülmektedir.

Türkçede uzun yıllar şimdiki zaman ile geniş zaman için aynı ekler kullanılmıştır. Eski Türkçe döneminde bu durum net bir şekilde görülmektedir. Hatta günümüz Türk

lehçelerinden Azericede –(I)yor eki yoktur. Onun yerine -Ir eki kullanılır. Bu ekin geniş zaman eki –Ar ile organik bir bağı olduğu ise hemen anlaşılmaktadır.

Geniş zaman kavramı günümüzde de birçok dilde yoktur. Fransızcada şimdiki, geçmiş ve gelecek olmak üzere üç esas zaman vardır. Türkiye Türkçesindeki gibi dünü bugünü ve yarını içeren bir geniş zaman biçimi yoktur (Benzer 2012: 29).

Geniş zaman kavramı konuşma anından önce başlamış olup konuşma anından sonra da devam edecek vaka ve durumlar için kullanılır. Geniş zaman kavramı her üç zaman arasında gidip gelen bir oynaklığa sahiptir.

Ayrıca Türkiye Türkçesinde geniş zaman olarak adlandırılan dilbilimde aorist olarak geçen zaman dilimi ile genel yargılar kanunlar kurallar deyimler ve atasözleri ile ilmi makaleler değişmez gerçekler aktarılır. **Dünya kendi yörüngesinde bir turu 365 günde tamamlar ve Damlaya damlaya göl olur** ifadelerinde olduğu gibi.

Türkiye Türkçesinde bu zamanı ifade için olumlu cümlelerde -(A/I)r, olumsuz cümlelerde ise -z ekleri kullanılmaktadır. -mA- olumsuzluk ekinden sonra –z olarak gelen ek, Orhun Türkçesi döneminden beri günümüze kadar kullanılagelmiş bir ektir. Bugün birçok Türk lehçesinde de işlevini sürdürmektedir.

3.4.3.2.Görünüş

Gerçek zamanda iki tür bilgi ayrılmaktadır. Birisi zaman ikincisi ise görünüş bilgisidir. Dilbilgisel görünüş anlamak için önce eylem zamanı ile gerçek zamanı birbirinden ayırmak gerekir ki zaman veya görünüş kavramı konuşucu ve dinleyicinin iletişimde aynı gerçek zaman diliminde yaşanması, yaşanan ya da yaşanacaklar ilgili net olarak bilgi alabilme ihtiyacından oluşmuştur.

Benzer'e göre; zaman kavramı bu süreçleri anlatmada tek başına yetersizdir. Zaman kavramı nokta ya da belli bir aralıktaki vaka ve durumun gerçekleştiği dilim hakkında bilgi verir. Görünüş kavramı ise fiil zamanı ile edinilen nokta ya da aralık boyunca gerçekleşmiş, gerçekleşen, gerçekleşecek vaka ve durumun bu süreçte bitmişlik mi bitmemişlik mi yoksa sürüyor mu olduğu bilgisini verir. İki kavram birbirinin zıttı değil birbirini tamamlayan bütünün parçalarıdır. Aktarılan iki kavram ile konusu ve dinleyici arasında sağlam bir iletişim kurmak mümkün olur (Benzer 2012: 23).

3.5. Gürcüce'nin Dilsel Özellikleri

Köken bakımından Gürcüce, Kartvel diller grubuna giren dildir. Güney Kafkas Dilleri için Kartvel dilleri de denilmektedir[1]. Kartvel dil grubunda olan Lazca, Megrelce ve Svanca dilleri de Gürcüceye benzer özellikler taşımaktadır.

Dillerin yapı bakımından sınıflandırılmasına "Bağlantılı (bitişken) diller" grubuna giren Gürcüce, bu dil grubunun tipik özelliklerini taşımaktadır. (**Gürcü dil ansiklopedisi** (2008). s. 510)

Kartvel dil grubundaki diğer diller gibi Gürcüce de ekler açısından oldukça zengin bir dildir. Önek, içek ve sonekin olduğu bir dildir. En çok önek ve sonek kullanılmaktadır. Adlara eklenen bu eklerin anlamı ve işlevi birbirinden farklıdır. Sesbilimsel açıdan bağlantılı bir yapıya sahip olan Gürcü dili, Avrupa dillerinden farklı olarak ekler konusunda zengin bir yapıya sahiptir. Her bir ekin ayrı bir işlev bulunmaktadır. Bu ve diğer özellikler Gürcü dilinin biçimsel-sözdizimsel açıdan farklılığını ortaya koymaktadır. Gürcücedeki biçimbiliminde isimler konusunun basitliğine ve fiil konusunun anlaşılma zorluklarına genel olarak değineceğiz.

Eskimoca, Gürcüce ve Amerikan yerli diller de kimi dil uzmanlarca bağlantılı dil grubu içinde değerlendirilir. Ancak Gürcüce gibi bazı dillerde ekler ve kök sözcükler öylesine kaynamış olarak bulunur ki hangisinin kök, hangisinin ek olduğuna karar vermek zordur. Bazen kocaman bir tümce tek sözcükten oluşur. Gürcücenin bu özelliğinden dolay "Kaynaştıran diller"[2] olarak nitelendirilir.

3.5.1. Gürcücede Sesbilim

Bu bölümde Gürcüce ses özellikleri incelenecektir. Gürcüce sesleri bakımından inceleyen Sağınadze, Peikrişvili, Çimke'nın (2015) **Gürcü Dili Kitabı**'na günümüzde etkin olarak kullanılan çağdaş Gürcü dilinde kaç ses ve harf olduğunu ve nasıl adlandırıldığı ayrıntılı olarak ortaya koyar.

Dünyada kendine özgü bir alfabesi olan çok az sayıda dil vardır. Kendine özgü alfabesi olan 14 dilden birisi de Gürcücedir. Bu durum Gürcüceyi daha özgün ve

[1] https://tr.wikipedia.org/wiki/Güney_Kafkas_dilleri
[2] Bkz. Aksan (1979:107)

ayrıcalıklı bir yere koymamıza neden olur. Yüzyıllar boyunca işaret ve çizgileri değişme uğrayan Gürcü alfabesi yazının kolaylaşmasında önemli mesafeler kat etmiştir.

Zaman içinde Gürcü alfabesinde değişiklikler olmuştur. Bugün kullanılan alfabeye modern Gürcüce denilmektedir.

Modern Gürcücede 33 yazı birim ve 33 sesbirim bulunmaktadır. Yani ses bilgisel (fonetik) bir alfabesi vardır.

Gürcü Dilindeki sesler: ა a, ბ b ,გ g ,დ d, ე e, ვ v, ზ z, თ t, ი i, კ k, ლ l, მ m, ნ n,ო o, პ p, ჟ j, რ r, ს s, ტ t, უ u, ფ p, ქ k, ღ ğ, ყ k̲, შ ş, ჩ ç, ც ts, ძ dz, წ ts, ჭ ch, ხ kh, ჯ c, ჰ h.

Gürcüce kelimelere giren sesler genellikle, söylediği gibi yazılır ve yazıldığı gibi söylenir. Örneğin: “მოდი”-”Modi” “gel”, - fakat İngilizce”de “come”(kam) olarak okunur ve söylenir. Dört yazı birim, üç sesbirim vardır. Ayrıca İngilizcede “c” yazıbirimi, her yerde “k” biçiminde sesletilmez. Bazen “k “ ya da “s “ biçiminde sesletilir. Bu nedenle İngilizcenin sesbilgisel bir alfabesi yoktur, fakat Gürcüce için “ ჩ “ yazımbirim her yerde “ç “ olarak sesletilir.

Gürcüce harflerin tek başlarına ifadesi şu şekildedir: a (an), b (ban), g (gan), d (don), e (en), v (vin), z (zen), t (tan), i (in), k”(k”an), l (las), m (man), n (nar), o (on), p” (p”ar), j (jan), r (rae), s (san), t” (t”ar), u (un), p (par), k (kan), ğ (ğar), k (kar), ş (şin), ç (çin), ts (tsan), dz (dzil), ts” (ts”il), ch (char), kh (khan), c (can), h (hae). Alfabe kavramı birinci ve ikinci seslerin birleştirmesi ile elde edilmiştir (an+ban). (Sağinadze, Peikrişvili, Çimke 2015:49) Ancak bu sesler bir sözcük içinde farklı biçimde sesletilmektedir. Örneğin: “b” tek başına iken “ban” okunur, ama ბაღი-“Bağı” (bahçe) sözcüğünde “B” şeklinde sesletilir.

Bugün yaygın olarak kullanılan modern Gürcücenin fonetik sistemi 5 sesli 28 sessiz olmak üzere 33 harften oluşmaktadır. Gürcü alfabesinde ünsüz sesler harfler zengin bir konuma sahipken aynı şey ünlü sesler için söylenmez. (Sağinadze, Peikrişvili, Çimke 2015: 53) Bir bakıma Kafkas dil ailesinin genel özelliği olan “ünsüz bakımından fakir dil” tanımı Gürcüce içinde söylenebilir. Gürcücede Büyük harf bulunmamaktadır.

Gürcü Alfabesinin Türkçe Yazılış Şekilleri:

	Harfler	**Türkçesi**	**Adlandırma**	**Türkçesi**
1.	ა	A	ან	An
2.	ბ	B	ბან	Ban
3.	გ	G	გან	Gan
4.	დ	D	დონ	Don
5.	ე	E	ენ	En
6.	ვ	V	ვინ	Vin
7.	ზ	Z	ზენ	Zen
8.	თ	T	თან	Tan
9.	ი	İ	ინ	İn
10.	კ	K' (Sert)	კან	K'an
11.	ლ	L	ლას	Las
12.	მ	M	მან	Man
13.	ნ	N	ნარ	Nar
14.	ო	O	ონ	On
15.	პ	P' (Sert)	პარ	P'ar
16.	ჟ	J	ჟან	Jan
17.	რ	R	რაე	Rae
18.	ს	S	სან	San
19.	ტ	T' (Sert)	ტარ	T'ar
20.	უ	U	უნ	Un
21.	ფ	P	ფარ	Par
22.	ქ	K	ქან	Kan
23.	ღ	Ğ	ღან	Ğan

24.	ყ	K	ყარ	Kar
25.	შ	Ş	შინ	Şin
26.	ჩ	Ç	ჩინ	Çin
27.	ც	TS	ცან	Tsan
28.	ძ	DZ	ძილ	Dzil
29.	წ	TS' (Sert)	წილ	Ts'il
30.	ჭ	CH (Sert)	ჭარ	Char
31.	ხ	KH (Sert)	ხან	Khan
32.	ჯ	C	ჯან	Can
33.	ჰ	H	ჰაე	Hae[3]

Ünsüzlerin söylenmesinde: dil, dudaklar, dişler, gırtlak, yutak vs. organlar, aktif rol üstlenmektedir.

Dudak ünsüzleri: b,p, p’, m

Diş ünsüzleri: d, t, t’

Diş-dudak ünsüzleri: v

Damak ünsüzleri: n, r, l harflerine ნარნარა-”Narnara” denmektedir

Üst damak ve dilucu ünsüzleri: dz, ts, ts”, z, s harflerine სისინა-”Sisina” harfler denilmektedir.

Dil ve diş eti ünsüzleri: c, ç, ch, j, ş harflerine de შიშინა “Şişina” denmektedir

Arka damak ünsüzleri: g, k, k”, ğ, kh

Gırtlak ünsüzleri: k

Serbest nefes akım ünsüzleri: h

5 ötümlü bulunmaktadır: a, e, i, o, u. 13 ötümlü ünsüz bulunmaktadır: b, v, g, d, z, l, m, n, j, r, ğ, dz, c. Gürcücede toplam 18 ötümlü harf bulunmaktadır 5 ünlü, 13 ünsüz

Gürcücede ötümsüz 15 harf vardır: p, t, ts, ç, k, s, ş, kh, h, p”, t”, k”, ts”, ch, k. (Şanidze, Kvaçadze 2005: 29-30). Görüldüğü gibi ünsüzlerini çıkarmada ses çıkaran organların her birinden yeterince yaralanılmaktadır. Her bir organ farklı sesi çıkarmada önemli roller üstlenmektedir.

Gürcücede hecenin temelini oluşturan sesler ünlülerdir. Heceler de kelimelerin ses yapısını oluştururlar. A, e, i, o, u ünlüler tek başlarına hece özelliği gösterdikleri hâlde ünsüzler yanlarına ünlü almadan bir ses bütünlüğü, bir hece oluşturamazlar. Dolayısıyla, Gürcüce bir kelimede kaç tane ünlü varsa, o kadar da hece var demektir.

3.5.1.1. Gürcüce Biçimbilim

Dilbiliminin alanda dilbilgisi genel olarak kelimenin yapısı, şekil ve işlevlerini inceler, biz de bu biçimbilim kısmında Gürcücenin kelimenin biçimbilimsel yapısı inceleceğiz.

Kelimenin yapısı açısından biçimbilim alanı, anlamlı en küçük biçim birimi olarak tanımlanan kök ve eklerin, bunların eklemlenme biçimlerinin, eklerin işlevlerinin ve yüklendikleri anlamların, kelime türlerinin incelemesine denir, kelime çeşitlerini inceler ve onların tanımları yapar.(Sağinadze, Peikrişvili, Çimke 2015: 91) En son dediğimiz kelime çeşitleri ise bu çalışmada Gürcüce”nin kelime türleri geçen bir başlıkta devam edeceğiz.

Gürcücede biçimbilim anlamlı en küçük biçimbirim olarak kök ve eklerin, bunların eklemlenme biçimlerinin, eklerin işlevlerinin ve yüklendikleri anlamların, kelime türlerinin incelenmesine denir, kelime çeşitlerini inceler ve onların tanımlarını yapar.

Gürcücede kelimeler biçimbilim açıdan ikiye ayrılır: 1. Biçimsel değişikliğe uğrayan; 2. Biçimsel değişikliğe uğramayanlar, olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır.

Biçimsel değişikliğe uğrayanlar. Örneğin: “არწივი შლის ფრთებს”-"arts”ivi şlis prtebs" "Kartal açıyor kanatları", “არწვმა გაშალა ფრთები”- "arts”ivma gaşala frtebi" "kartal açtı kanatları", “არწივს გაუშლია ფრთები”-"arts”ivs gauşlia frtebi" "kartal

açmış kanatları". Bu üç cümledeki sözcükler biçimsel değişikliğe uğramıştı. “Kartal “ sözcükler şu biçiminde.

“arts’ivi”

“arts’ivma”

“arts’ivs”

Yine “açmak “ fiilindeki değişiklik de şöyledir:

“şlis”

“gaşala”

“gauşlia”

“arts’ivi”ismin tamamıdır.

“arts’ivma”- bu sözcükteki –ma eki ekleyerek ismin eden hâli durumundadır.

“arts’ivs “- bu sözcükteki –s biçimbirim isim yönleme hâli ekidir

“şlis” – bu fiilin tamamı “gaşla” -dir, kökü ise sadece “şl” biçimbirimlerdir.

-is eki ekleyerek öznel üçüncü tekil şahis olduğunu belirtir. Eylemi tamamlanmamış görünüş (უსრულო ასპექტი).

“gaşala “- geçmiş zaman ifade eder. ga- fiil ön eki birinci şahsin olmadığı yerde içeriden dışarıya yapılan eylemleri ifade eder: Gadis- dışarı çıkıyor (sakhlidan- evden), gaagdo-dışarı attı (şinidan-içeriden). I. şahıstan III. Şahsa yönelik gerçekleştirilen eylemleri ifade eder. Bazen eylemlerin yoğunluğunu ifade eder. Yapılacak eylemin alanını belirtir. Yön ifadelerinde tarafsız bir konumdadır ve hiç bir şekilde yön ifade edemez.

“gauşlia” – duyulan geçmiş zaman (I თურმეობითი). Ga- fiil ön eki.

Biçimsel değişikliğine uğramayanlar. Örneğin: ak, (burada), guşin (dün), khval (yarın), ki (evet).

Gürcücede şekil değişikliğine uğrayan kelimeler morfolojik açıdan üçe ayrılmaktadır: Kök, gövde ve biçimbirim olarak.

Köklere eklenen herhangi bir birime ek denir (affix). Kökün başına gelen eklere ön ek (préfixe) denir. **v**-ts’er, v-khatav, v-muşaob. Gürcüce bu ekin karşılığı **თავსართი** (**tavsarti”dir**).

Gövdenin içinde bulunan eke iç ek (infix) denir. İç eklere türetilen kelimeler Gürcücede fazla bulunmamaktadır. Yalnız bazı kelimelerdeki fonetik değişim sonucunda son ek görevini yürüten bazı ekler iç ek görevi almaktadır: K'vla (öldürmek), khvra (kemirmek), K'lavs (öldürüyor). Gürcüce bu ekin karşılığıı **ჩასართი (çasarti'dir).**

Kökten sonra kullanılan eklere son ek (suffix) denir. Sakhl-i (ev), bavşv-ma (çocuk)… son ekininin Gürcüce karşılığı **ბოლოსართი (bolosarti'dir).**

Gürcücede sıkça kelimelerin köküne aynı anda iki ayrı ek eklenebilmektedir: ön ek ve son ekten oluşan bu ekler aynı dilbilgisel işlevini görmektedirler: Örneğin: (me-bağ-e=bahçevan), (sa-klas-o = sınıf). Eklerin değişik işlevleri vardır. Örneğin "me-e" meslek ismi yapan ek olarak bilinir. Örn:

Me-bağ-e – bahçevan

Me-ezo-ve – bekçi

(sa-o) ekler ise yön bildiren eklerdir. Örn: Sa-klas-o - Sınıf

Sa-muşa-o - iş

Ön ek ve son eklerin ortak adı კონფიქსი-"K'onpiksi" olarak bilinmektedir. (Sağinadze, Peikrişvili, Çimke 2015: 94)

Görüldüğü gibi Gürcüce eklemeli bir dildir. En fazla sözcük önünde ve sonunda ekler getirilmektedir. Bir kelime için bir araya belirli önek, sonek ve içek vardır. Bazı durumlarda, aynı anda tek bir fiil sekiz farklı ekleri bir arada olabilir. Örneğin "ageşenebinat" (inşa etseydiniz) . Fiil parçalara ayrılabilir: a-g-e-ş-şen-eb-in-a-t.

Gürcüceden biçimbilimsel açıdan bir örnek daha ele alalım. "Şeakebs" – (o övecek/över onu) sözcüğünü şu ekler ayırabiliriz. Şe-a-k-eb-s bu eklerin tek başına dilbilgisel anlami vardır, fakat sözün köküne eklenirken sözcük bir anlam kazanıyor. Bu sözcüğün kök "K" harftir. "Keb"–gövdedir. Bu sözcükteki Şe- Fiil önektir, -a- Nötr davranıştır (versiyon), -k- köktür, -eb- konu takısı denilen bir ektir, -s- özneyi belirten üçüncü şahıs ekidir. (Şanidze 1973: 33) Görüldüğü gibi Gürcücedeki tek bir sözcüğü çok sayıda ek eklenebilmektedir her ek bir işlev yerinde getirilmektedir.

3.5.1.2. Gürcücede Sözdizimi

Sözdizimi bir dildeki sözcüklerin ve biçimbirimlerin sıralanışını ele alan dilbilgisi alanıdır. Özne, yüklem, nesne gibi tümce öğelerinin sıralanışını, dildeki genel dizilişleri ele alan dilbilgisi dolu olan sözdizimi, anlambilimi de gözetmeyi zorunlu kalır.

Burada anlatılanlar herhangi doğal bir dili belirttiği gibi Gürcüceyi de ilgilendirmektedir. Gürcücenin sözdizimi, eklerin önemli bir yeri olması nedeniyle, çok önemli bir özellik göstermektedir.

Gürcüce bir Kafkas dil ailesi üyesidir. Sözdizimsel sıralama özne-yüklem-nesne biçimindedir.

Bu sıralamada fiil özneye bağlı olarak çekime uğraşır.

გოგო კითხულობს წიგნს-Gogo kitkhulobs ts'igns- kız okuyor kitap

გოგო და ბიჭი კითხულობენ წიგნს-Gogo da bichi kitkhuloben ts'igns – kız ve erkek kitap okuyorlar.

Davitiani"nın **Gürcü Dilinin Sözdizimi** kitabına göre, dilbilgisinde evrensel olarak kabul edilen iki dilbilim alanı vardır: Biçimbilim ve sözdizimi. Bu iki bilim birbirine çok yakın dilbilgisi alanlardır. Davitiani"ye göre söz dizimi, yalnız cümleyi inceleyen bir terim olarak kullanılması doğru fakat eksik bir kullanımdır (Davitiani 1973: 35).

Küçük birimlerden sözcükler, sözcüklerden ise daha büyük bir bilim dalı olan söz dizimi oluşur. Cümle oluşturmak için sözcüklerin kurallara göre dizilişi çok önemlidir.

İsim ve isimden Cümle oluşturulduğunda sözcüklerden biri her zaman esas anlamında kullanılırken ikincisi ise açıklama (belirtme) anlamını taşımaktadır. Örneğin; renk. "Beyaz renk", "siyah renk" isimleri açıklıyor; sıfatlar, ise isimlerin anlamlarını belirtiyor (Katsarava, Vaşakidze. 2002: 144).

Bazı dillerde ismin hâlleri olmadığı için cümle kurarken cümlenin öğeleri tam kurallara göre kurulmalıdır ki cümle anlamını kaybetmesin.

Gürcücede kelimeler çok sık değişir ve sözcük diziminin birçok yolu vardır. Bu nedenle Gürcücede sözcük dizimine çok önem verilmemektedir. Gürcücede cümleler, birkaç gruba ayrılır. Modern Gürcücede cümlenin dizimi ise şöyledir: özne-fiil-nesne.

Örneğin; "k'atsi ukurebs televizors" cümlesinin Türkçe karşılığı: "Adam televizyon izliyor"[4].

Gürcücede söz dizilişin kesin bir tanım tanımlamamış, fakat en çok özne-eylem-nesne rastlanmaktadır. Ayrıca yukarıdakı verdiğimiz tümce özne-nesne-eylem olarak da çevirebiliriz yahut eylem-özne-nesne olarak yazılırsa anlatım bozuk olarak kabul edilmez

a. İsim ve fiil

Özne ve fiil(yüklem), cümlede hareket eden kişi I. seride yalın hâldedir, II. seride eden hâli, III. seride ise yönleme hâldedir. Örn:

katsi aketebs – adam yapıyor, buradaki "kats-i" yalın hâldedir.

katsma gaaketa-adam yaptı, "kats-ma" eden hâli

katss gauketebia-adam yapmış, kats-s yönleme hâli

aketebs – I. seri, şimdiki zaman grubu, III. Şahıs

gaaketa –II. seri, görülen geçmiş zaman. III. şahıs.

Gauketebia – III. seri, duyulan geçmiş zaman. III şahıs

Bu durumda "bilmek" fiil istisnadır, özne I. seride yalın halde değil, eden hâldedir. Katsma itsis – adam biliyor. Kats-ma eden hâli ekidir.

b. Dolaysız nesne ve fiil

c. Dolaysız nesne I serinin fiile yönleme hâli durumda uyar. II. ve III. serinin fiillere ise yalın hâli uyar.

კაცი აშენებს სახლს (Katsi aşenebs sakhls) – adam inşa ediyor evi

კაცმა ააშენა სახლი (Katsma aaşena sakhli) – Adam inşa etti evi

კაცს უშენებია სახლი (Katss uşenebia sakhl) – adam inşa etmiş evi.

Dolaysız nesnenin çoğulluğun ve fiilin çoğulluğun iki tür ayrımı vardır. Eğer dolaysız nesne I şahıs zamir ise nesnenin çoğulluğu fiilde gösterir.

მე მამშვიდებს ნიავი (me mamşvidebs niavi) – beni esinti rahatlatıyor.

მე დამამშვიდა ნიავმა (me damamşvida niavma) – beni esinti rahatlattı.

ჩვენ გვამშვიდებს ნიავი (çven gvamşvidebs niavi) – bizi esinti rahatlatıyor.

[4]Katsarava, M. Vaşakidze, İ. (2002) **Gürcü Dilinin Pratik Kursu**. Kutaisi Devler Üniversitesi yayınevı. s. 150

ჩვენ დაგვამშვიდა ნიავმა (çven dagvamşvida niavma) – bizi esinti rahatlattı.

d. **Dolaylı Nesne Ve Fiil**

Dolaylı nesne I ve II serinin fiillerde yönleme hâldedir, III seride ise ilgi hâlde.

მე ვუშენებ სახლს ძმას (me vuşeneb sakhls dzmas) – ben kardeşime ev inşa ediyorum

მე ვუშენე სახლი ძმას (me vuşene sakhli dzmas) – Ben kardeşime ev inşa ettim.

მე მიშენებია სახლი ძმისთვის (me mişenebia sakhli dzmistvis) – ben kardeşime ev inşa etmiştim.

Dolaysız nesnedeki gibi, eğer dolaylı nesnede I şahıs zamir ise çoğulluk fiilde gösterir.

მე მიშენებს ძმა სახლს (me mişenebs dzma saxls) – kardeşim bana ev inşa ediyor.

ჩვენ გვიშენებს ძმა სახლს (çven gvişenebs dzma sakhls) – kardeşim bize ev inşa ediyor.

Çoğul anlatımı, şahıs zamiri olmasa da ya da kullanılmasa da, fiil çekiminden anlaşılır.

3.5.1.3. Gürcüce Sözcük Türleri

Dillerde olan bütün sözcükler gruplara ayrılır, bunlara sözcük türleri denir. A. Şanidze'ye göre Gürcücede 10 çeşidi sözcük tür vardır:

1. İsim: დედა-deda (Anne), კაცი – k'atsi (adam), ცხენი – tskheni (at), ჭეშმარიტება – cheşmariteba (hakikat).

2. Sıfat: თეთრი- tetri (beyaz), ტკბილი-tk"bili (tatlı), ქუდიანი-kudiani (şapkalı), სოფლელი- sopleli (koylu)

3. Sayı sıfatlar: ხუთი – khuti (beş), ათი – ati (on), ოცი – otsi (yirmi), მესამე – mesame (üçüncü), მეხუთე – mekhute (beşinci).

4. Zamir: მე – me (ben), შე – şen (sen), ჩვენ – çven (biz), თქვენ – tkven (siz), ჩემი – çemi (benim), შენი – şeni (senin), მათი – mati (onların).

5. Fiil: სწავლა – sts'avla (okumak), კეთება – k'eteba (yapmak), ხატვა – khatva (çizmek), წასვლა – ts'asvla (gitmek).

6.Zarf: აქ – ak (burada), იქ – ik (orada), გუშინ – guşin (dün), ხვალ – khval (yarın), გარეთ – garet (dışarda), წინ – ts'in (önünde), ზევით – zevit (yukarda).

7. Edat (sontakı): -ზე – e (-de), -ში – şi (-de(in)), -თან – tan (-ile), გ-ან – gan (-dan), -თვის – tvis (-için).

8. Bağlaç: და-da (ve), მაგრამ – magram (ama), რომ – rom (ki).

9. Edat (ek): არ –Ar (-mı, -ma, -me), არ – değil (olumsuzluk eki isim ve fiillerde), ვერ-ver (-a, e) (yeterlilik fiili olumsuzluk eki), ნუ-nu (mı), "ma-me" (yasaklamayı içeren emir kiplerdinde kullanılan olumsuzluk eki), თურმე-turme (meğer, "miş"),

10. Ünlem: ოჰ-oh, (oh), ვიშ-viş (vah), ვაშა-vaşa (yaşa), უი-ui (ayy)[5].

Sözcük türleri sayısı konusundaki tartışmalar hâlâ güncelliğini korumaktadır. Örneğin, ünlü dilbilimci A. Çikobava edatlar (takılar) sözcük türleri arasında saymamaktadır; B. Jorbenadze ise sadece isim ve fiili kelime çeşidi olarak kabul etmektedir[6].

Sözcük türleri biçimbilimsel açısından iki türe ayırılıyor. Biçim değişikliğine uğrayan ve uğramayanlar; tam anlamlılar ve eksik anlamlılar olarak gruplarla ayırlımaktadır. Yukarda verdiğimiz örneklerden ilk beş kelime çeşidi biçim değişikliğine uğrayan: isim, sıfat, sayı sıfat, adıl, fiil, diğer beşi biçim değişikliğine uğramayan; zarf, edat(sontakı), bağlaç, edat (ek), ünlem. İlk dördü tam anlamlı, diğer altısı eksik anlamlılar olarak kategorize edilmiştir[7]. Bütün somut tanımlara rağmen sık olmasa da bazı kelimeler değişikliğe uğrayarak bir diğer gruba geçebilmektedir. Örn: unda (istiyor) çekimli fiili, ბავშვს დასვენება უნდა-bavşvs dasveneba unda (çocuk uyumak isityor)

[5] Kvachadze, L. Şanidze, A., (2005). **Kartuli ena.** "ganatleba" yayınevi. s.67
[6] Jorbenadze, B. (1995). **Kartuli Enis Morpologia**. Tbilisi. s. 25
[7] Geguçadze, L. (1999). **Kartuli ena**, İkinci baskı. Tbilisi. s. 4

cümlesinde fiil görevi yürütürken, ბავშვმა უნდა დაისვენოს-bavşvma unda daisvenos (çocuk uyumalı) cümlesinde gereklilik kipi görevini yürütmektedir.

Biçim değişikliğine uğrayanlar: isim, sıfat, sayı sıfatları, zamirler, fiil.

Biçim değişikliğine uğramayanlar: zamir, edat, bağlaç, takılar, ünlem.

Dilbilimcilerin görüşleleri sözcük türlerle ilgili farklıdır. Sözcük türlerden konumuzu ilgilendiren Fiiler/eylemlerdir ve aşağadaki bölümlerde Gürcüce Fiil incelemeye devam edeceğiz.

3.5.1.4. Gürcücede Fiil

Gürcü dilin fiilerin bütünü düzensizdir bir fiilin başka bir fiilin fonksyonunu alabilir ve bu Gürcüce fiilin özelliklerden biridir. Morfem ekleyerek önümüzde başka fiil çıkabilmektedir. Bundan dolayı Gürcüce fiil çekimler en zor çekimleme kategorisi arasında yer almaktadır (P. İoseliani, 1840: 48).

Gürcü Dilindeki fiil Ural Altay dillerindeki fiilden farklıdır. Farkın özü Gürcücedeki fiilin Türkçedekinden farkı çok şahıslılığa sahip olması yani Gürcücedeki fiil hem öznel hem nesnel şahısları göstermektedir. Bunun yanı sıra Gürcüce"de, Ural-Altay dillerinden farklı olarak fiilin hem öznel hem nesnel çekimi vardır; Örn: nakhva-görmek

Gnakhav –göreceğim (ben seni)

Vnakhav-göreceğim (ben onu)

Gnakhavt-göreceğim (ben sizi)

Bu fiil çekimlere şahıs zamirleri olmasa ya da kullanılmasa bile fiilden çekimden hem öznel hem nesnel şahisleri belirtmektedir. Belirtildiği gibi Gürcücede fiil değişiyor, fakat Türkçede aynı şekilde belirtmektedir.

Ural- Altay dillerinde olduğu gibi Gürcüce"deki fiilin çekimi sadece öznenin şahıslarına göre değil, nesnenin (Hem Direkt Hem de Dolaylı) şahıslarına göre de çekilmektedir. Gürcü dilinde sözcüklerin cinsiyet ayrımı yani eril, dişil ya da sözcük biçiminde bir ayrım yoktur.

A. Çikobava'ya göre, Gürcüce fiilin yapısında cümlenin oluşumunun yansımaları görülmektedir.. Minyatürde fiil bir cümledir[8].

J. Vandries, Gürcüceye olan hayranlığını "*Gürcüce fiil düşüncelerin ifadesi açısından içerisinde öyle zenginlik bulundurmaktadır ki, bunu Avrupa dillerinde göremeyiz*" sözleriyle ifade etmektedir[9].

Sözcük türlerinde fiil Gürcücede eski bir tarihe sahip olup en zor sözcük türüdür. Zor bir yapı ve konumu olan fiil, anlamsal olarak da zengin bir yapıya sahiptir. Aynı anda birçok anlamı içinde bulunur ve birçok ek alır.

V. Ramişvili"e göre eylem bir iş, oluş, hareket, durum bildiren sözcüklerdir: örneğin: "ბავშვი წევს" - "Çocuk yatiyor"[10].

A. Şanidze"ye göre, fiil bünyesinde 14 kategori bulunmaktadir: şahıs, sayı, zaman, kip, süreklilik (Eylemin kaç kez yapıldığını ifade eder.), eylem çağdaşlık, çekim, yön, yönelme, aspekt (görünüş), çatı, davranış (versiyon), ettirgen çatı (kontakti)[11].

Eylem hareket, durumu belirten şekil değiştiren sözcüktür ve bu sözcükte birkaç biçimbilimsel önemli katagoriler bulunmaktadir: şahıs, sayı, zaman ve kip. Eylem şahislere, zamanlara, kiplere ve davranışlara göre değişirler.

Şahıslar, konuşan, konuşulan ve konuşma konusu olarak üçe ayrılır: "Hangisi?", "kaç tane? " ve "nasıl?" sorularına cevap verirler.

"Hangisi? " soruya göre, I (konuşan), II (konuşulan) ve III (konuşma konusu) olarak üçe ayrılır.

I. Şahıs: Me – Çven (Ben - Biz)

II. Şahıs: Şen – Tkven (Sen - Siz)

III. Şahıs: İs, igi, man, mas, tavi, - isini, igini, mat (o, o, o, kendi- onlar, onlar, onlara).

[8] Aktaran: Sağınadze, R. Peikrişvili, J. Çimke H.0(2015) **Gürcü Dili.** STS yayınları. s. 174
[9] Aktaran: J. Peikrişvili. (1992)
[10] Ramişvili, V. (2006). Gürcü Dili ders kitabi. "Aisi" yayınevi. s. 11
[11] Peikrişvili, J.(1992). Kartuli Enis Morpologia. "Sarangi" yayınevi. s. 115

I. ve II. şahıslar her zaman insani ifade ederler, III. şahısalara ifade edilen eylemlerde olabileceği gibi insan dışındaki diğer varlıklar da olabilir (khat'avs is mas – o onun resmini çiziyor).

Şahısların oranlarına göre, fiiller bir, iki, üç ve nadiren de olsa dört şahıslı olabilir. Şahıs olarak kastedilen şey fiilin anlam olarak içerisinde barındırdığı ögelerdir: Özne, nesne, tümleç gibi kalıplardır. Örn: ukurebs (is mas) – bakıyor o ona, "o" özne, "ona" ise dolaylı tümleçtir.

Fiilerin şahıs oranları fiille kullanılan şahıs zamirlerine göre belirlenir. Fiille birlikte ne kadar şahıs zamiri kullanılırsa fiil de o kadar şahıslı olabilir. Örn: izrdeba is (o büyüyor) – tek şahıslı, zrdis is mas (o onu büyütüyor) – iki şahıslı, uzrdis is mas mas (o onu onun için büyütüyor)-üç şahıslı.

3.5.1.4.1. Tekil ve çoğul sayılarda öznel şahıs ekleri

Biricinci ve ikinci şahislarda öznel ekler ön ek, üçüncü şahsilarda ise son ek olarak kuullanılmaktadır:

I. özne şahıs ekleri tekil ve çoğul durumlarda "v" ön ekidir., ayrıca çoğul şahislarda son ek olarak "t" ilave olunur: v-muşaob me (ben çalışıyorum), v-izrdebi me (ben büyüorum), v-ts"er me mas (ben onu yazıyorum), v-muşaob-t çven (biz çalışıyoruz), v-izrdebi-t (biz büyüyoruz), v-ts'er-t çven mas (onu yazıyoruz).

II. Özne şahıs ekleri modern Gürcücede "h, s, kh, ve Ø olup, çoğul ifade etmek için son ek olarak "t" kullanılır: s-tli (soyuyorsun) şen mas (sen onu), khar (sın) şen (sen), Ø-ak'eteb şen mas (sen onu yapıyorsun); h-galob-t tkven (siz ilahi söylüyorsunuz), s-tli-t tkven mas (siz onu soyuyorsunuz), kh-ar-t tkven (siz – sınız), Ø-ak'eteb-t tkven mas (siz onu yapıyorsunuz).

Geleneksel dilbilgisine göre "h" özne şahsı ifade eden ön ekler "b, p, p', g, k, k', k' sessiz harflerinden önce; "s" harfi ise "d, t, t", dz, ts, ts', c, ç, ch" sessiz harflerinden önce kullanılır. Ø fiilin sesli harfle başladığı durumlarda ve bazı sessiz harflerde kullanılan durumdur. "kh" şahıs eki sadece "khar" – (sın), mokhval (geleceksin), mokhvedi (geldin) kalıplarında kullanılan bir ektir.

Öznel şahıs ekleri: takillerde “ -s, -a, -o”; çoğullarda ise “-es, -en, -an, -nen, -n” son eklerdir. Örn: atetreb-s is mas (o onu beyazlatıyor), gatb-a is (o ısındı), ak-o man is (o onu övdü), gatbnen isini (onlar ısındılar), akeb-en isini mas (onlar onu övüyorlar), midi-an isini (onlar gidiyorlar)

3.5.1.4.2. Tekil ve çoğul saylarda nesnel şahıs ekleri.

Nesnel şahıs ekleri ön eklerdir. I. ve II. şahıslarda direk ve dolaylı nesneler ekler eklenir. II. şahıslarda durum farklıdır: Direk nesne ek alırken, dolaylı nesne ek almaz.

I. Nesnel şahıs eki, tekil şahıslarda “m” ön eki, çoğullarda ise hem sayı hem de şahsı ifade eden “gv” ön ekidir. M-zrdis – is me (o beni büyütüyor), m-ekhmareba – is me (o bana yardım ediyor), gv-zrdis – is çven (o bizi büyütuyor), gv-ekhmareba – is çven (o bizi yardım ediyor)

II. Nesnel şahıs eki, tekil şahıslarda “g” ön eki, çoğullarda ise “g” ön eki ve “t” son ekidir. Fakat fiilerde III. Öznel şahıslarda çoğul olduğu durumlarda çokluk anlamıı zaten verilmiş olduğundan öznel şahısların çokluk anlamının ifade edilmesinde birtakım zorluklar yaşanmaktadır. Örn: g-zrdis – is şen (o seni büyütüyor), g-ekhmareba – is şen (o sana yardım ediyor), g-zrdi-t – is tkven (o sizi büyütüyor), g-ekhmareba-t is tkven (o size yardım ediyor), fakat g-zrdi-an (büyütüyorlar) isini tkven (onlar sizi), g-ekhmarebi-an – isini tkven (onlar size yardım ediyorlar).

III. Dolaylı nesnel şahıs ekleri tekil ve çoğullarda “h,s, Ø” ön ekleridir. Söz konusu ekler II. Nesnel şahıs ekleri gibi kullanılırlar: h-k’itkha – man mas is (o onu onu sordu), s-tkhova man mas is (o ondan onu rica etti), Ø-emaleba – is mas (o ondan saklanıyor).

Dolaylı nesne şahıs eklerinin çokluk durumu Gürcüce fiillerde herhangi bir ekle belirtilmez. Örneğin, h-k’itkha man mat is (o onlara onu sordu), s-tkhova – man mat is (o onlardan onu rica etti).

Öznel Şahıs Ekleri		Nesnel Şahıs Ekleri	
Tekil	Çokluk	Tekil	Çokluk
Ben: v-, Ø	Biz: v-, Ø. –t	Ben: m-	Biz: gv-
Sen: kh, (h-, s-), Ø	Siz: kh-, (h-, s-), Ø. –t	Sen: g-	Siz: g-. –t
O: -s, -a, -o	Onlar: -n, -en, -nen, -an, -es	O: h-, s-, Ø	Onlar: h-, s-, Ø

Şahıs eklerine ait hususiyetler: Şahıs eklerinin kullanılmasına ait dikkat edilmesi gereken bazı hususiyetler bulunmaktadır:

1. Fiil "v" sessiz göstergesiyle başlıyorsa, öznel şahıs eki sonrası iki "v" yan yana gelir: v-varjişob (egzersiz yapıyorum), v-vardebi (düşünüyorum.), v-vartskhni (tarıyorum).

2. Fiil "o" veya "u" sesli harfleriyle başliyorsa şahıs eki "v" yazılır ama net bir biçimde telafuz edilmez: v-utkhari (ona söyledim), gavugzavne (ona gönderdim), v-uambob (ona söylüyorum), votsnebob (hayal ediyorum)

3. Tek şahıslı fiillerde iki şahıs ekinin kullanılması doğru değildir. Çans (görünüyor), kris (Rüzgâr esiyor.), kukhs (gök gürlüyor), şedga is (o koyuldu.) kalıpları doğrudur. Sçans, hkris, hkukhs, şedga (is-o) vs. kalıplar ise yanlıştır.

4. Fiil "m" sessiz harfi ile başlıyorsa, I. Nesne şahıs ekinin eklenmesiyle iki "m" yan yana gelir: m-malavs – is me (o beni saklıyor), mmartavs – is me (o bana müracat ediyor).

5. Fiil "g" sessiz harfi ile başliyorsa II. Nesnel şahıs ekinin eklenmesile iki "g" yan yana yazılır: g-gonia (zannediyorsun), ggzavnis – is şen (o seni gönderiyor).

6. Fiil "gv" sessiz harfleri ile başliiyorsa "gv" şahıs ekinin eklenmesiyle iki "gv" yan yana yazılır: mo-gv-gvara (halletti).

7. III. Nesne dil bilgisi kurallarına göre şahıs eki almaz, fakat bazen yazı dilinde ve halk söylemlerinde dolaylı nesne gibi "h-, s-" eklerini alırlar: s-tkva – man is (o onu söyledi), gada-s-ts'kvita – man is (o ona karar verdi), mo-h-k'la – man is (o onu öldürdü).. söylemleri yanlıştır, doğrusu: tkva (söyledi), gadats'kvita (karar verdi), mok"la (öldürdü).. şeklindedir.

3.5.2. Fiil ön eki

Gürcücede, yapısal olarak sağlam bir durumda olan fiil ön ekleri konusunda içeriksel olarak çok çeşitlil gözlemlenmektedir.

Gürcücede fiil ön eklerinin kullanılmalarına göre fiil üçe ayrılır:

Gürcücede bazı eylemler fiil ön ekler almamaktadır. Ön ekler almayan fiiler şünlardır: sts'ams (inanıyor), ukvars (seviyor), sdzuls (nefret ediyor), sdzinavs (uyuyor), dgas (duruyor), kitkhulobs (okuyor).

Gürcücede şahıs eklerden önce fiil ön ekleri de gelebilir, fiil ön ekler tek heceli ve çift heceli olabilirler. Bu ön ekler hem şahıslı hem şahıssız fiillere eklenir. Örn: Ga-tekha (kırdı – o onu), Ga-tekhs (kıracak – o onu), fakat ga-tekhili (kırılan), Ga-m-tekhi (Kıran ve Kıran).

Bazen Gürcücede Fiil ön eksiz kullanılmayanlar fiilere de karşılaşabilmektedir. Örn: Ga-vida (çıktı), Mi-vida (vardı), mo-vida (geldi), şe-vida (girdi), ts'a-vida (gitti), gada-vida (geçti, köprüyü geçmek), şemo-vida (girdi, içeriye girdi) fakat ayrıca "Vida"nin bir anlamı yoktur.

Görüldüğü gibi Gürcücede fiil ön ekler üçe ayırılıyor 1. Fiil ön eki almayanlar, 2. Fiil ön eksiz kullanılmayanlar. 3. Duruma göre fiil ön ekini alan ve almayanlar.

Gürcücede eylemin zengin ve çok anlamlı yapısının içerisinde yer alan temel zamanların her birine ait özel bir ek kullanılmaz. Gürcücede temel zamanlar çoğu zaman fiil ön ekleri ile ifade edilirken, fiil ön ekinin eklenmediği durumlarda ise cümlenin anlam durumuna göre zaman anlamı çıkarılabilmektedir. Çağdaş Gürcü dilinde 15 fiil ön eki bunmaktadir. Bunlar: A, ga, ga, da, da, mi, mo, şe, ça, ts'a, amo, gadmo, gamo, şemo, ts'amo. Yapılarına göre fiil ön ekleri iki gruba ayrılmaktadır: Bunlar; basit ekler: mi, mo, a, da, ga, ça, şe, ts'a, gada. Birleşik ekler: gadmo, gamo,

amo, çamo, şemo, ts'amo. Birleşik fiil ön ekleri, herhangi bir basit fiil ön ekine "-mo" fiil ön ekinin ilavesi sonucunda elde edilir.

Gürcücede, fiil köklerine eklenen ön ekler fiilin yön ve istikametini belirler, anlamını zamanını ve tamamlanıp tamamlanmadığını belirler, yeni anlam içeren fiiller oluşturur, gelecek anlam eki işlevini yürütür.

"A-" ve "Amo" fiil ön eki: Yönü ifade eden ekidir

1. A fiil ön eki aşağıdan yukarıya doğru olan fiilleri ifade eder: a-vida (yukarı çıktı), akht'a (yukarı zıpladı), amo-ikvana (Örn: Sudan çıkardı (kurtardı), Merdivenden çıkmaya yardım etti) aynı zamanda yukarıda bulunan dolaylı nesneye yönelik eylemleri de belirtir. Asdzakhis (yukarı çağıracak), ahkurebs (yukarı bakacak).
2. Diğer fiil eklerinde olduğu gibi a) şimdiki zamanda yer alan kalıba gelecek zaman anlamı verir: Aşenebs (inşa ediyor), aaşenebs (inşa edecek).

"A" ön ekinin eklenmesi bazen eylemin başlama durumunun ifade edilmesi sağlar: aalap"arak"ebs (konuşmaya başlatacak).

"ga-" ve "gamo" fiil ön eki. İçeriden dışarya yön ifade ekidir.

"ga" fiil ön eki içeriden dışarıya yapılan eylemleri ifade eder: Ga-frinda (uçtu), Ga-vardna (dışarı fırlamak), Ga-gorda (yuvarladı (top yuvarladı))

I şahıstan III. Şahsa yönelik gerçekleştirilen eylemleri ifade eder. Gaalamazebs (süsleyecek), gaatkhovebs (kızı evlendirecek).

Bazen eylemin yoğunluğunu, sürekliliğini ifade eder: ga-h-kivis (bağırıyor), Yapılacak eylemin alanını belirtir: gaapens (seriyecek), ga-şlis (açıyacak).

Yön ifadelerine tarafsız bir konumdadır ve hiçbir şekilde yön ifade etmez: ga-ak'etebs (yapacak), ga-alamazebs (güzelleştirecek), ga-abednierebs (mutlu edecek)

Diğer fiil ön eklerde olduğu gibi şimdiki zamanda yer alan kalıba gelecek zaman anlamı verir: ak'etebs (yapıyor), gaak'etebs (yapacak), amzadebs (hazırlıyor).

"**gada-" fiil ön eki:**

"gada-" fiil ön eki "ga- (gar)" ve "da" basit fiil ön eklerinin birleşmesi sonucunda oluşmuştur.

“gada-” fiil ön eki birinci şahsın olmadığı yerde herhangi bir engeli geçmeye veya belli bir mesafeye geçerek karşı tarafa yapılan eylemleri ifade eder: gada-svla (karşıya geçmek), gada-kvana (karşı tarafa geçirtmek), gada-kht’oma (atlamak)

Şimdiki zamanda yer alan kalıba gelecek zaman anlamı verir: ikhdis (ödüyor) gada-ikhdis (ödeyecek).

“Da-” fiil ön eki

Geniş zamanda yapılan genel eylemlerin ifade edilmesinde kullanıllır. Geçişli fiillerde nesnenin, geçişsiz fillerde ise öznenin orantısal çokluğunu belirtir (söz konusu eylem birden fazla nesneyi kapsar): da-khotsa (katletti), da-zarda (büyüttü), da-izardnen (büyüdüler), da-ikhotsnen (öldüler).

Şimdiki zamanda yer alan kalıba gelecek zaman anlamı verir: da-ts’ers (yazacak), da-angrevs (yıkacak). Anlamın, zamanın ve tamamlanıp tamamlanmadığını belirler: da-ts’era(yazdı). Bazen yeni anlam içeren fiiller oluşturur: da-khvda – karşıladı.

“Da” fiil ön ekinin yürüme ve taşıma anlamları içeren değişik fiillerin önüne geldiği bazı durumlarda gelecek zaman anlamı da katmamaktadır ve şimdiki zaman anlamıyla kullanılmaktadır: Söz konusu kalıbın şimdiki zaman mı veya gelecek zaman mı olduğunu anlamak için cümlenin içeriğine bakılır.

“Mi-” fiill ön eki

1. Birinci şahıstan üçüncü şahsa doğru olan eylemleri fiile anlam olarak katar: mi-akvs (götürüyor), mi-rbis (kaçıyor), mi-dis (gidiyor). Başka bir deyişle I. ve II. şahıstan uzak bulunan III. Şahsa doğru olan eylemleri belirten fiil ön ekidir: mi-stsems (verecek)

2. Birbirini takip eden eylemlerin ifade edilmesinde kullanılır: mi-imğerebs-şarkı söylüyor (midis da mğeris – gidiyor ve şarkı sötlüyor)

3. Bazı mı- fiil ön eki alan fiiller üstünkörülük, aza indirgeme, yakalaşma ve zaman içerisinde azalmayı belirten anlamlar da içerebilmektedir: mi-amsgavsebs (benzetiyor), mi-kreba (sönüyor), mi-çumdeba (susuyor)

4. Şimdiki zamanda yer alan kalıba gelecek zaman anlamı verir: Alagebs (topluyor, düzenliyor), mi—alagebs (düzenleyecek). anlamını, zamanını ve tamamlanıp

tamamlanmadığını belirler: İrbina (koştu), mi-irbina (koştu), ualersa (sevdi) mi-yalersa (sevdi). Bazen yeni anlam içeren fiiller oluşturur: Mi-khvda – sezdi, Şekhvda – görüştü,

5. Pasif çatılı statik fiillere gelen mi- fiil ön eki şimdiki zamana gelecek anlamı veremez: şkhuis (patırtı yapıyor), mi-şkhuis (patırtı yapıyor), kris (rüzgar esiyor), mi-kris (rüzgar esiyor) mi-rbis (kaçıyor)

3.4. Gürcücede Zaman

Gürcüce dilbilim kitaplarında bazen çekim birim ve zamanlarla özderleşiyor. Bu konu üzerine Türk dilbiliminde de fazla çalisma yapilmamistir. Fakat gürcüceden farkli olarak Türkcede zaman gramer kategori olarak değerlendirilmistir. Gürcücede zaman ekleri mevcüt değildir ve anlamsal olarak sıra şeklinde ifade edilmektedir. Bu yüzden de zamanin Gürcücede gramatiksel veya semantik kategori olması tartışılmaktadır (II Internatıonal Scientific Conference "Modern Interdısciplinarism and Humanitarian Thinking" R.Sağinadze, H.Çimke 2015: 402).

Gürcü dilbiliminde zorluğuyla ön plana çıkan zaman kategorisi Gürcüce fiilin en önemli konularından biridir. Gürcücede ana zamanlar: şimdiki, gelecek ve geçmiş olarak üçe ayrılır. Bazı gramer kitaplarında Gürcü dilinin çekimlenme özeliğine sahip her bir yapının zaman konusuyla ilişkiilendirildiği görülmektedir. Bazi gramercilere göre Gürcücede, çekim özelliğine sahip bütün fiil yapıları kadar zaman bulunmaktadır. (Gogolaşvili, 2010: 99) bazı düşüncelere göre Gürcücede sekiz zaman vardır: şimdiki zaman, şimdiki zamanın hikâyesi, istek kipi, gelecek zaman, geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve duyulan geçmiş zamanın hikâyesi.

Gürcücede bir şimdiki, bir gelecek ve dört geçmiş zaman vardır. Şimdiki zaman hikâyesi: აკეთებდა (aketebda)- yapıyordu, აშენებდა (aşenebda)- inşa ediyordu. Görülen geçmiş zaman: აკეთა (yaptı); აშენა (aşena) –inşa etti. Duyulan geçmiş zaman: უკეთებია (uketebia)- yapmış; უშენებია (uşenebia)- inşa etmiş. Duyulan geçmiş zaman hikâyesi: ეკეთებინა (eketebina) – yapmıştı, ეშენებინა (eşenebina) – inşa etmişti. (Çikobava 1952: 274)

Zaman kategorisinin dilbilgisel mi yoksa anlamsal olduğunu tartışılır. Bu konu üzerinde görüş bildiren A. Çikobava"ya göre zaman kipler ve işlevsel anlamda kiplere yakın bir konuma sahip modal kategoriler anlamsal ve şekilsel özelliğie sahiptirler, burda söz konusu kategorileri içeren fiiller: beraberlik, işteşlik, istemsiz ve bilinçli yapılan eylem anlamı taşırlar (Çikobava 1979: 27).

Geleneksel dilbilgisi kitaplarına göre Gürcücede asli zaman üç tanedir, Avrupa dillerine ise üçten fazladır. Gürcücede şimdiki, geçmiş ve gelecek olmak üzere üç zaman mevcuttur.

Gürcüce fiilin önemli kategorilerinden olan zaman kavramı normal fiil çekimlerinde olduğu gibi, sıfat fiillerde de yer almaktadır: Aşenebuli – inşa edilen (geçmiş zaman), asaşenebeli- inşa edilecek (gelecek zaman).

Türkçe-Gürcüce zaman yapılarının açıklaması aşağadaki bölümlerde inceleyecektir.

Gürcücede fiil, diğer kategorilere göre çok zengin ek yapısına sahiptir. Varlıkların yaptıkları işleri, fiilleri, zaman ve kişiye bağlayarak anlatan kelimelere fiil denir. Fiil olan sözcükte üç temel öğe vardır. 1. fiil 2. zaman 2. kişi. Söz konusu ekler bir araya gelerek fiilde anlatılan işin, kılışın, oluşun, hareketin, durumun bağli bulunduğu zamana fiilin zamanı denir. Zamanlara göre çekimlenen fiiller birbirlerinden şahıs ve çokluk eklerine göre ayrılırlar[12].

მწკრივი-Mts'k'rivi (Sıra-Zaman) terimi Ak' Şanidze'ye aittir.

Modern Gürcücede fiillerin oluşları üç seri ve on bir sıra- zaman şeklinde yapılmıştır. Geleneksel dilbilgisi kitaplarına göre Gürcücede on bir kip vardır. Bunlar: şimdiki zaman (ats'mkos ts're) şimdiki zaman hikâyesi (uts'kveteli), dilek-şart kipi (ats'mkos k'avşirebiti) gelecek zaman (mkopadi), gelecek zaman hikâyesi (kholmeobiti), istek kipi (mkopadis kavşirebiti), görülen geçmiş zaman (ts'kvet'ili), istek kipi (II. K'avşirebiti), duyulan geçmiş zaman (I. Şedegobiti), dilek-şart kipinin hikâyesi (II. Şedegobiti), yeterlilik-istek kipi (III. K'avşirebiti).

Biçimlerin oluşması ve söz dizimsel açıdan sıralar (zaman ve kipler) üç seride toplanmaktadır. İlk seride şimdiki ve gelecek olmak üzere iki grubun her birisinde de üç

[12] Sağinadze, R. Peikrişvili, J. Çimke H.0 (2015) **Gürcü Dili.** STS yayınları. s. 174

sıra (zaman veya kip) bulunmaktadır. I. Seride 6, II. Seride 2, III. Seride ise 3 olmak üzere toplam 11 sıra (zaman veya kip) vardır.

I. Seri

Modern Gürcücede I seri fiilleri, şimdiki zaman ve gelecek zaman grubu olarak ikiye ayrılmaktadır. Zamanlara göre ayrılmasına görünüş sistemindeki değişiklikler neden olmuştur. Bazı istisnalar hariç, şimdiki zaman grubuna fiil ön eki almayan fiiller; gelecek zaman grubuna ise fiil ön eki alan fiiller girmiştir. Şimdiki zaman grubu fiilleri görünüşü tamamlanmamış (aspektsiz) fiiller, gelecek zaman grubu fiilleri ise eylemi tamamlamış fiiller (aspektli) olarak şekillenmiştir.

Şimdiki Zaman Grubu- Ats'mkos Ts're.

Şimdiki zaman (ats'mko), aynı gruba giren diğer iki zaman için temel teşkil etmektedir. "ats'mko" şimdiki zaman anlamına gelmektedir (ts'ers-yazıyor, aşenebs – inşa ediyor, tamaşobs – oynuyor) bazen gelecek anlamı da taşıyan şimdiki zaman, kullanıldığı cümlenin içeriğine göre zaman kavramı dışına çıkarak genel eylemleri de ifade edebilmektedir. Kip olarak bildirme kipi olan ats'mko – şimdiki zaman "nu" ekinin gelmesiyle içerik olakar daha çok dilek bildiren emir cümlesine dönüşebilir (nu modikhar-gelmeyin/ gelmeyesin, nu tamaşob – oynamayın / oynamayasın). Eylemin bitmemiş olmasından dolayı eylem tamamlanmamış görünüşlüdür.

Sorusu (ras vşvrebi – ne yapıyorum?): Vts'er (yazıyorum), vabam (bağlıyorum), vtbebi (ısınıyorum), vsvam (içiyorum).

Şimdiki zaman hikâyesi (uts"kvet"eli): sorusu (ras vşvrebodi –ne yapıyordum?): Vts"erdi (yazıyordum), vabamdi (bağlıyordum), vtbebodi (ısınıyordum), vsvamdi (içiyordum).

Dilek-Şart kipi (Ats"mkos K"avşirebiti) sorusu (ras vşvrebode – ne yapsam?): Vts"erde (yazsam), vabamde (bağlasam), vtbebode (ısınsam), vsvamde (içsem).

Gelecek Zaman Grubu – Mkopadis Ts"re

Gelecek Zaman (Mkopadi): Sorusu (ras vizam – ne yapacağim?): Davts”er (yazacağım), gavtbebi (ısınacağım), davabam (bağlanacağım), davlev (içeceğim)…

Gelecek zaman Hikâyesi (kholmeobiti): Sorusu (ras vizamdi – ne yapacaktım?): davts”erdi (yazacaktım), gavtbebodi (ısınacaktım), davabamdi (bağlayacaktım), davlevdi (içecektim).

Yeterlilik –Şart kipi (mkopadis k”avşirebiti): Sorusu (ras vizamde – ne yapabilsem?): Davts’erde (yazabilsem), gavtbebode (ısınabilsem), davabamde (bağlayabilsem), davlevde (içebilsem).

Gelecek zaman grubu, şimdiki zamanla ön ekleri ile ayrılmaktadır.

II seri

Görülen Geçmiş Zaman (Ts”kvet”ili): Sorusu (ra vkeni – ne yaptım?): Davts”ere (yazdım), gavtbi (ısındım), davabi (bağladım), davlie (içtim).. İstek kipi (II. K”avşirebiti): Sorusu (ra vkna –ne yapayım?): Davts”ero (yazayım), gavtbe (ısınayım), davaba (bağlayayım), davlio (içiyim).

İstek kipi (II k”avşirebiti): Türkçeye ne kadar da istek kipi olarak da çevrilse de Türkçede bulunan mevcut tasarlama kiplerinin Gürcüceye çevrilmesinde II k”avşirebiti baz alınmaktadır. Örn: “davts”ero – yazayım” olarak dilimize çevirtilirken aynı kalıbının önüne “unda” ekinin gelmesiyle gereklilik kipi olarak karşımıza çıkar “unda davts”ero- yazmalıyım.

III seri

Duyulan Geçmiş Zaman (I. Şedegobiti): Sorusu (ra miknia – ne yapmışım?): Damits”eria (yazmışım), gavmtbarvar (ısınmışım), damibams (bağlamışım), damilevia (içmişim).

Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi (II. Şedegobiti): Sorusu (ra mekna–ne yapsaydım?): Damets"era (yazsaydım), gavmtbarikavi (ısınsaydım), dameba (bağlasaydım), damelia (içseydim).

Yeterlilik-İstek Kipi (III. K"avşirebiti): Sorusu (ra meknas –ne yapabileyim?): Damets"eros (yazabileyim), gavmtbariko (ısınsabileyim), damebas (bağlanabileyim), damelios (içebileyim).

I seri

Şimdiki Zaman	v-ts'er / yazıyorum	v-a-şen-eb/ inşa ediyorum
Şimdiki Zaman Hikâyesi	v-ts'er-di / yazıyordum	v-a-şen-ebdi / inşa ediyordum
Dilek-Şart Kipi	v-ts'er-de / yazsam	v-a-şen-eb-de /inşa etsem

Gelecek Zaman Çekim Grubu

Gelecek Zaman	Da-v-ts'er / yazacağım	a-v-a-şen-eb / inşa edeceğim
Gelecek Zaman Hikâyesi	Da-v-ts'er-di / yazacaktım	a-v-a-şen-eb-di / inşa edecektim
Dilek – Şart kipi (Yeterlilik kipi)	Da-v-ts'er-de / yazabilsem	a-v-a-şen-eb-de / inşa edebilsem

II Seri

Geçmiş Zaman	Da-v-ts'er-e / yazdım	a-v-a-şen-e / inşa ettim
İstek kipi	Da-v-ts'er-o / yazayım	a-v-a-şen-o / inşa edeyim

III Seri

Duyulan Geçmiş Zaman	Da-m-i-ts"er-i-a / yazmışım	a-m-i-şen-eb-i-a / inşa etmişim
Dilek-Şart Kipinin Hikâyesi	Da-m-e-ts"er-a / yazsaydım	a-m-e-şen-eb-ia / inşa etseydim
Yeterlilik – İstek Kipi	Da-m-e-ts"er-o-s / Yazabileyim	a-m-e-şen-eb-i-n-o-s / inşa edebileyim

3.4.1. Fiil zamanı

Fiil zamanını morfolojik bir kategori olarak kabul edecek olursak söz konusu kategorinin ekinin ne olduğunu dair soru oluşturmaktadır, fakat Gürcücede zamanların kendine has bir eki yoktur.

A. Şanidze"ye göre, zaman Gürcücedeki fiil çekimi sisteminin bir parçasıdır. A. Çikobava"ya göre ve bazı dilbilimciler zaman ekleri olarak: - დ (d), -ე (-e), -ობ (in), -ი (-i) eklerini belirtmektedir. Genel anlamda dilbilgisel kategoriler kendilerine has eklerle ifade edilmelidirler.

Gürcücede morfolojik anlam, ekler dışında sentaks ve cümle yapısı ile de ifade edilebilir. Örneğin, fiil zamanın morfolojik anlamı tamamen fiilin kökünde olabilir. Çekimlenmiş fiillerin köküne eklenen eklerin tahlili sırasında bazı eklerin zaman ekleri olabileceği kanısına varılsa da (Şimdiki zamanın hikayesi: **-დ (-d),** -**ოდ (-od),** geçmiş zaman eki: **-ე (-e)**, bu eklerin tek fonksiyonlarının zaman ifade etmek olduğu anlamının

çıkarılması oldukça zordur. Çünkü Gürcücede bazı durumlarda fiil kökleri de zaman ifade edebilirler. Örneğin, **ვწერ (vtser) -** yazıyorum çekimli fiili, yukarıda bahsi geçen eklerin hiçbirinin olmamasına rağmen şimdiki zaman ifade edebilmektedir (Ertelişvili, 1965: 178). Buradan da anlaşılacağı üzerine, Gürcücede fiil zamanlarının kendisine ait bir eki yoktur, fakat söz konusu eksiklik, fiil ön ekleri, çekim ekleri ve fiil kökleri ile doldurulmaktadır. Örneğin, **ვწერ (vtser) -** yazıyorum (Şimdiki Zaman) – **და-ვწერ (da-vtser)** ise yazacağım (Gelecek Zaman) anlamı verir. Söz konusu fiilin şimdiki zamandan gelecek zamana geçmesi **-და** fiil ön ekinin eklenmesi ile gerçekleşmiştir. Çağdaş Gürcü Dilinde 15 fiil ön eki bunmaktadır. Bunlar: *"Mi, Mo, A, Da, Ga, Ça, Şe, Tsa, Gada, Gadmo, Gamo, Amo, Çamo, Şemo, Tsamo"dır.* Fiil zamanının, şimdiki zaman mı yoksa gelecek zamanda mı olduğu fiil ön eki sayesinde anlaşılabilmektedir (Kekelia & Davitiani 1981: 179).

Fiil zamanının ifade edilmesi konusunda özel bir ekin bulunmayışının bazı karışıklıklara neden olduğu bellidir. Gürcü dil biliminde zaman konusunun gereğince incelenip belli bir konuma getirilememesi bunun en önemli nedenidir. Zaman konusu özellikle kiplerle karıştırılmaktadır, bu ise Gürcü dil biliminin içinde bulunduğu zor durumu gözler önüne sermektedir. Bu problemin çözümlenmesi için zaman kategorisi ayrı olarak incelenmeli ve karışıklığın ortadan kaldırılması adına çalışmalar yapılmalıdır (Şanidze 1973: 201).

Fiil zamanının ifade edilmesi konusunda özel bir ekin bulunmayışının bazı karışıklıklara neden olduğu aşikârdır. Gürcü dil biliminde zaman konusunun gereğince incelenip belli bir konuma getirilememesi bunun en önemli nedenidir. Zaman konusu özellikle kiplerle karıştırılmaktadır, bu ise Gürcü dil biliminin içinde bulunduğu zor durumu gözler önüne sermektedir. Bu problemin çözümlenmesi için zaman kategorisi ayrı olarak incelenmeli ve karışıklığın ortadan kaldırılması adına çalışmalar yapılmalıdır (Şanidze, 1973: 201).

Dil bilimi kaynaklarında yer verilen görüşleri göz önünde bulunduran Gogi Gogolaşvili'ye (2010: 132) göre zaman ekleri olarak gösterilen **(-დ/-d, -ოდ/-od, -ე/-e, -**

ob/-in, -o/-i) ekleri, bu kategorinin ekleri olamazlar, çünkü söz konusu ekler çekim ve çatı ekleri gibi tamamen farklı fonksiyonlara sahiptir. Bundan dolayı zaman, biçimbilimsel açıdan donanıma sahip bir kategori değildir. Anlamsal bir kategoridir. Zaman anlamı değişkendir ve fiilin hangi zamanı ifade ettiği içeriğine bakılarak anlaşılır. Zamanın ifadesinde içerik ve tonlama kullanılır.

3.4.2. Kip

Eylemin belirtildiği işin nasıl, ne zaman ve ne biçimde yapıldığını belirten kip gerçeklik, ihtimal ve gereklilik gibi vurgular belirtir. Gürcüce kipler geleneksel dilbilgisine göre: tkrobiti (bildirme), kavşirebiti (dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek) ve brdzanebiti (emir) olmak üzere üçe ayrılır (Şanidze 1973: 205). Tkhrobiti (bildirme) kipi eylemle ifade edilen iş, olay, kılış ve hareketin zamanını bildirirler. Bu kipler zaman ekleriyle yapılırlar: ts”ers (yazıyor), dats”ers (yazacak), dats”era (yazdı). Şekilsel açıdan zengin bir konuma sahip bildirme kipi şimdiki, gelecek ve geçmiş üzere üç zamanda da görülür. Örneğin:

სტუდენტი წერს დავალებას-St”udent”i ts”ers davalebas – Öğrenci ödevini yapıyor (Şimdiki zaman)

სტუდენტი დაწერს დავალებას - st”udent”i dats”ers davalebas – Öğrenci ödevini yapacak (Gelecek zaman)

სტუდენტმა დაწერა დავალება-st”udent”ma dats”era davaleba –Öğrenci ödevini yaptı (Geçmiş zaman)

Geniş anlam çeşitliliğine sahip bildirme kipi bütün dilbilgisel yapılara uyum sağlama özelliğine sahiptir.

K’avşirebiti (dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek) kipi fiille ifade edilen iş ve hareketin şimdi veya gelecekte, geçmişte olmuş olabileceğini ifade eden kiplerdir. Gürcücede: Aşenebdes (inşa edebilse), aaşenos (inşa etse), aeşenebinos (inşa etseydi).

Yeni Gürcücede kavramsal olarak k"avşirebiti (dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek) kipi bildirme kipleri kadar zengin değildir.

Gürcücede dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek şeklinde çevrilen k'avşirebiti kilo – dilek şart kipi (ats'mkos k'avşirebiti), yeterlilik-şart kipi (mkopadis k'avşirebiti), istek kipi (II. K'avşirebiti) ve yeterlilik-istek kipi (III. K'avşirebiti) olmak üzere üç seride toplamaktadır (Papidze 1988: 74)

Örneğin:

Mze anatebdes dedamits'as – Güneş dünyayı aydınlatabilse!

Mzem gaanatos dedamıts'a – Güneş dünyayı aydınlatsa!

Mzes gaenatebinos dedamits'a – Güneş dünyayı aydınlatabililsın!

ბრძანებითი-Brdzanebiti (emir) kipi fiilin yapılmasına emir biçiminde bildirir: Emir kipi, konuşmacının sadece emrini değil, aynı zamanda isteği, rica, tahrik (teşvik)'in yerine getirilmesini sağlar. Dakhat'e (resim çiz!), ar dakhat'o! (resim çizme!), nu khat'av! (resim çizmeyin!). Emir kipi Gürcücede olumlu (ts'artkmiti) ve olumsuz (uk"utkmiti) olmak üzere ikiye ayrılır.

წართქმითი-Ts'artkmiti (olumlu) emir kipi söylenilen eylemin gerçekleşmesi gerektiğini anlatır: Ts'adi! (git!), mietsi (ver!), gaugzavne! (gönder!)..

უკუთქმითი-Uk'utkmiti (polumsuz) emir kipi söylenilen /bildirilen eylemin yapılmaması gerektiğini anlatır, bu tür kalıplarda belli bir yasaklama anlamı da vardır: ar aaşenot!- (inşa etmeyin!) nu aaşenebt- (inşa etmeyiniz!)

Gürcücede emir kipinin kendine ait bir ek yoktur. Geçmiş zaman ve istek kipinin kalıplarından faydalanır. Olumlu emir kipi, II. Tekil ve çoğul kalıplarında geçmiş zamanı, I. Çoğul, III. Tekil ve çoğul şahıslarda istek kipini; "ar" olumsuzluk ekinin kullanıldığı olumsuz emir kipinde istek kipini; "Nu" olumsuzluk ekinin kullanıldığı yapılarda ise şimdiki ve gelecek zamanın çekimlenmiş kalıplarını kullanır.

Emir her zaman öznel şahsa yöneliktir ve bu şahıs genellikle ikinci şahıstır. Emir kipi bazen birinci şahsı (çokluk eki almış hâlini) bazense III. Şahsı ilgilendirir: vilotsot! (dua edelim!), idzinos! (uyusun!).

Şart kipi, bir eylemin gerçekleşmesi için gerekli olanöteki eylemi bildirir. Koşullu yargılar yan yargı gibidir, yarım izlenimi uyandırır. Arkasından tamamlayıcı asıl yargı gelir.

Gürcücede bu kip, istek kipinin başına "rom" eki getirilerek elde edilir.

მე რომ გავაკეთო – Me rom gavak'eto	yapsam
შენ რომ გააკეთო – Şen rom gaak'eto	yapsan
მან რომ გააკეთოს – Man rom gaak'etos	yapsa
ჩვენ რომ გავაკეთოთო – Çven rom gavak'etot	yapsak
თქვენ რომ გააკეთოთ – Tkven rom gaak'etot	yapsanız
მათ რომ გააკეთონ – Mat rom gaak'eton	yapsalar

Sonuç kipi eylemin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini veya gerçekleşmesinin bazı şartlara bağlı olduğunu belirtir. Örneğin, edas rom dahgvianeboda (1), bavşvi itirebda (2) – annesi geç kalsaydı (1), çocuk ağlardı (2). Birinci cümlede şart kipi, ikinci cümlede ise sonuç kipi kullanılmıştır. Şart – sonuç kipi birbirinden bağımsız olarak kullanılmamaktadır.

Dilek kipi eylemin yapılmasının istediğini anlatır. Gürcücede dilek kipi ile birlikte ნეტავ-net'av (keşke), იქნებ-iqneb (belki), ეგებ-egeb (belki) gibi takılarda kullanılır. ნეტავი ჩიტად მაქცია-Net"avi çit"ad maktsia (keşke kuşa dönüşebilsem).

Görünüş- Asp”ekt”i-ასპექტი

Gürcücede görünüş ikiye ayrılır:

Eylemi tamamlanmamış görünüş, eylemin bitmediğini devam ettiğini belirtir: ვწერ-Vts’er (yazıyorum), აკეთებ-ak’eteb (yapıyorsun).

2. Eylemi tamamlanmış görünüş, eylemin bittiği veya bitmek üzere olduğunu belirtir: დავწერე-Davts’ere (yazdım), გააკეთა-gaak’eta (yaptı), გაათბობს-gaatbobs (ısıtacak).

Gürcücede görünüşün ifade edilmesi eylemin ön ekiyle gerçekleşir. Fiilde eğer fiil eki varsa istisnai durumlar hariç eylem tamamlanmış görünüştür. Eylemin başlamamış olması bunda bir değişikliğe neden olmaz. Fiil ön eki yoksa eylemin tamamlanmamış görünüş grubuna girer.

Süreklilik-Gzisoba-გზისობა

Geleneksel dilbilgisi kitaplarına göre fiilin kategorileri arasında yer alan “gzisoba – süreklilik). Şanidze’nin tarifine göre, eylemin kaç defa yapıldığına işaret eden kategoridir (Şanidze 1973: 209)

Bir kez, birçok kez olmak üzere süreklilik iki kısmından oluşur.

Bir kez olduğunu ifade eden eylemler: დაჯდა-dacda (oturdu), დახატა-dakhat’a (resim yaptı): Birçok kez olduğunu veya eylemin tekrar yapıldığını ifade eden eylemler: დაჯდებოდა-dacdeboda (otururdu), დახატავდა-dakhat’avda (resim yapardı).

Süreklilik kategorisi sadece geçmiş zamanla ifade edilebilir. Tek eylemlerde geçmiş zaman, birden fazla eylemlerde ise gelecek zaman hikâyesi kullanılır.

IV. BÖLÜM

4.1. Türkçe-Gürcüce Zaman Yapılarının Karşılaştırması

Bu bölümde Türkçe-Gürcüce zaman yapıları karşılaştırılacak, dilbilgisel zaman ve yan anlam kavramlarına, Türkçe ve Gürcücedeki zaman sistemi, eylem çekimlerine yer verilmektedir.

Türkçe-Gürcüce Şimdiki Zaman Yapılarının Karşılaştırması

Bu bölümde, şimdiki zaman yapısının yanı sıra şimdiki zamanın hikâye ve rivâyet yapısının Gürcücede olup olmadığını da belirtilecektir.

Şimdiki Zaman

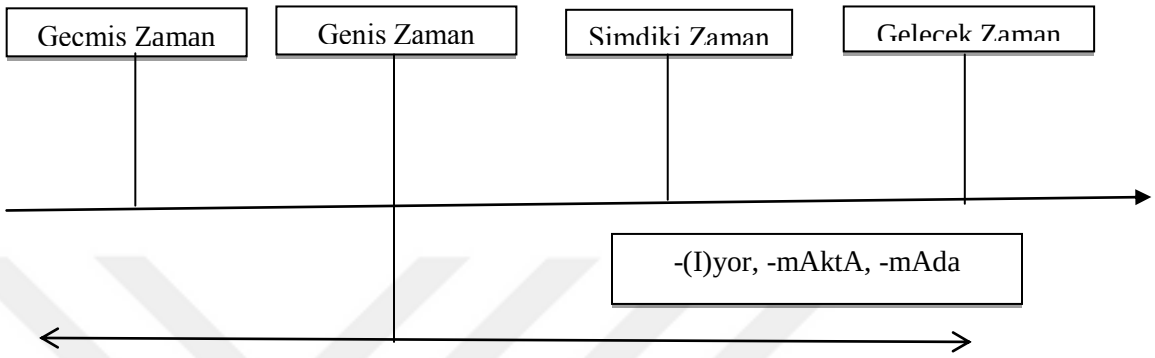
Korkmaza göre şimdiki zaman kipi fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunan zamanda başladığı ve sürmekte olduğu gösteren kıptır Türkçe Dilbilgisi kitaplarında şimdiki zamana ait belli ekler kullanılır. Türkçede şimdiki zamanın üç eki –(I)yor, - mAKtA, - mAda vardır. Şimdiki zaman için en yaygın kullanılan ek –(I) yor ekidir. Temel görevi içinde bulunan zamandaki oluş ve kılışları anlatmaktır (Korkmaz, 2014: 548).

Ergine göre şimdiki zaman ekleri hem şekil, hem zaman ifade eden eklerdir. Şekil eki olarak bildirme, zaman eki olarak da şimdiki zaman ifade eder. Bu ek, hareketin şimdiki zamanda ortaya çıktığını bildirir. Belirli bir zaman gösteren kesin bir bildirme ekidir (Ergin, 2009: 296).

Gencan'a göre şimdiki zaman ‘’işin yapılmakta olduğunu –başka bir deyişle- işle anlatışın birlikte olduğunu bildiren eylemin zamanı’’ olarak açıklamakta ve bu kipin ‘’geçmişten süregelen olayların anlatımında’’ da kullanıldığını görülmektedir. (Gencan 1979: 279)

Ediskun'a göre şimdiki zaman eylemin konuşma anında yapılmakta olduğunu yahut yapılmaya başlanacağını bildirir. özel kullanışları hakkındaki tespitlerini

belirtmiştir. Buna göre şimdiki zaman, gelecek zaman anlamı verebilir. Alışkanlık anlatır. Belirli geçmiş zaman anlamı verebilir. (Ediskun 1999: 177)

-yor eki birinci tipteki şahıs eklerini alan şekil ve zaman eklerindendir. Yani şimdiki zaman çekimi şöyledir:

I.	*Gel-i-yor-um*
II.	*Gel-i-yor-sun*
III.	*Gel-i-yor*
I.	*Gel-i-yor-uz*
II.	*Gel-i-yor-sunuz*
III.	*Gel-i-yor-lar*

Çalışmanın devamında yapısal ve anlamsal karşılaştırma alt bölümünde en yaygın kullanılan -(I) yor eki ele alınarak Gürcüce ile karşılaştırılacaktır.

Türkçede dilbilgisel şimdiki zamana ait çeşitli ekler ve yapılar ifade edilmekteyken Gürcüce zaman yapısı farklıdır.

Eylemin o anda olduğu anlatan zamana şimdiki zaman denir, vkhatav, vtbebi, aşeneb, ugzavni,. (Feikrişvili ve Sağinadze. Gürcü dili 2014: 174).

Gürcücede şimdiki zaman iki unsurdan oluşur zaman ve kipten. Zaman çoğu zaman, anında olan harekettir, fakat bazen gelecek zamanı da belirtebilmektedir.

Gürcücedeki şimdiki zamanın "her zaman" içinde alan süreklilik işlevi de vardır.

Gürcücede şimdiki zaman yapımı yukarıdaki bölümlerde belirtildiği gibi I. seri içerisine giren gruptur. I. seride özne ismi yalın hâldedir ve ayni zamanda dolaylı ve dolaysız nesne ismin yönelme halindedir. Birinci öznel şahıs eki ვ-v- ön ekiyle ifade edilmektedir. Örneğin: (ა)შენება - (a)şeneba – inşa etmek

I.	*ვ-ა-შენ-ებ / v-a-şen-eb. İnşa ediyorum*
II.	*ა-შენ-ებ / a-şen-eb. İnşa ediyorsun*
III.	*ა-შენ-ებ-ს / a-şen-eb-s. İnsa ediyor*
I.	*ვ-ა-შენ-ებ-თ / v-a-şen-eb-t. İnşa ediyoruz*
II.	*ა-შენ-ებ-თ / a-şen-eb-t. İnşa ediyorsunuz*
III.	*ა-შენ-ებ-ენ / a-şen-eb-en. İnşa ediyorlar*

Birincisi, Türkçeden farklı olarak Gürcücedeki "vçam"-"yiyorum" fiil şekil değişmeden bazen cümle içerisinde üç farklı zaman belirtebilir. Örneğin:

a) khom khedav vçam – görmüyor musun, yiyorum (şimdiki zaman);

b) momitane saçmeli da vçam – yemek getir ve yiyeceğim (gelecek zaman);

c) rotsa saçmeli makvs, vçam – yemek olduğunda yerim (belirsiz zaman/geniş zaman).

Görüldüğü üzere Türkçede zamanları fiil köklerine gele zaman ekleri belirtirken, Gürcücede ise kullanılan fiilin anlamsal yapısına bakarak hangi zamanı ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Türkçede fiilin köküne sadece zaman eki –(I)yor ve şahıs ekleri eklenirken Gürcücede söz konusu durum tamamen farklıdır. Gürcücede Fiilde şahıslar özel eklerle ifade edilir. Bu ekler şahısları birbirinden ayırır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Gürcüce fiil aynı zamanda öznel ve nesnel olmak üzere iki kısma ayrılı ve şahıs ekleri de tamamen olmasa da büyük ölçüde farklılık gösterir.

Gürcüce fiilde eylemin hangi zamanda kullanıldığının tespit edilebilmesi genel olarak fiil kökü ve köke eklenen öznel ve nesnel şahısların ayırt edilmesi sonrası anlaşılabilmekle birlikte zor bir fiil sistemine sahip Gürcücede istisnai durumlar bir hayli fazladır ve belli bir kaide bulunmamaktadır.

Örneğin:

v-tser (yazıyorum)
tser (yazıyorsun)
tser-s (yazıyor) — öznel
v-tser-t (yazıyoruz)
tser-t (yazıyorsunuz)
tser-en (yazıyorlar)

m-tser-s (yazıyor (bana))
g-tser-s (yazıyor (sana))
s-tser-s (yazıyor (ona))
gv-tser-en (yazıyorlar (bize)) — nesnel
g-tser-en (yazıyorlar (size))
s-tser-en (yazıyorlar (onlara))

Yukarıda verilen örnekte hangi zamanın kullanıldığını anlamak kolay olmakla beraber kural bütün fiiller için uygulanamaz. Görüldüğü üzere Gürcücede şimdiki zamana ait herhangi bir ek bulunmamaktadır.

Anlamsal olarak Türkçede olduğu gibi Gürcücedeki şimdiki zaman fiilleri bazen gelecek zaman anlamında da kullanılmaktadır. Örneğin: ert tveşi its”keba ardadegebi (bir ayda tatıl başlıyor), khval vçam nayins (yarın dondurma yiyorum).

Şimdiki Zaman Hikâyesi

Şimdiki zaman konusunda diğer değinilmesi gereken konu Türkçenin bileşik zamanlarıdır.

Şimdiki zamanın hikâyesi, -(I)yor, ve –mAktA ekleri ile karşılanan ve içinde bulunan zamanda sürmekte olan bir oluş ve kılış geçmesi aktararak anlatan birleşik kip olduğunu belirtmektedir. Ekleri: -(I)yor-i-di, -(I)yordu, -mAktA i-di-maktaydı"dır (Korkmaz 2014: 650). Bu zaman yapımında ünlü ve ünsüz uyumuna aykırı olan –(I)yor eki ve geçmiş zaman eki –DI bir araya getirilerek yapılmaktadır.

I.	*Gel-iyor-du-m*
II.	*Gel-iyor-du-n*
III.	*Gel-iyor-du*
I.	*Gel-iyor-duk*
II.	*Gel-iyor-du-nuz*
III.	*Gel-iyor-du-lar*

Gürcücede şimdiki zaman hikâyesi iki unsurdan oluşur, zaman geçmiştir ve bildirme kiptir, eylem tamamlanmamış görünüştür. Eylem bitmediğini devam ettiğini belirtir. Bu zaman Gürcücede I serinin şimdiki zaman grubuna giren zamandır.

I.	*ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი / v-a-şen-en-d-i / inşa ediyordum*
II.	*ა-შენ-ებ-დ-ი / a-şen-eb-d-i / inşa ediyordun*
III.	*ა-შენ-ებ-დ-ა / a-şen-eb-d-a / inşa ediyordu*
I.	*ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / inşa ediyorduk*
II.	*ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / inşa ediyordunuz*
III.	*ა-შენ-ებ-დ-ნენ / inşa ediyordular*

Görüldüğü üzere şimdiki zaman hikâyesi "ats'mko" zaman fiil kökten oluşmaktadır. Fiil köklerine '-d' ya da '-od' fiil sonekleri eklenerek şimdiki zaman hikâyesi, yani 'uts'kveteli' elde edilir. Bu son eklere "savrtsobi"[13] denilir. Savrtsobi'den

[13] Gürcücede hikaye birleşik zaman elde etmek için kullanılan eklere verilen genel addır.

sonra -i son eki gelir, bu son ek sadece birinci ve ikinci şahısta kullanılır. Örneğin: vts'erdi (yazıyordum), ts'erdi (yazıyordun), fakat ts'erda (yazıyordu).

Böylece, 'uts'kveteli' zamanın formül bu şekillde olabilmektedir:

"ats'mko" yanı şimdiki zaman + d(od) + i (sadece I. Ve II. sahısta).

Şimdiki Zaman Rivâyeti

Z. Korkmaz Türkçe dilbilgisi kitabına göre şimdiki zamanın rivâyeti, hâlen sürmekte olan bir oluş ve kılışın, duyuma veya sonradan farketmeye dayanılarak anlatılmasıdır, -Iyor-muş (-Iyor-imiş) eki ile karşılanır. Çekim kalıbı: esas fiil +şimdiki zaman kipi+i- ek-fiili +rivâyet eki + şahıs eki biçimindedir (Korkmaz 2015:663).

I.	*Gel-iyor-muş-um*
II.	*Gel-iyor-muş-sun*
III.	*Gel-iyor-muş*
I.	*Gel-iyor-muş-uz*
II.	*Gel-iyor-muş-sunuz*
III.	*Gel-iyor-muş-lar*

Türkçedeki şimdiki zaman rivâyetinin karşılığı Gürcücede zaman olarak bulunmamaktadır, fakat Gürcücede hâlen devam etmekte olan işin duyuma veya sonundan farkedilmesine dayanılarak anlatmak için fiilin başına veya sonuna "meğer" kelimesi eklenir.

Görülmeyen eylemler "meğer" anlamı taşırlar; Turme წასულა / ts'asula (meğer gitmiş). Gürcücede görülmeyen eylemi bir fiille sadece geçmiş zamanda ifade edilebilir başka zamanda ise "meğer" kelime ekleyerek ifade edilir.

I.	*თურმე ვ-ა-შენ-ებ / v-a-şen-eb / inşa ediyormuşu*
II.	*თურმე ა-შენ-ებ / a-şen-eb / inşa ediyormuşsun*

III.	*თურმე ა-შენ-ებ-ს / a-şen-eb-s / inşa ediyormuş*
I.	*თურმე ვ-ა-შენ-ებ-თ / v-a-şen-eb-t / inşa ediyormuşuz*
II.	*თურმე ა-შენ-ებ-თ / a-şen-eb-t / inşa ediyormuşsunuz*
III.	*თურმე ა-შენ-ებ-ენ / a-şen-eb-en / inşa ediyormuşlar*

Annem dedi ki denize gidiyormuşuz – Dedam tkva rom turme zgvaze mivdivart. Türkçede şimdiki zamanı öğretildiğinde zaman yapısı kurallara göre anlatılır ve şimdiki zaman ekleri fiillerin sonuna eklenir fakat Gürcücede şimdiki zaman için her hangi bir kural yoktur. Bu yüzden Gürcüce öğrenen öğrenciler Gürcücede olan fiilleri ezberlemek zorunda kalmaktadır. Çünkü zamanlara ait özel bir ek bulunmamakta ve fiiller de fiil çekimine ve zamana göre değişmektedir.

4.1.1. Tükrçe-Gürcüce Geniş Zaman Yapının karşılaştırılması

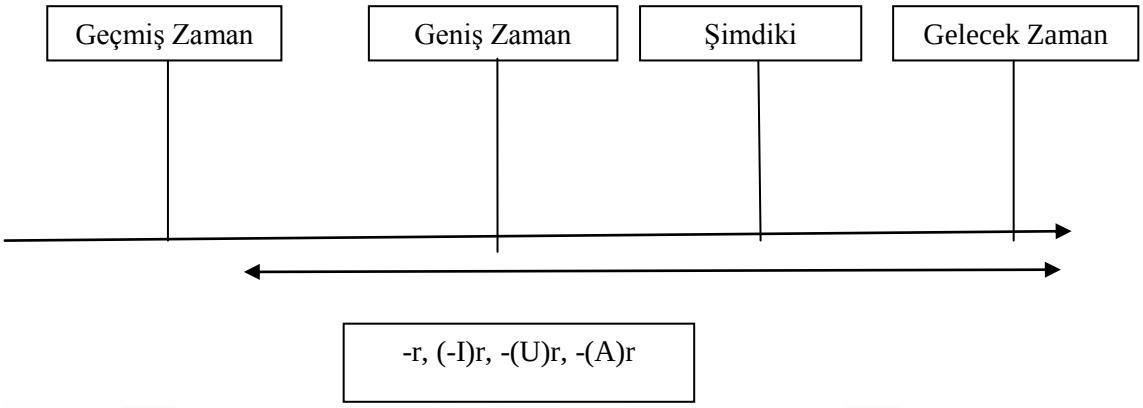
Türkçede geniş zaman diğer dilbilgisel zamanlardan daha fazla bilimsel çalışmaya konu olmuştur. Geniş zaman üzerinde çok önemli çalışmalar yapılmıştır.

Korkmaz'a göre geniş zaman geçmişten uzanan geniş bir zaman kesiminde oluş ve kılışları içine alır. Her üç zaman arasında gidip gelen bir esnekliğe sahiptir. Ekte esas itibariyla "her zaman" içine alan bir süreklilik işlevi vardır.

Geniş zaman ekinin zaman sınırındaki esneklik ve her zamana kayabilme özelliği onu geniş zamandan geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanlara da kaydırabilmiş ve ona bu zamanların işlevlerini de yüklemiştir (Korkmaz, 2014: 569).

Eylemin belirttiği işin her zaman yapıldığı, yapılmakta olduğunu, gelecekte de yapılacağını bildirir. Bu yönden bir bakıma geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı da bir arada kapsar (Hengirmen, 2006: 222) .

Yavaş"a (1982: 164) göre alışkanlık ve genel anlatımler genel olarak geniş zamanla yapılır. Yazara göre geniş zaman aynı zamanda gelecekte olacaklar hakkında tahminde bulunmak için de kullanılır.

Geniş zaman: -r, (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür)

Başla-r-ım	Bil-ir-im	Yaz-ar-ım	Sev-er-im
Başla-r-sın	Bil-ir-sin	Yaz-ar-sın	Sev-er-sin
Başla-r	Bil-ir	Yaz-ar	Sev-er
Başla-r-ız	Bil-ir-iz	Yaz-ar-ız	Sev-er-iz
Başla-r-sınız	Bil-ir-siniz	Yaz-ar-sınız	Sev-er-siniz
Başla-r-lar	Bil-ir-ler	Yaz-ar-lar	Sev-er-ler

Gürcücede fiil, genel olarak somut bir zamanı ifade etmeye yarayan gramer kategorisi olmasına rağmen fakat bazen fiilin söz konusu fonksiyonu kaybolarak rutin hale gelen eylemleri, alışkanlıkları veya âdet hâline gelen süreci anlatmak için de kullanılabilir. Gürcücede söz konusu durumun gramerde karşılığı bulunmamaktadır ve somut olarak zamanı belli olmayan fiil kalıplarına Gürcücede "Zamansız Fiiller" denmektedir (Feikrişvili, Sağinadze 2014: 175).

Türkçedeki geniş zamanın Gürcüce zamanlarda bire bir karşılığı yoktur. Gürcücedeki her zaman yapıldığı iş şimdiki zamanla ifade edilmektedir, Örneğin: "her sabah bir saat yürüyüş **yapar** – ყოველ დილით ერთი საათი **დარბის**" (kovel dilit erti saati **darbis**).

"Darbis" fiilin açıklaması şöyledir:

Da-fiil ön ekidir, yukarıdaki bölümlerde "da" fiil ön eki ile ilgili bilgi verilmiştir.

Rbi-fiil köküdür

s- III. öznel şahıs ekidir.

Örnekte de görüldüğü üzere söz konusu fiil somut bir zamanı ifade edememekle beraber fiil kökünün önüne gelen “DA” fiil ön eki fiile zamanı belli olmayan genel eylemlerin ifade edilmesi içeriğini kazandırmıştır.

Şen adam güneşe benzer; girdiği yer aydınlanır” (Cenap Şahabettin) “მხიარული კაცი მზეს ჰგავს, სადაც ფეხს შედგამს იქაურობას ანათებს” (Mkhiaruli katsi mzes hgavs, sadac fekhs şedgams ikaurobas anatebs).

Bu cümlede **Aydınlanır** fiili Türkçede geniş zamandadır, fakat Gürcücede “Anatebs” gelecek zaman kalıbıyla ifade edilmiştir.

Gecenin geç saatlerinde, her şeyi sustuğu, havanın durulduğu anlarda, bir köşeye çekilip şiir okurum (Yetkin, GG, 77) – გვიან ღამე, როცა სიჩუმე სადგურდება, როცა ნიავიც კი აღარ ქრის, ერთ პატარა კუთხეში მივყუჩდები და ლექსს ვკითხულობ (Gvian ğame, rotsa siçume sadgurdeba, roca niavits ki ağar kris, ert patara kutkheşi mivkuçdebi da lekss vkitkhulob);

Gözleri çok güzelmiş derler – ამბობენ, თვალები ლამაზი ჰქონიაო (Amboben, tvalebi lamazi hkoniao);

Böyle gevezelikleri âdeta namussuzluk sayarım – ასეთ ყბედობას, უბრალოდ, უნამუსობად ვთვლი (Aset kbedobas, ubralod, unamusobad vtvli).

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezinde hazırlık gören Gürcü öğrencilerin sınav sonuçları değerlendirilmesi sonucunda Gürcücede geniş zamanın olmamasından dolayı Gürcü öğrencilerin en çok bu zamanda zorluklar çektikleri tespit edilmiştir. Sınav sonuçları örnek olarak çalışmamızda verilecektir. Sınav sonuçlar B1 seviyede olan öğrencilere aittir.

Öğrencilerinin yazı sınavlarında her gün yaptıkları işleri ifade ederken şimdiki zaman kalıplarını kullanma eğilimde oldukları görülmüştür. Örneğin: “Her gün Türkçe kursuna gidiyorum, her gün üniversiteye gidiyorum, her gün ders çalışıyorum” gibi yanlışlıklar tespit edilmiştir.

Geniş Zamanın Hikâyesi

Geniş zamanın hikâyesi; -r, -Ar, -Ir/-Ur ekleri ile kurulan ve gerçmişten geleceğe uzanmış bir zamanın sürede gerçekleşeceğini bildiren bir oluş ve kılışı, geçmiş zamana aktararak bildiren birleşik kiptir. –rdI, -ArdI ve –IrdI / -UrdU ekleriyle kurulur (korkmaz 2009: 743)

Banguoğlu'nun Türkçenin grameri kitabında geniş zaman hikâyesi, geniş zamanın anlatması olarak geçmektedir. Geniş zamanın anlatması geçmişte bir geniş zaman, bir sınırsız şimdiki zaman anlatır. Bu kip basit kipinin anlam özelliklerini geçmiş plânına aktarmış görünür. Bu kip geçmişte süren bir işi anlatmaya yaradığı gibi o işin devam etmediğini, hatta gerçekleşmediğini ima için de kullanıldığını belirtiyor (T. Banguoğlu. 2000: 463).

Gid-er-di-m	Kalk-ar-dı-m
Gid-er-di-n	Kalk-ar-dı-n
Gid-er-di	Kalk-ar-dı
Gid-er-dik	Kalk-ar-dık
Gid-er-di-niz	Kalk-ar-dı-nız
Gid-er-di-ler	Kalk-ar-dı-ler

Gürcücede, Türkçe geniş zamanın hikayesinin karşılığı I. Seri II. gurupta yer alan ve gelecek zamanın hikâyesi anlamına gelen "Kholmeobiti" fiil kalıbıyla ifade edilir.

Gürcücede "Kholmeobiti" üç unsurdan oluşur, zaman, kip ve süreklilikten. Fiilde süreklilik fiil kalıbının bildirme fiili olması ve birden fazla eylemi içermesi durumunda kullanılır. Örneğin: *Sabah uyanır uyanmaz kalkardım, yüzümü yıkardım, hızlıca giyinirdim, önce çay içerdim sonra masaya oturur ve yazmayı devam ederdim - დილით გავიღვიძებდი თუ არა, ავდგებოდი, პირს დავიბანდი, საჩქაროდ ჩავიცვამდი, ჯერ ჩაის დავლევდი, შემდეგ მაგიდას მივუჯდებოდი და წერას განვაგრძობდი* (Şanidze 1973: 219).

ა-ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი / a-v-a-şen-eb-d-i / inşa ederdim
ა-ა-შენ-ებ-დ-ი / a-a-şen-eb-d-i / inşa ederdin
ა-ა-შენ-ებ-დ-ა / a-a-şen-eb-d-a / inşa ederdi
ა-ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / a-v-a-şen-eb-d-i-t / inşa ederdik
ა-ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / a-a-şen-eb-d-i-t / inşa ederdiniz
ა-ა-შენ-ებ-დ-ნენ / a-a-şen-eb-d-nen / inşa ederdiler

Gürcücede bu tür fiiller "Bazen" anlamları taşırlar: *Bazen ders çalışırdım, Bazen dans yapardım…*

Mahallenin bakkalı her gün çocuklara şeker dağıtırdı – უბნის მაღაზია ყოველ დღე ბავშვებს ტკბილეულს ურიგებდა (Ubnis mağazia bavşvebs kovel dğe tkbileuls urigebda).

Geniş Zamanın Rivâyeti

Korkmaz (:761)"a göre geniş zaman rivâyeti geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş ve kılışları rivâyete dayanarak anlatan bir kip olduğunu anlatır, ekleri –r-mIş, -Ar-mIş ve -Ir-mIş / -Ur-mUş şeklindedir. Çekim kalıbı esas fiil+kip eki +rivayet eki +şahıs eki.

Banguoğlu bu zamana geniş zaman söylentisi olarak değerlendirir. Bu zaman anlatmasının görgüye dayanmayan çeşididir. Hikâyelerde çok kullanıldığını anlatır. (2000: 463)

Gel-ir-miş-im	Kalk-ar-mış-ım
Gel-ir-miş-sin	Kalk-ar-mış-sın
Gel-ir-miş	Kalk-ar-mış
Gel-ir-miş-iz	Kalk-ar-mış-ız
Gel-ir-miş-siniz	Kalk-ar-mış-sınız
Gel-ir-miş-ler	Kalk-ar-mış-lar

Türkçedeki geniş zaman rivâyeti Gürcücede geniş zaman olmadığı hâlde şimdiki zamanlı fiil kalıplarına "meğer" kelime ekleyerek elde edilir.

Gogolaşvili: Gürcücede bütün bildirme kiplerine *turme – meğer* kelimesi eklenerek rivayet yapıları elde edilir (Modern Gürcü dilin Morfolojisi. 2011: 761)

I.	*თურმე ვ-ა-შენ-ებ / v-a-şen-eb / inşa edermişim*
II.	*თურმე ა-შენ-ებ / a-şen-eb / inşa edermişsin*
III.	*თურმე ა-შენ-ებ-ს / a-şen-eb-s / inşa edermiş*
I.	*თურმე ვ-ა-შენ-ებ-თ / v-a-şen-eb-t / inşa edermişiz*
II.	*თურმე ა-შენ-ებ-თ / a-şen-eb-t / inşa edermişsiniz*
III	*თურმე ა-შენ-ებ-ენ / a-şen-eb-en / inşa edermişler*

4.1.2. TÜRKÇEDEKİ DİLEK-ŞART VE İSTEK KİPİ YAPISNIN GÜRCÜCEDEKİ KİPLERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Fiil kipleri oransal olarak bütün dillerde farklılık görülmektedir. Bu anlamda Gürcüce ve Türkçe kiplerin karşılaştırması büyük önem arz etmektedir.

Türkçedeki Dilek-şart ve istek kipinin Gürcücedeki karşılığı sadece bir "kavşirebiti" kip olduğu için öncelikle Gürcüce kip kategorisinde değineceğiz.

Gürcücedeki *Kavşirebiti kipi*, Türkçede istek, dilek-şart, gereklilik ve emir kipi ifade ettiği için bu gramer kategorisinin tek çatı altında göstermeyi çalışacağız.

Gürcüce dilbilgisinde kip fiilin kategorisidir. Genel olarak Gürcücede üç kip bulunmaktadır. Bildirme, (kavşirebiti)-(dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek) (brdzanebiti) - emir kipi. Kip konusunda dilbilimciler arasında farklı görüşler vardır. Bazı dilbilimciler dilek ve şart kipi ayrı ele alınmasını gerek olduğunu ifade etmektedirler (Çikobava 1952: 48). Gogolaşvili ise başka dilbilimcilerden farklı olarak

Gürcücede on kip olduğunu belirtmektedir. Bunlar: Bildirme, kavşirebiti[14], emir, istek, yasaklama, şart, sonuç, dilek, reel ve reel olmayan (Gogolaşvili 2010: 116)

Gürcücede özellikle "kavşirebiti" (dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek) kipi diğer kiplere oranla daha büyük öneme sahiptir. Gürcü dilbilgisi kitaplarına göre bu kip eylemle ifade edilen hareketin şimdi, gelecekte yahut geçmişte olmuş olabileceğini ifade eden kiptir. Gürcücede eskiden beri kipin sayısı konusunda ortak bir mülahaza bulunmamaktadır.

Bilimsel çalışmalara göre, modern Gürcücede "kavşirebiti" kip dil bilgisel fiil kategorisidir. Biçim bilimsel (morfoloji) olarak bildirme kipinden farklı olduğu düşüncesi ağır bassa da (Şanidze: 204. Kvaçadze: 210-211) söz konusu yaklaşım dil bilim camiasında kabul görmemektedir. Söz konusu gramer yapısı hakkında dil bilimciler: B. Jorbenadze. G. Gogolaşvili, A. Arabuli, A.Papidze tamamen birbirinden farklı düşünceye sahiptirler. Kavşirebiti kipini gramer kategorisi ve anlamsal açıdan ele alan Papidze, bazı dilbilimciler tarafından kavşirebiti kipi hakkında söylenen çelişkili durumlara değinmektedir. *Kavşirebiti kipinin yapısal durumu ve içeriği arasında yer alan çelişkili durumlar bazen kiplerin anlamsal içeriğinin tespit edilmesini zorlaştırmakta ve dolayısıyla modern Gürcücede kip konusunun biçim bilimsel açıdan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır* (Papidze 1987: 59-62).

Modern edebi Gürcücede "Kavşirebiti" kipi üç seri ile ifade edilebilmektedir. Birinci serinin içinde ise iki tane kip bulunmaktadır. Bunlar: A) I. Kavşirebiti veya Atsmyos kavşirebiti[15], Myofadis kavşirebiti;[16] B) II. Kavşirebiti[17] ve C) III. Kavşirebiti[18]. M<u>k</u>ofadis kavşirebiti"nin gelişim süreci zaman içerisinde sekteye uğramış olmasına rağmen günümüzde zaman sıralanmasını (birbirini takip eden zamanı) ifade

---

[15] Iki unsurdan oluşur: zamandan ve kipten. Zaman şimdiki ya da gelecektir. Atsm<u>k</u>os kavşirebiti diyoruz m<u>k</u>opadis kavşirebiti'den ayrmak için. Birinci kavşirebiti I. seride olduğu için I. kavşirebiti diyoruz, fakat mkopadis kavşirebiti de I.sira içinde girmektedir.

[16] Iki unsurdan oluşur. Zaman gelecektir ve kavşirebiti kiptir. Ismi kipten alınmış. Mkopadi diyoruz atsmkos kavşirebiti'den ayrmak için.

etmek için kullanılan tasarlama kipi olarak karşımıza çıkmaktadır ve aynı zamanda istek kipi fonksiyonunu yürütmektedir (Papidze 1988: 74).

Kip bildiren şekilleri dile göre değişiyor, Gürcücedeki "kavşirebiti" kipinin Türkçe karşılığı çok ilginçtir. Bu kip Türkçede hem dilek, şart, istek, gereklilik ve fiil zaman şekillerle kullanabilmektedir.

Gürcüceden farklı olarak Türkçede beş kip bulunmaktadır. Bildirme, şart, emir, dilek ve gereklilik (Korkmaz 2009: 569; Ergin 2009: 289). Bu iki dil için ortak kip bildirme, dilek-şart ve emir kipidir. Türkçede gereklilik kipi farklıdır fakat bu kip Gürcücede "unda" modal fiille ve II. Kavşirebiti seriye göre ifade edilmektedir.

Eylemlerin bir hareketi, oluşu, durumu ortaya koyuşu farklı şekillerde olur. Bazen bunlar bir başkasına haber verme şeklinde aktarılır, bazen bir koşula bağlanır, bazen istenen bir durum anlatılır. Buna fiilin kipi denir. Türkçede kipler iki grupta incelenir. Bunlar haber kipleri ve dilek kipleridir. Bazı cümlelerde dilek, bazılarında koşul anlamı katan fiil çekimidir. Eki **"-sa, -se"**dir (Günay Karaağaç 2011: 126).

Söz konusu -sa/-se eki direk fiil köküne eklendiği zaman dilek ifade ederken herhangi bir zamanla beraber kullanıldığı zaman ise –sa/-se eki şart ifadesi taşır. Örneğin: *Keşke Ayşe bize gelse* - *ნეტავ აიშე ჩვენთან მოვიდეს.* (netav aişe çventan movides) bu cümlede bir istek olduğunu görülmekte, **Bugün gelirsem yarın daha gelmem** – *თუ დღეს მოვედი, ხვალ ვეღარ მოვალ* (tu dğes movedi, khval veğar moval) cümlesinde -sa/-se eki şart anlamı taşımaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Gürcücedeki "Kavşirebiti" kipi Türkçede birden fazla zaman kalıbıyla ifade edilmektedir.

Atsmkos kavşirebiti"yi ifade edebilmek Türkçede dilek-şart kipi kullanılmaktadır. *Örneğin: ღმერთი გამიწყრეს თუ გეხუმრებოდე – Şaka yapıyorsam Allah belamı versin!; მინდა რომ სისტემატურად ვმუშაობდე – Planlı programlı çalışabilsem.* Gürcüce fiil kalıbı birinci cümlede kullanılan örnekte şart kipi olarak karşımıza çıkarken, ikinci örnekte görüldüğü üzere cümleye dilek anlamı katmaktadır.

Mkopadis kavşirebiti kipinde yukarıdaki örneklere nazaran bazı farklı durumlar mevcuttur. Atsmko kavşirebiti kipinde, fiilin önünde "Rom" ekinin kullanılması

durumunda cümleye istek anlamı katarken, mkopadis kavşirebiti'de fiilin önünde "Rom+" ekinin kullanılması cümleye şart anlamı verir. Öneğin: *რომ გავიგებდე როდის მოვკვდები – Bir bilsem ne zaman öleceğimi*. Bu cümleyi Türkçe çevirdiğimizde şart kipi ile çevrilmektedir.

Atsmkos ve mkopadis kavşirebiti"den farklı olarak II. Kavşirebiti kipi Türkçede daha geniş kapsamlı kullanılmaktadır. II. Kavşirebiti Türkçede: Dilek-şart, istek, gereklilik ve emir kiplerinin ifade edilmesinde kullanılmaktadır. Örneğin: *Çok yoruldum biraz dinleneyim -ძალიან დავიღალე ცოტა ხანი დავისვენო. Bir bakayım neler oluyor - ერთი ვნახო რა ხდება.* Bu cümlede Türkçedeki istek kipini Gürcücede II. Kavşirebiti ile ifade edilir.

Türkçedeki gereklilik kipini aktarmak için de Gürcücedeki II. Kavşirebiti kullanılmaktadır. Gürcücede gereklilik kipini ifade edebilmek için II. Kavşirebiti kipiden önce "unda" eki eklenmektedir. Örneğin: *ხვალ აუცილებლი საქმე მაქვს, ადრე უნდა ავდგე – Yarın önemli bir işim var, erken kalkmalıyım*. Gürcücedeki II. Kavşirebiti kipinin önündeki eki değiştirdiğimiz zaman ise tamamen farklı bir kip elde edilmektedir. Örneğin: *დღეს ჩვენთან რომ მოხვიდე, კარგი იქნება – Bugün bize gelsen çok iyi olur. Görüldüğü üzere "Rom"* ekinin gelmesi fiile dilek anlamı katmıştır.

III. kavşirebiti"nin Türkçe gramerde tam bir karşılığı bulunmamakla beraber cümlenin anlamına göre bazen herhangi bir zamanla, isim fiille kalıplarıyla ifade edilirken bazen ise temenni içeren cümlelerde kullanılan bir kalıptır. Örneğin: *ისე იქცევა თითქოს არაფერი დაეშავებინოს – Hata yapmamak için çok temkinli davranıyor; ვისურვებ მალე გაბედნიერებულიყოს – kısa zaman içerisinde mutlu olmasını temenni ederim.* Örneklerde de görüldüğü üzere yapılan çevirilerde hiçbir kipe rastlanmamaktadır.

Gürcücede Kavşirebiti kipleri Türkçede değişik kiplerle ifade edilmektedir. Gürcücede söz konusu fiil kalıplarını oluşturabilmek için fiilin önüne ეგებ/ ეგება – იქნებ, იქნება – belki; შეიძლება – -abil /-ebil; ეტყობა, ჩანს – anlaşıldığı,

görüldüğü; ლამის ─ az kalsın, neredeyse; უნდა ─ -malı/-meli; გინდა ─ ister.. ister… gibi kip ekleri veya kelimelere başvurulur.

Bazı fiiller ეგებ/ეგება, ლამის sadece kip anlamı taşırlarken, diğerleri ise kip işlevi görürler. Söz konusu yapılar bazı durumlarda ise fiil görevi de yürütürler (Jorbenadze 1982:)

იქნებ ხვალ კარგი ამინდი გამოვიდეს ─ Belki yarın iyi hava olur.

ეს საქმე შეიძლება მხოლოდ ასე გაკეთდეს ─ Bu iş muhtemelen böyle olur.

ბავშვს უნდა ეთამაშო ─ Çocukla oynamalısın. (H. Çimke: 520)

Yukarıda verilen cümleler Türkçeye çevrildiğinde birinci cümlenin varsayım, ikincinin yeterlilik, üçüncünün ise gereklilik kipini ifade ettiği gözlenmektedir.

Kavşirebiti kiplerine ait hususiyetlerin Türkçe veya Gürcüce olarak ifade edilmesinde belli başlı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Yapısal olarak tamamen birbirinden farklı olan bu dillerin karşılaştırılması sonucunda Gürcüce bulunan kavşirebiti kiplerinden en çok II kavşirebiti kipi ekli veya eksiz olarak Türkçede istek, dilek, emir, gereklilik, varsayım ve bazı bağlaçları ifade etmek için kullanıldığı anlaşılmıştır.

Bir işin şarta, istek veya niyete bağlayan bir tasarlama kiptir ve -sA eki ile kurulur. Modern Türkiye Türkçesinde -sA eki ile kurulan bu kip aynı zamanda "dilek", "istek" ve "niyet"de bildirmektedir. Dilek-şart kipi kullanımda "şart" görevi yüklendiğinde:

"Masanın başına geçsem de gece yarısına kadar yazabilsem."

Görüldüğü gibi, dileğe bağlı tam bir yargı bildirmektedir. (Korkmaz: 677)

M. Ergin Korkmazdan farklı olarak dilek–şart kipi sadece şart kipi olarak adlandırmıştır. Ergine göre bu kip eki –sa –se yalnız şekil ifade eden bir ektir. Bu kipte fiil şarta bağladığı için hiç bir hüküm ifade etmez, hiç bir dilek istek, temenni, zorlama anlatmaz. (Ergin 2009: 309)

E. Kvantaliani, N. Janaşia"nın **Türk dilinin ders kitabı**nda da Türkçe dilek-şart kipi sadece şart kipi olarak verilmektedir. Bu kipin fiile sadece "şart" anlamı kattığını düşünen dilbilimciler çalışmalarında şart kipini basit ve birleşik olarak ikiye ayırmaktadırlar.

I.	Yaz-sa-m	რომ დავწერო / tu davts'er
II.	Yaz-sa-n	რომ დაწერო / tu dats'er
IIII.	Yaz-sa	რომ დაწეროს / tu dats'ers
I.	Yaz-sa-k	რომ დავწეროთ / tu davts'ert
II.	Yaz-sa-nız	რომ დაწეროთ / tu dats'ert
III.	Yaz-sa-lar	რომ დაწერონ / tu dats'eren

I.	Yaz-sa-ydım	თუ დავწერდი / tu davts'erdi
II.	Yaz-sa-ydın	თუ დაწერდი / tu dats'erdi
III.	Yaz-sa-ydı	თუ დაწერდა / tu dats'erda
I.	Yaz-sa-ydık	თუ დავწერდით / tu davts'erdit
II.	Yaz-sa-ydınız	თუ დაწერდით / tu dats'erdit
III.	Yaz-sa-ydılar	თუ დაწერდნენ / tu dats'erdnen

Türkçedeki Dilek-şart kipi Gürcücede "kavşirebiti" kipi olarak belirtmektedir (:190), "Kavşirebiti" kipi fiile istek ve yeterlilik anlamı katar. *ნეტავი ვწერდე - Yazabilsem, (რომ) ვწერდე, (რომ) წერდეს - yazsa, (რომ) დაწერონ - yazsalar*

Türkçedeki dilek kipi Gürcücede üç farklı şekilde ifade edilebilmektedir:

Gürcücede dilek-şart, yeterlilik-şart, istek ve yeterlilik-istek şeklinde tercüme edilen k'avşirebiti kilo dilek-şart kipi (Ats'mkos k'avşirebiti), yeterlilik-şart kipi (Mkopadis k'avşirebiti) ve yeterlilik – istek kipi (III. K'avşirebiti) olmak üzere üç seride toplanmaktadır ve içerik olarak varsayımları, öngörüleri, istekleri vb. ifade etmektedir.

Gürcücede Dilek kipi eylemin yapılmasının istediğini anlatır. Gürcücede dilek kipi ile birlikte net'av (keşke), iqneb (belki), gibi takılarda kullanılır. Şart kipi ise bir eylemin gerçekleşmesi için gerekli olan öteki eylemi bildirir. Koşullu yargılar yan yargı gibidir,

yarım izlenimi uyandırır. Gürcücede bu kip, istek kipinin başına “rom” eki getirilerek elde edilir.

I	მე რომ გავაკეთო / me rom gavak'eto	Yap-sa-m
II.	შენ რომ გააკეთო / Şen rom gaak'eto	Yap-sa-n
III.	მან რომ გააკეთოს / man rom gaak'etos	Yap-sa
I.	ჩვენ რომ გავაკეთოთ / Çven rom gavak'etot	Yap-sa-k
II.	თქვენ რომ გააკეთოთ / tqven rom gaak'etot	Yap-sa-nız
III.	მათ რომ გააკეთონ / mat rom gaak'eton	Yap-sa-lar

Aç da kalsam, susuz da kalsam, burada kalacağım – მშიერიც რომ დავრჩე, მწყურვალიც რომ დავრჩე, მაინც აქ უნდა დავრჩე (mşierits rom davrçe mtskurvalits rom davrçe, maints ak unda davrçe);

Mendil çorap satsan hayatını kazanırsın – წინდა-მანდილით რომ ივაჭრო, მაინც გაიტან თავს (Ts'inda –mandilit rom ivaçro, mainc gaitan tavs);

Gırtlağını kesseniz, Medine – efendim demez – ყელიც რომ გამოეჭრათ, მედინეს -ბატონო არ წამოცდებოდა (Kelits rom gamoeçrat, Medines-batono ar ts'amotsdeboda);

Şurada bıraksalar ön gün kalır – აქ რომ დატოვონ ათი დღე დარჩება (Ak rom datovon ati dğe darçeba);

İş bulsaydım çalışırdım namusumla – სამუშაო რომ მეშოვნა, ვიმუშავებდი პატიოსნად (Samuşao rom meşovna, vimuşavebdi patiosnad);

Bağırmasaydım keşke-diye düşündü – ნეტა არ მეყვირაო-იფიქრა (Neta ar mekvirao ipikra);

Beş dakika önce karşılaşsaydık. – ხუთი წუთით ადრე რომ შევხვედროდით. (Khuti ts'utit adre rom şevkhvedrodit.).

Türkçede önemde ilk yeri alan zaman değil kip kavramıdır. Kip eklere tasarlama kipler denilir. Bu eklerin görevi gereklilik, emir, istek ve dilek-şart kiplerinden oluşmaktadır.

Bizi ilgilendiren istek ve dilek-şart kipidir. Gürcücede biraz da olsa bu konu karışık olduğundan dolay öğrenciler öğrenmekte zorluk çekmektedirler.

Korkmaz'a göre bu kip fiile istek, niyet, arzu anlamları veren bir tasarlama kiptir. İstek kipinin eki modern Türkiye Türkçesinde I. Şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde ayrı köklerden gelen iki değişik ek durumundadır (2009: 647-652).

İstek kipinin Türkiye Türkçesindeki tablosu:

Teklik

1. şahıs: –(y)-AyIm (al-ayım, başla-y-ayım, bil-eyim, gör-eyim)

b) (-(y)-A-m) (al-a-m, başla-y-a-m)

2. şahıs: -A-sIn (al-a-sın, başla-y-a-sın, bil-e-sin, gör-e-sin)

b) –sIn/-sUn (al-sın, başla-sın, bilsin, oku-sun, gör-sün)

3. şahıs: –(y)-A (al-a, başla-y-a, bil-e, gör-e)

Çokluk

1. şahıs: -(y)-AlIm (al-alım, başla-y-alım, bil-elim, gör-elim)
2. şahıs: -(y)-A-sInIz (al-a-sınız, başla-y-a-sınız, bil-e-siniz, gör-e-siniz
3. şahıs: sInlAr (al-sınlar, başla-sınlar, bil-sinler, gör-sünler)

Türk dili kitabına göre istek kipi şöyle anlatılmaktadır: İstek kipi eylemin yapıldığı işin dileği ve isteği belirtir istek kipi geçmiş ve gelecek zaman anlamını taşırlar (Kvantaliani, Janaşia 2009: 172).

İstek kipinin ekleri şunlardır:

a) -a, -e, ünlülerden sonra gelenler

b) -ya, -ye ünsüzlerden sonra gelenler

E, mademki ısrar ediyorsunuz, anlat-a-yım – ეჰ, რადგანაც არ მეშვებით გაამბობთ (Eh, radganats ar meşvebit giambobt) (Kvantaliani, Janaşia 2009: 179)

Mektubu çantada unut-mı-ya-sın – ნეტავ, წერილი ჩანთაში არ დაგრჩეს (Netav, ts"erili çantaşi ar dagrçes) (Kvantaliani, Janaşia 2009: 179)

Günde on-beş sahife yazaydım – დღეში თხუთმეტი გვერდი რომ მეწერა (Dğeşi tkhutmeti gverdi rom mets'era) (Kvantaliani, Janaşia 2009: 179)

Zamanlarla ilgili zorlukları ele alirken kiplerde de oğrencilerin zorluk çektikleri gorduğumuzde bu kipler de elde aldık.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER)'de hazırlık gören öğrencilerin sınav sonuçları değerlendikten sonra öğrenciler bu kipte zorluk çektikleri görülmektedir, fakat Gürcücede bu kipin karşılığı olduğuna rağmen neden zorluk çektikleri anlamak için ayrıca bir araştırma yapılmalıdır. Yanlışıkları Örenk olarak tezde verilecektir.

4.1.3. TÜRKÇE-GÜRCÜCE GEÇMİŞ ZAMAN YAPISININ KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde karşılaştırma konusu olan Türkçenin görülen geçmiş zaman ve duyulan (işitilen, miş'li) geçmiş zaman ele alınarak Gürcücedeki zamanlarla karşılaştırılacaktır. Bunun ardından Gürcü öğrencilerin sınav sonuçları ele alınarak çektikleri sorunlar somut örneklerle verilecektir

4.1.3.1. Görülen geçmiş zaman yapısının karşılaştırılması

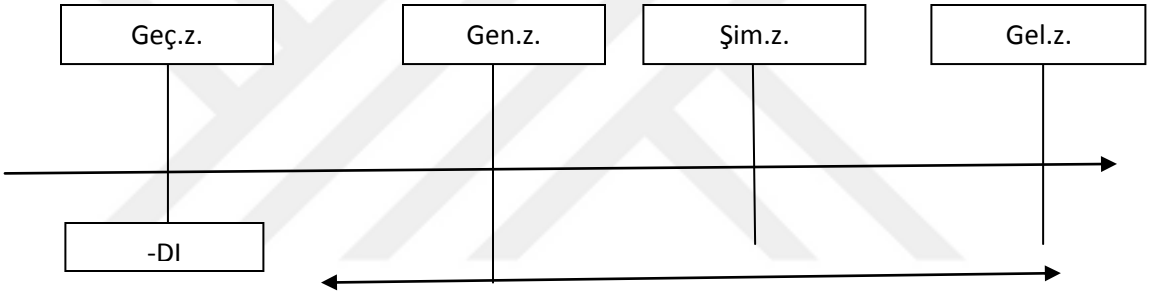
Bu bölümde söz konusu Türkçedeki geçmiş zaman ve geçmiş zaman hikâyesi yapısının ele alınarak Gürcüce zamanlarla karşılaştırılacaktır. Bunun ardından ortaya çıkan farklılık ve benzerlik ortaya konularak değerlendirecektir.

Geçmiş zaman kavramı gramer kitaplarında görülen geçmiş, kesin geçmiş, asıl geçmiş, berlirli geçmiş zaman olarak ayrılmıştır.

T. Kahraman'a göre görülen (belirli) geçmiş zaman kipi olarak değerlenidiyor ve bu kipinin eki –Dİ olduğunu anlatıyor. Bu kipe "-di'li'' geçmiş zaman olarak da verilmiş olduğunu belirtmektedir. ''Görülen geçmiş zamanda çekimlenmiş fiiller geçmiş zamanda yapılmış olan ve konuşanın yapılışını gördüğü, buna tanık olduğu eylemleri

karşılarlar: aldım, kaçırdın, koştu, küstük. örneklerindeki gibi'' (Tahir Kahraman 2005:129)

Türkçede görülen geçmiş zaman ne kadar az işlevi görülürse de, çok geniş kullanım alanına sahiptir. Bu zamanla ilgili Türk dilbilimcilerden çok tanım verilmiştir. Görülen geçmiş zaman şu şekilde tanımlamaktadır: Konuşan ve dinleyen tarafından bilinen ve konuşma anında bitmiş, tamamlanmış olan bir olayın anlatması (Korkmaz 2009: 585); İşin sözden önce yapıldığını bildirir (Gencan 2007: 322); Görülen bilinen olaylarının anlatımı (Güneş 1995: 200)

Börülen geçmiş zaman fiillere-dı, -di, -du, -dü, (-tı, -ti, -tu, -tü) ekleri getirilerek yapılır

I.	Gel-di-m	Kalk-tı-m
II.	Gel-di-n	Kalk-tı-n
III.	Gel-di	Kalk-tı
I.	Gel-di-k	Kalk-tı-k
II.	Gel-di-niz	Kalk-tı-nız
III.	Gel-di-ler	Kalk-tı-lar

Şanidze'ye göre Gürcücede sadece bir geçmiş zaman olduğunu belirtmektedir, fakat geçmiş zaman ifade eden bir kaç şekil vardır. Örneğin: aşenebda- inşa ediyordu, aaşena-inşa etti, uşenebia-inşa etmiş, eşenebina-inşa etmiştir. Bunlar hepsi bir zaman kategorisidir (Şanidze 1980: 11).

Çikobava'ya göre genel olarak zaman üçe ayrılır. Gürcücede bir şimdiki, bir gelecek ve dört geçmiş zaman olduğunu anlatmaktadır. 1. şimdiki zaman hikâyesi. 2. görülen geçmiş zaman. 3. I. turmeobiti 4. II. Turmeobiti

Görülen geçmiş zamanın bire bir karşılığı Gürcücedeki 'tskvetili' seridir.

I.	ა-ვ-ა-შენ-ე /a-v-a-şen-e- inşa ettim
II.	ა-ა-შენ-ე / a-a-şen-e- inşa ettin
III.	ა-ა-შენ-ა / a-a-şen-a- inşa etti
I.	ა-ვ-ა-შენ-ე-თ / a-v-a-şen-e-t- inşa ettik
II.	ა-ა-შენ-ე-თ / a-a-şen-e-t- inşa ettiniz
III.	ა-ა-შენ-ეს / a-a-şen-es- inşa ettiler

"a-v-a-şen-e" fiilin biçimbirimsel açıklaması şöyledir:

a- nötr davranış eki

v- I. öznel şahıs eki

a- seri eki

şen- fiil kökü

e- seri eki

Görüldüğü gibi burada da geçmiş zamana ait bir ek görülmemektedir.

Bütün gece uyuyamadı, gözlerini karanlığa dikip düşündü – მთელი ღამე ვერ დაიძინა, თვალები სიბნელეს დააშტერა და ფიქრობდა (mteli ğame ver daidzina, tvalebi sibneles daaştera da fikrobda) (Kvantaliani, Janaşia 2009: 149)

Avci tavşanı vurdu – მონადირემ კურდღელს ესროლა'(monadirem kurdğels esrola) (Banguoğlu, 2007: 458).

İlia Çavçavadze "Yolcunun Yazıları'' eserini 1861 yılında yazdı. Son tashihlerin ardından 1871 yılında yayınlandı – ილია ჭავჭავაძის "მგზავრის წერილები" ერთ-ერთი ადრეული თხზულებაა. იგი 1861 წელს დაიწერა, ხოლო საბოლოოდ

ჩასწორდა 1871 წელს (İlia Çavçavadzis "mgzavris ts'erilebi" ert-erti adreuli tkhzulebaa. İgi 1861 ts'els daits'era, kholo sabolood çasts'orda 1871 ts'els). (Çavçavadze. 2005: 3-37)

Beyaz köpekler beraber içeri girdiler – თეთრ ძაღლთან ერთად შიგნით შევიდნენ (tetr dzağltan ertad şignit şevidnen). (Kvantaliani, Janaşia 2009: 149)

Gürcücede ölümsüz şekil vermek için fiilin önünde "ar" ya da "ver" bağlaç kullanılır, bazı fiilerde sadece "ver" olumsuz eki kullanılır, Örneğin 'gageba-duyumak' ve danakhva-gömek fiiler 'ar' ölümsüz eki almazlar. Ver gavige – anlayamadım; ver davinakhe – göremedim. Türkçedeki olumsuz eklerin karşılığı Gürcücede "ar" ve "ver" ekleridir. Ar –ma/-me ekin karşılığıdır. "ver" yeterlilik fiilinin olumsuz durumunu ifade eden eklerin karşılığıdır.

Ben o vakit Paris'te değildim – მე მაშინ პარიზში **არ** ვიყავი (me maşin parizşi **ar** vi<u>k</u>avi) (Korkmaz: 633).

Sen onları görmedin; koşarak gittiler – შენ ისინი **ვერ** დაინახე, გაიქცნენ (şen isini **ver** dainakhe; gaiktsnen) (Gencan, 2007: 321).

Bu iki dil arasında zaman belirtmek sistemi değişik olduğuna rağmen Gürcücede olan geçmiş zaman seri ifade eden zamanlar Türkçede de bulunmaktadır. Sadece Gürcücedeki II. Turmeobiti Türkçede iki farklı kip ifade edilmektedir. Farklılık yaratan zamanlar Türkçede olan ve Gürcücede olmayan zamanlardır, burada küçük anlamsal nüansları da kastedilmektedir.

Örneğin: *გუშინ სტატიას* ***ვწერდი*** (ქართ. უწყვ.) – *Dün makale yazıyordum* (თურქ. ნამყო-უწყვ.);

გუშინ დრო არ მეყო, თორემ სტატიას ***დავწერდი*** (ქართ. ხოლმ.) – Makaleyi yazacaktım, ama zamanım yetmedi (თურქ. მყოფ.-აწმყ.).

Gürcücede geçmiş zamanı ifade edebilmek için kullanılan zaman kalıbının Türkçeye aktarılmasında bazı sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır: Görülen geçmiş zamanın olumlu yapılarının aktarılmasında iki dilde de kullanım aynıyken (დავწერე, წავიდა – Yazdım, gitti), olumsuz kalıplarda ise Türkçede fiil kalıbı görülen geçmiş

zaman olarak konumunu muhafaza ederken Gürcücenin duyulan geçmiş zamanın olumlu kalıbını kullandığı izlenmektedir. Örneğin, Türkçe *İa geldi mi – ია მოვიდა?* sorusu Gürcüce *İa gelmiş mi – ია ხომ არ მოსულა?* olarak kullanılmaktadır; Gürcü dili taşıyıcıları Türk dili taşıyıcılarının görülen geçmiş zaman olarak kullandıkları soru kalıplarının genel olarak duyulan geçmiş zaman kalıplarıyla sormaktadır. Örneğin, ამ ფილმისთვის ხომ არ გიყურებია – Bu filmi izlemiş misin? Şeklinde sordukları soru kalıbını Türk dili taşıyıcıları "Bu filmi izledin mi?" diye sormaktadırlar. Gürcüce duyulan geçmiş zaman tam anladığımız şekliyle Türkçedeki gibi sadece duyulan geçmiş zaman durumlarında kullanılmamaktadır. Örneklerde de görüldüğü üzere bazı durumlarda görülen geçmiş zamanın yerini alabilmektedir

4.1.3.2. Duyulan Geçmiz Zaman (Miş'li Geçmiş Zaman)

Bu altbölümde duyulan (mişli) geçmiş zaman hikâyesinin Gürcücedeki hangi zamanla karşılığı olduğunu ayrıt edilecektir.

Korkmaza göre duyulan geçmiş zaman kipi ‘’fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiğini ancak konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyupöğrendiğini veya farkında olmadan işlediğini ve sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü bildiren bir şekil ve zaman kalıbıdır’’ (Korkmaz, 2003: 599-608).

Ediskun'a göre mişli geçmiş zamanın iki fonksyonu olduğunu belirtmektedir. Birincisi eylenim konuşma anından önce yapıldığını, ikincisi konuşanın, eylemin yapılıp bittiğini kesin olarak bilmediğini, ya başkasından işittiğini, ya da sonradan farkında vardığını haber verir (Ediskun 1999: 177).

Gencan'a göre bu kip, zaman bakımından –di'li geçmiş zaman kipine benzer, işlerin sözden önce olduğunu bildirir, fakat iki kip kesinlik bakımından birbirinden ayrılıyor. -miş'li geçmişte kesinlik yoktur. Ancak -Dır ek fiili bu kip kesinlik anlamı verir. Anlatan olay işi kendisi görüp duyumamış, başkalarından duyumuştur yahut duyup okuduğunda inancı kesin olarak bulunmamaktadır. Bu kip, işin yapıldığı kesinlikle kavrayamama ve farkında olmadan yapma anlamdarında da kullanılmaktadır.

Bu özellik -miş'li geçmiş rivâyetinde daha açık olarak görüldüğünü ifade edilmektedir. Masallarda çok kullanılan -miş'li geçmiş zamana, şaşma, şaşırtma, acıları ve üzüntüleri ifade etmede başvurabilir (Gencan 1979: 277-278).

Kahraman bu zamana işitilen (belirsiz) geçmiş zaman kipi olarak adlandırır. Eğitim kolaylaştırmak amacıyla, bu kip ''miş'li'' geçmiş zaman kipi adıyla da anılmaktadır. (Kahraman 2005: 129)

Duyulan geçmiş zaman şöyledir:

I.	Gel-miş-im	Kalk-mış-ım
II.	Gel-miş-sin	Kalk-mış-sın
III.	Gel-miş	Kalk-mış
I.	Gel-miş-iz	Kalk-mış-ız
II.	Gel-miş-siniz	Kalk-mış-sınız
III	Gel-miş-ler	Kalk-mış-lar

Bu kipin karşılığı Gürcücede I. Turmeobiti'dir. Gürcüce serilerden üçüncü grubuna giren bir zamandır. I. turmeobiti üç unsurdan oluşur, zaman geçmiştir ve kip bildirme ve eylem görülmeyendir. Örneğin: მიწერია, დამიწერია (mits'eria, damits'eria)- yazmışım.

Bu zaman görülmeyen bir eylemin, işin ya da başkasından duyulan bir eylemi bildirir. Örneğin: "tsasula" – gitmiş. I. Turmeobiti eylemler her zaman "Meğer" anlamını taşırlar: Meğer gitmiş, meğer görmüş. (Şanidze 1973: 221-222)

Görülmeyen bir eylem Gürcücedeki III. Seride yer alan zaman kalıplarıyla ifade edilir. Gürcücede I. Turmeobiti adı olarak adlandırılır ve üç unsurdan oluşur: Zaman, kip ve görülmeyen eylem. Görülmeyen eylem bir vakanın sonucunu veya başkasından duyulan bir olayı ifade etmek için kullanılır (Şanidze 1973-19).

III. seride yer alan bütün zamanları görülmeyen zaman olduğunu ifade eden Şanidze'ye göre Türkçede iyi dilek ve istekleri ifade etme için kullanılan kalıpların karşılığı olan III. Kavşirebiti'yi görülmeyen eylemi ifade eden kalıplara ait özellikleri taşımadığının da altını çizmektedir. Burada yola çıkılarak, III. Seride yer alan bütün

zaman kalıplarının görülmeyen eylemi ifade ettiği düşünülecek olursa, diğer serilerde yer alan zaman kalıpları görülen eylem olarak değerlendirilebilir. III. Seri zaman kalıplarında eyleminin değişime uğrayıp uğrmadığı üzerine araştırma yapan İ. Kavtaradze'ye göre Gürcücede insanın kendi gözüyle görmüş olduğu bir çok eyleminin aktarılmasında görülmeyen eylem kalıplarını kullandığını ifade eder. Buradan yola çıkarak görülmeyen eylemlerin ifade edilmesinde başka kalıplarda kullanılmaktadır ve görülmeyen eylemlerin Gürcücede ifade edilmesinin gramatikal bir zaman, görünüş vb. olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığına dikkat çekmektedir

I.	ა-მ-ი-შენ-ებ-ი-ა / a-m-i-şen-eb-i-a- inşa etmişim
II.	ა-გ-ი-შენ-ებ-ი-ა / a-g-i-şen-eb-i-a – inşa etmişsin
III.	ა-უ-შენ-ებ-ი-ა / a-u-şen-eb-i-a – inşa etmiş
I.	ა-გვ-ი-შენ-ებ-ი-ა / a-gv-i-şen-eb-i-a – inşa etmişiz
II.	ა-გ-ი-შენ-ებ-ი-ა-თ / a-g-i-şen-eb-i-a-t – inşa etmişsiniz
III.	ა-უ-შენ-ებ-ი-ა-თ / a-u-şen-eb-i-a-t – inşa etmişler

იქ ისე დამდოვრებულა, ისე დადუმებულა, თითქო ან როზგ-ქვეშ არის გატარებულიო, ან დიდი ჩინი მიუღიაო (İk ise damdovrebula, ise dadumebula, titko an rozg-kveş aris gatarebulio, an didi çini miuğiao) – Öyle duraklamış, öyle susmuş ki, sanki falakaya çekmişler, ya da yüksek bir unvan vermişler. (İlia Çavçavadze 2007: 6-40)

4.1.4. TÜRKÇE-GÜRCÜCE GELECEK ZAMAN YAPISININ KARŞILAŞTIRILMASI

4.1.4.1. Gelecek zaman

Bu zaman kavramı konusunda dilbilimciler tarafından en az fikir değişikliği görülmektedir.

-AcAk ekiyle karşılanan gelecek zaman kipi, henüz gerçekleşmemiş bulunan; ancak, fiilin gösterdiği eylemin gelecekteki bir zaman kesiminde mutlaka gerçekleşeceğini bildiren bir kiptir. Bu kipinde bir kesinlik olduğunu belirtmektedir.

Gelecek zaman kavramının fiildeki sınırını çizmek için, cümle içinde, ayrıca bu gün, yarın, akşama, geceleyin, daha sonra. gibi yönlendirici birtakım zaman zarfları da kullanılmaktadır (Korkmaz 2014:559).

Salih Kurşad Dolunay'a göre -AcAk ekiyle yapılan gelecek zaman, şekil olarak bildirme, zaman olarak da henüz gerçekleşmemiş, ancak yapılması tasarlanan, yapılmaya niyet edilen hareketleri ifade eder, yani zaman geleceğe yönelik olduğunu anlatılmaktadır (Dolunay 2012: 113).

Ergin'e göre gelecek zaman ekleri hem şekil, hem zaman ifade eden eklerdir, şekil olarak bildirme, zaman olarak da gelecek zaman ifade ederler. Kısacası bu ekler hareketin gelecek zamanda olacağını bildirirler. Aynı zamanda geniş zaman ekleri ile şimdiki zaman zaman ekinin de bazen gelecek zaman ifade ettiklerini de söylemiştir. (Ergin 2013: 302).

I.	Gel-eceğ(k)-im	Kalk-acağ(k)-ım
II.	Gel-ecek-sin	Kalk-acak-sın
III.	Gel-ecek	Kalk-acak
I.	Gel-eceğ(k)-iz	Kalk-acağ(k)-ız
II.	Gel-ecek-siniz	Kalk-acak-sınız
III.	Gel-ecek-ler	Kalk-acak-lar

Bu zamanın karşılığı Gürcücede I. Serinin ikinci sırada olan "Mkopadi" yani gelecek zamanıdır. Mkopadi çoğunlukla gelecek zamanı ifade eden bildirme kipidir. Bütün fiillerde gelecek zamanın dilbilgisel kalıbı bulunmayabilir: Tamamlanmamış eylem içeren görünüş fiilerinde gelecek zaman kalıbıyla birlikte diğer zaman kalıpları da yoktur. Şimdiki zaman gurubuna giren (I. Seride yer alan) fiiller arasında sadece iki fiillde gelecek zamanın dilbilgisel kalıbına rastlanır. Bunlar: ვისწავლო – Öğreneceğim;

ვიცხოვრებ – Oturacağım. Tamamlanmış eylem görünüşe örnek olarak: დავწერ – yazacağım, ავაშენებ – inşa edeceğim… gösterilebilir (Şanidze 1973: 219).

Gelecek zaman şimdiki zaman fiillere fiil ön ekleri ekleyerek türetilir. Örneğin: aşenebs (inşa ediyor) – aaşenebs (inşa edecek), aketebs (yapıyor) – gaaketebs (yapacak), ts'ers (yazıyor) – dats'ers (yazacak), tbeba (ısınıyor) – gatbeba (ısınacak).

Bazen gelecek zamanda fiil ön ekleri yerinde "i-" ön eki görülmektedir. Gelecek zamanda fiil teması "-eb" şimdiki zamanın fiil teması "-ob" kullanılır. Örneğin: muşaobs (çalışıyor) – imuşavebs (çalışacak), tskhovrobs (yaşıyor) – itskhovrebs (yaşayacak), sauzmobs (kahvaltı yapıyor – isauzmebs (kahvaltı yapacak).)

I.	ა-ვ-ა-შენ-ებ / a-v-a-şen-eb – inşa edeceğim
II.	ა-ა-შენ-ებ / a-a-şen-eb –inşa edeceksin
III.	ა-ა-შენ-ებ-s / a-a-şen-eb-s –inşa edecek
I.	ა-ვ-ა-შენ-ებ-თ / a-v-a-şen-eb-t –inşa edeceğiz
II.	ა-ა-შენ-ებ-თ / a-a-şen-eb-t – inşa edeceksiniz
III.	ა-ა-შენ-ებ-ენ / a-a-şen-eb-en - inşa edecekler

Şimdiki zamanın karşılaştırma bölümünde belirttiğimiz gibi anlamsal olarak Türkçede olduğu gibi Gürcücedeki şimdiki zaman fiileri bazen gelecek zaman anlamlar kullanılmaktadır. Örneğin: ert tveşi ardadegebi its'keba (bir ayda tatıl başlıyor) khval vçam nakins (yarın dondurma yiyorum).

Gürcücedeki gelecek zaman şekil yapabilmek için bir kaç kural geçerli olarak sayılabilir:

a. Şimdiki zaman fiile ön ekler ekleyerek gelecek zaman oluşabilir.

Şimdiki zaman:	**Gelecek zaman:**
v-ts'er (yazıyorum)	da-v-ts'er (yazacağım). ça-v-tser - (yazacağım) (bir deftere ya da herhang bir kağıda) gada-v-ts'er (yazmak,

	kopyalamak).
v-aşeneb (inşa ediyorum)	a-v-aşeneb (inşa edeceğim), mi-v-aşeneb, da-v-aşeneb
v-tbebi (ısınıyorum)	ga-v-tbebi (ısınacağım)

b. kalıbı kullanmak:

i – eb (eğer fiil bir şahıslı ise), ya da

u –eb (eğer fiil iki şahıslı ise), bazen de u-. Örneğin:

Şimdiki zaman	**Gelecek zaman**
v-ckhovr-ob (yaşıyorum)	v-i-tskhovreb (yaşayacağım)
v-tsur-av (yüzuyorum)	v-i-tsur-eb (yuzeceğim)
v-patron-ob (sahip çıkıyroum)	v-u-patron-eb (sahip çıkacağım)
v-kben (ısırıyrum)	v-u-kben (ısıracağım)

c. Fiil kök değişikliği: Gürcücede bazı fiil kalıplarınının kökleri şimdiki zamandan gelecek zaman çevrildiği zaman değişime uğramaktadır. Örneğin: şimdiki zamanda ‘v-eubnebi’ – ona söylüyorum kalıbı, gelecek zamanda ‘vetkvi’ olarak değişebilmektedir; ‘Momakvs’ (Getiriyorum) - şimdiki zaman – ‘movitan’ (Getireceğim) - gelecek zaman. (Geguçadze 2001: 50).

Görüldüğü gibi Gürcücedeki gelecek zaman anlatımı Türkçeden çok farklı bir şekildedir.

‘Bir gün, zamanım olduğunda, sana geleceğim anneciğim oturup ve konuşacağız’ – ‘ერთ დღეს, როცა დრო მექნება, შენთან მოვალ, დედა, დავსხდებით და ვილაპარაკებთ’ (ert dğes, roca dro mekneba, şentan moval, deda, davkhdebit da vilaparakebt) (Besik kharanauli 2015: 119).

Sana ne diyeceğim, ben doğum gününe gelmeyeceğim, eve gidip eşyalarını bir çantaya koyacağım, eşimle vedalaşacağım ve senin evine taşınacağım – რა გითხრა, მე შენს დაბადების დღესე არ მოვალ, სახლში წავალ ჩემს ნივთებს ჩანთაში ჩავალაგებ, მეუღლეს დავემშვიდობები და შენს სახლში გადმოვალ’’ (ra gitkhra,

me şens dabadebis dğeze ar moval, sakhlşi ts'aval çems nivtebs çantaşi çavalageb, meuğles davemşvidobebi da şens saxlşi gadmoval) (İrakli Javakhadze 2015: 96).

Türkçede ve Gürcücede bu zamanlar arasında anlamsal farklılık görülmemektedir, bundan dolayı Gürcü öğrenciler bu zamanda herhangi bir zorluklar çekmemektedir.

4.1.4.1.2. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Dolunay'a göre gelecek zaman hikâyesi –AcAktI ekinin gelecek zamana dair işlev üzerinde durulmuştur. –tI ekinin geçmiş zaman işlevini, -AcAktI yapısında zayıflamaktadır. Başka bir değişle, burada ele alınan –AcAk yapısında –AcAk ekinn belirttiği gelecek zaman ifadesi baskındır ve ön plandadır. (Dolunay 2012: 129)

Biz de yarın bu mesele için toplanıp karar verecektik – ჩვენც ხვალ ამ საკითხთან დაკავშირებით შევიკრიბებოდით და ივიღებდით გადაწყვეტილებას (Dolunay 2012: 129).

Kuzum Mevsim, sen kendin ne yiyecektin – საყვარელო მევსიმ, შენ რას შეჭამდი? (Dolunay 2012: 129).

Korkmaz'a göre gelecek zaman hikâyesi -AcAk eki ile bildiren ve ileride gerçekleşecek olan bir eylemin geçmişte aktaracak bildiren yani geçmişte gelecek niteliği taşıyan bir birleşik kiptir. Eki –AcAktI (Korkmaz 2014: 652)

I.	Gel-ecek-ti-m	Kalk-acak-tı-m
II.	Gel-ecek-ti-n	Kalk-acak-tı-n
III.	Gel-ecek-ti	Kalk-acak-tı
I.	Gel-ecek-ti-k	Kalk-acak-tı-k
II.	Gel-ecek-ti-niz	Kalk-acak-tı-nız
III.	Gel-ecek-ti-ler	Kalk-acak-tı-lar

Ergin gelecek zaman hikâyesi, bugün atacak-tı-m, atacak-tı-n, atacak-tı, sevmeyecek-ti-k, sevmeyecek-ti-niz, sevmeyeceklerdi şeklinde olduğunu anlatmaktadır.

Özellikle çokluk üçüncü şahsın ağızlarda sevecek-ti-ler şekli de var olduğunu anlatılmaktadır (Ergin 2013: 322-323).

Banguoğlu gelecek zaman hikâyesine Geleceğin anlatması olarak değerlendirir. Ve bu geleceğin anlatması genel olarak geçmiş bir zamanda gelecek olan bir kılışı anlatır ve kullanışta çeşitli anlatımları var olduğunu yazmaktadır. (Banguoğlu 2011: 466)

Türkçenin gelecek zamanın hikâye hem geçmiş hem gelecek zamana yöneliktir. Geçmişte bir hareketin yapılması istediğini, belli sebeplerden dolayı yapılmadığını bildirmektedir.

Gürcücede bu zamanın karşılığı ‘mkopadis kholmeobiti’dir, çevirsek gelecek zamanın hikâyesi olacaktır. Sorusu ras vizamdi? – ne yapacaktım: davts’erdi (yazacaktım), avaşenebdi (inşa edecektim), vitskhovrebdi (yaşacaktim).

Görüldüğü gibi, bu zaman ‘mkopadi’ zaman fiile “d” ya da “od” savrtsobi[19] ekleyerek oluşur. Yanı Gürcücedeki gelecek zamanı hikâyesi kolay öğrenebilmek için önce ‘mkopadi’ zaman öğretmesi gerekmektedir.

a. fiil ön eki ekleyerek:

v-ts’er(yazıyorum) – da-vts’er (yazacağım), davts’erdi (yazacaktım)

v-tbeb-i (ısınıyorum) – ga-v-tbebi (ısınacağım), ga-v-tbeb-od-i (ısınacaktım)

b. i/u kalıbı ıle:

v-tskhovr-ob (yaşıyorum) – v-i-tskhovr-eb (yaşayacağım), v-i-tskhovr-eb-d-i (yaşayacaktım);

v-patron-ob (sahip çıkıyorum) – v-u-patron-eb (ona sahip çıkacağım), v-u-patron-eb-d-i (ona sahip çıkacaktım). Söz konusu zamanlar şu şekilde formulize edilebilir:

“mkopadi” + d (od) + i (birinci ve ikinci şahıs)

[19] Şimdiki ve gelecek zamanın hikayesini elde etmek için kullanılan bir ek.

I.	ა-ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი / a-v-a-şen-eb-d-i – inşa edecektim
II.	ა-ა-შენ-ებ-დ-ი / a-a-şen-eb-d-i – inşa edecektin
III.	ა-ა-შენ-ებ-დ-ა / a-a-şen-eb-d-a – inşa edecekti
I.	ა-ვ-ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / a-v-a-şen-eb-d-i-t – inşa edecektik
II.	ა-ა-შენ-ებ-დ-ი-თ / a-a-şen-eb-d-i-t – inşa edecektiniz
III.	ა-ა-შენ-ებ-დ-ნენ / a-a-şen- eb-d-nen – inşa edecektiler

Bu iki dilde bu zaman biçimbirimsel olarak ne kadar farklı olsa da anlamsal olarak aynı olduğunu diyebiliriz. Bu konuda öğrenciler tarafından herhangi bir zorluklar görülmemektedir.

4.1.4.3. Gelecek Zaman Rivâyeti

Gelecek zaman Rivayet yapısı hareketin başkasından öğrenildiğini, gelecekte gerçekleşeceğini anlatmaktadır.

Dolunay'a göre gelecek zamanın rivâyeti -AcAkmIş ekinin gelecek zamana dair işlevleri üzerinde durulmuştur. Bu zamanda –mIş eki geçmiş zaman değil rivayet bildirmektedir; ayrıca alay etme, reddetme, iş ve oluşa inanma gibi anlamlar ifade etmekte olduğunu anlatılmaktadır (Dolunay 2012: 126).

Korkmaz'a göre gelecek zaman kipinin rivayeti, tarz olarak gelecek zamanda gerçekleşecek bir oluş ve kılışın duyuma dayanılarak anlatılması olduğunu belirtmektedir. Çekim kalıbı esas fiil + gelecek zaman kipi+ i- ek-fiili+ rivayet eki+şahıs eki biçimindedir (Korkmaz 2014: 667).

Banguoğlu bu zaman içim geleceğin söylentisi olarak adlandırıyor ve öncekinin dolaylı plânda anlamdaşı olduğunu belirtmektedir.

Mayısta nişanlanacaklarmış. Arabayı değiştirecekmişsin. Yarın buluşacakmışız. gibi (Banguoğlu 2011: 467).

Fiil çekimi şu şekilde olacak:

I.	Gel-ecek-miş-im	Kalk-acak-mış-ım
II.	Gel-ecek-miş-sin	Kalk-acak-mış-sın
III.	Gel-ecek-miş	Kalk-acak-mış
I.	Gel-ecek-miş-iz	Kalk-acak-mış-ız
II.	Gel-ecek-miş-siniz	Kalk-acak-mış-sınız
III.	Gel-ecek-miş-ler	Kalk-acak-mış-lar

Tedavi daha bir zaman devam edecekmiş – მკურნალობა თურმე კიდევ რამდენიმე ხანი გაგრძელდება (mkurnaloba turme kidev ramdenime khani gagrdzeldeba) (Dolunay 2012: 127)

Tercümeleri öğleden sonra getirecekmiş – ნათარგმნებს შუადღის შემდეგ მოიტანს თურმე (natargmnebs şuadğis şemdeg moitans turme) (Dolunay 2012: 127)

Gürcücede bu zamanın bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu zaman Gürcücede gelecek zaman kalıbına “turme” kelime ekleyerek ifade edilmektedir.

V. BÖLÜM

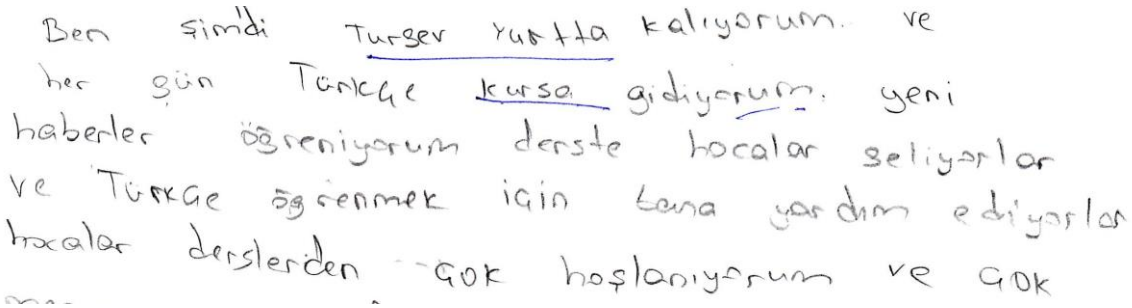
BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Verilerinin çözümlenmesi sonucunda elde ettiğimiz değerlendirmede Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezinde Türkçe Hazırlık Eğitimi gören Gürcü öğrencilerin sınav sonuçları incelenmiştir.

Çalışmada A2 ve B1 seviyede olan öğrencilerin sınav kâğıtları kullanılmıştır. Beş kız ve sekiz erkek olmakla toplam 13 Gürcü öğrencinin sınav sonuçları değerlendirilmiş ve değerlendirme sırasında aynı zamanda dilbilgisi, imla kuralları ve konuların yazılan yazlılarla ne kadar bağlantılı olduğuna da bakılmıştır.

Bu değerlendirme sonucunda Gürcücede geniş zamanın olmamasından dolayı Gürcü öğrencilerin en çok bu zamanda zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Öğrenciler tarafından yazılan kompozisyonlara dikkatle baktığımızda onların günlük olayları basit günlük kelimelerle belirttiklerini ve bu yazı sırasında şimdiki zaman kalıplarını kullanmaya eğilimli olduklarını görebiliriz. Örneğin: "Her gün Türkçe kursuna gidiyorum, her gün üniversiteye gidiyorum, her gün ders çalışıyorum" cümlesini aşağıda da eklediğimiz sınav kâğıdının fotoğrafında açık görebilir ve bu cümlede kullanılan zaman kalıplarını inceleyelim.

Ben şimdi Turgev yurtta kalıyorum. ve
her gün Türkçe kursa gidiyorum. yeni
haberler öğreniyorum derste hocalar seliyorlar
ve Türkçe öğrenmek için bana yardım ediyorlar
hocalar dersleriden çok hoşlanıyorum ve çok

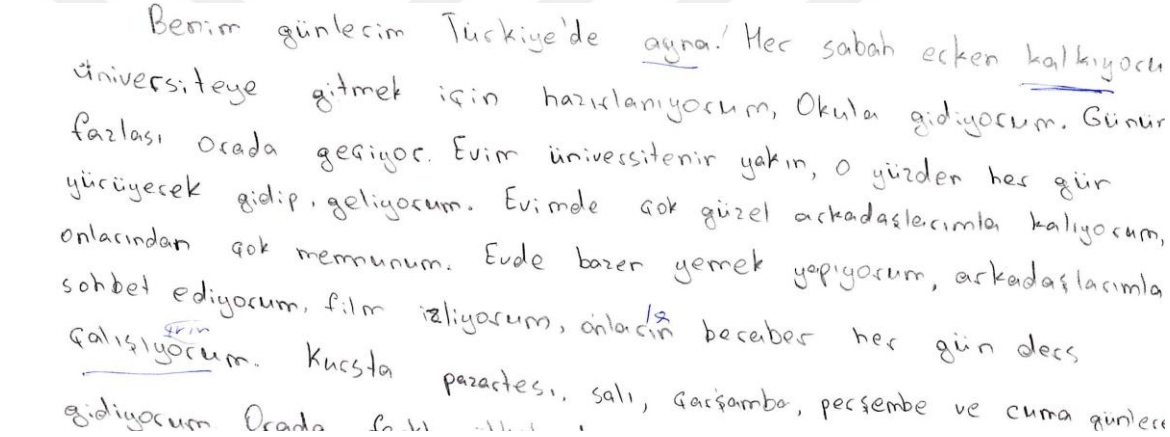
Örnekte de olduğu gibi öğrenci her gün Türkçe kursa gittiğini geniş zamanla değil şimdiki zamanla ifade ederek dilbilgisel açıdan yanlışlığa yol verir.

Zaman kalıplarının geniş zamanda değil şimdiki zamanda verilmesinin sebebi Türkçedeki gibi Gürcüde günlük adet halini almış işlerin geniş zamanda değil de şimdiki

zamanda ifade edilmesi olmakla yanı sıra Gürcücede geniş zamanın olmaması ve sözü geçen zamanın karşılığının da mevcut olmamasıdır.

Gürcücede fiil, genel olarak somut bir zamanı ifade etmeye yarayan gramer kategorisi olmasına rağmen fakat bazen fiilin söz konusu fonksiyonu kaybolarak rutin hale gelen eylemleri, alışkanlıkları veya âdet hâline gelen süreci anlatmak için de kullanılabilir. Bu nedenle de Gürcü öğrenci bu durumlarda yanlışlığa yol verir.

Diğer bir öğrencinin sınav sonucuna dikkat ettiğimizde onun da geniş zamanı ifade ederken yaptığı yanlışı görebiliriz.

Benim günlerim Türkiye'de ayna. Her sabah ecken kalkıyorum üniversiteye gitmek için hazırlanıyorum, Okula gidiyorum. Günün fazlası orada geçiyor. Evim üniversitenin yakın, o yüzden her gün yürüyecek gidip, geliyorum. Evimde çok güzel arkadaşlarımla kalıyorum, onlarından çok memnunum. Evde bazen yemek yapıyorum, arkadaşlarımla sohbet ediyorum, film izliyorum, onların bazıları her gün ders çalışıyorum. Kucsta pazartesi, salı, çarşamba, perşembe ve cuma günleri gidiyorum Orada

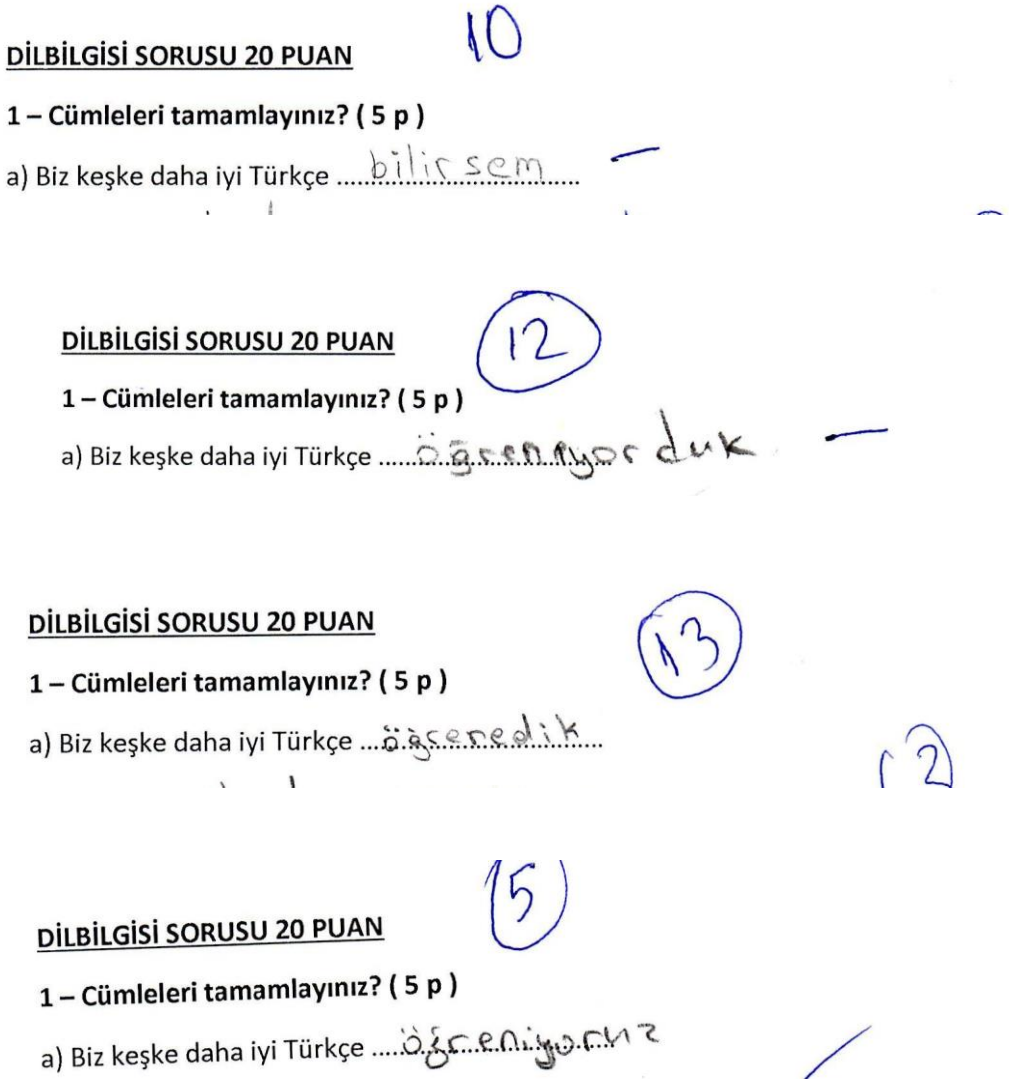
Bu cümlede de öğrenci sık sık yaptığı bir işi şimdiki zamanla ifade etmektedir.

Genel olarak Türkçe öğrenen Gürcü öğrencilerin karşılaştıklar zorluklar zamanla ilgili görülmektedir. Bu zamanlar içerisinde ise geniş zaman çoğunluk taşır. Bu da belirtildiği gibi Gürcücede bu zamanın olmaması ile ilgidir.

Zamanlarla ilgili zorlukları ele alırken kiplerde de öğrencilerin zorluk çektikleri gördüğümüzde bu kipler de elde aldık.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER)'de hazırlık gören öğrencilerin sınav sonuçları değerlendikten sonra öğrenciler bu kipte zorluk çektikleri görülmektedir, fakat Gürcücede bu kipin karşılığı olduğuna rağmen neden zorluk çektikleri anlamak için ayrıca bir araştırma yapılmalıdır.

Yanlışlıklar şu biçimde verilmektedir:

DİLBİLGİSİ SORUSU 20 PUAN 10

1 – Cümleleri tamamlayınız? (5 p)

a) Biz keşke daha iyi Türkçe ..... bilirsem

DİLBİLGİSİ SORUSU 20 PUAN 12

1 – Cümleleri tamamlayınız? (5 p)

a) Biz keşke daha iyi Türkçe ..... öğreniyorduk

DİLBİLGİSİ SORUSU 20 PUAN 13

1 – Cümleleri tamamlayınız? (5 p)

a) Biz keşke daha iyi Türkçe ..... öğrenedik

12

DİLBİLGİSİ SORUSU 20 PUAN 15

1 – Cümleleri tamamlayınız? (5 p)

a) Biz keşke daha iyi Türkçe ..... öğreniyorsa

SONUÇ

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde zamanlar öğretimi büyük önem taşımaktadır.

Bugün çeşitli üniversitelerinde ya da merkezlerde Türkçe kürsüsü vardır. Her ne kadar söz konusu bölümlerde Türk dilinin zaman yapısı ve kullanımı konusunda ders veriliyorsa da genellikle diller arasındaki farklılık ve benzerlikler konusunda verilen pratik ve teorik bilgiler eksik kalmaktadır.

Bu tez çalışmasında Türkçe ve Gürcüce zaman yapıları arasındaki farklılık ve benzerlikler değerlendirilmiştir.

Bu iki dili incelediğimiz zaman Türkçe köken bakımından Ural-Altay dil ailesine, Gürcücenin ise Güney Kafkas dil ailesine mensup olduğunu belirtildi. Türkçe elemeli Gürcüce ise bağlantılı (bitişken) diller grubunda görülmektedir.

Dilbilgisel zaman konusunda Türkçede dört temel zaman: şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek ve geniş zaman olduğu görülmektedir. Gürcücede üç temel zaman bulunmaktadır: şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman.

Çalışmada, Türkçe ve Gürcüce zaman yapıları arasındaki farklılık ve benzerlikleri incelemek için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezinde hazırlık gören Gürcü öğrencilerin sınav sonuçları değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda elde edilen bilgi ve yorumlar tezde yer almıştır.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (1998). Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara; Tdk Yayınları

Aksan, D. (2009). Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara; Tdk Yayınları

Kıran, Z. Kıran, A.(2013). Dilbilime Giriş, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları

Crystal, D. (2010). Cambridge Dil Ansiklopedisi, 2. Baskı, Çevirenler: Kurul, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları

Korkmaz, Z. (2014). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. 4 Baskı. Ankara; Türk Dil Kurumu Yayınları

Günay, V. D. (2013). İletişim Ve Dil. 2 Basım. İstanbul; Papatya Yayınevi.

Güneş, S. (1995). Türk Dili Bilgisi. Altındağ Yayınevi. İzmir

Ergenç. İ. (1995). Konuşma Dili Ve Söyleyiş Sözlüğü. Ankara.

Ergin. M. (2013). Türk Dilbilgisi. Bayrak Yayınevi. İstanbul.

Vardar, B. (2002). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 2 Basım,İstanbul; Multilingual Yayınevı.

Hengirmen. M. (2006). Türkçe Temel Dilbilgisi. V Baskı. Ankara.

Adalı, O. (2004). Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler. İstanbul: Papatya Yayınevı.

Atabay, N. Özel, S. Çam, A. (2003). Türkiye Türkçesinin Sözdizimi. 2 Basım. İstanbul; Papatya Yayınevi.

Kononov, A. N. (1956). Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka, Moskova, S. 70. (Türk Dil Kurumundaki Çevirisinden Yararlanmıştır)

Ediskun, H. (2005). Türk Dilbilgisi, 10 Baskı; Remzi Kitabevi.

Ediskun, H. (1999). Türk Dilbilgisi, 10 Baskı; Remzi Kitapevi.

Atabay, N. Utlukuk, İ. Özel,S. (1983). Sözcük Türleri, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınevı.

Arslan, C. H. (1992). Zaman Kültürleri. Ağaç Yayıncılık. İstanbul.

Bozkurt, F. (2004).Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem. Kapıyayınlar, İstanbul.

Benzer, A (2012). Türkçede Zaman, Görünüş Ve Kiplik, Kabalcı İstanbul

Kahraman, T. (2005). Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi. Dumat Basımevi. Ankara

Dolunay, S. K. (2012). Türkiye Türkçesinde Zaman. Berikan Yayınevi. Ankara

Şanidze, A . (1973). Kartuli Enis Gramatikis Sapudzvlebi. Tbilisis Sakhelmtsipo Universitetis Gamocema. Tbilisi

Sağinadze,R. Peikrişvili, J. Çimke, H. (2015) Gürcü dili. 1. Baskı. STS yayınları

Çikobava, A. (1952) Enatmetsnierebis Şesavali, Tbilisis Universitetis Gamomtsemloba. Tbilisi

Kekelia, Ş. Davitiani, A. (1981). Kartuli Ena. Ganatleba Yayınevi. Tbilisi.

Gogolaşvili, G. (2010). Kartuli Zmna. Merani Yayınevi, Tbilisi

Kvantaliani, E. Janaşia, N (2009). Turkuli Enis Gramatikis Sakhelmdzğvanelo. Tbilisis Universitetis Gamomtsemloba. Tbilisi

Jorbenadze, B (1982). Nazmnari Modaluri Elementebi Qartulşi. Kartuli Sitkvis Kulturis Sakitkhebi. V. Kitap. Tbilisi

Bersanadze-Katsitadze, M. (2006). Modaloba Kartulsa Da İnglisurşi Sakand. Disertacia. Tbilisi

Çavçavadze, İ. (2007). Mzgavris Ts'erilebi. Yolcunun Yazıları. Yeni Köprü Dergisi.

Kharanauli, B. (2015). Kitap Amba Besarioni(Çeviri: Harun Çimke, Gürcistan Dostluk Derneği Yayınları, İstanbul

Cavakhadze, İ. (2015). Modern Gürcü Hikayeleri (Çeviren: Harun Çimke, Genel Yayın Yönetmeni)

Davitiani, A. (1973). Gürcü Dilinin Sözdizimi. Ganatleba Yayınevi.

Katsarava, M. Vaşakidze, İ. (2002). Gürcü Dilinin Pratik Kursu. Kutaisi Devlet Üniversitesi yayınevı.

Kvaçadze, L. Şanidze, A (2005). K’artuli Ena. ‘’Ganatleba’’ Yayınevı.

Jorbenadze, B. (1995). K’artuli Enis Morpologia. Tbilisi.

Geguçadze, L. (1999). K’artuli Ena. İkinci Baskı. Tbilisi.

Ramişvili, V. (2006). Gürcü Dili Ders Kitabi. "Aisi" Yayınevi.

Peikrişvili, J.(1992). Kartuli Enis Morpologia. "Sarangi" Yayınevi.

Papidze, A. (1988). Mkopadis Kholmeobiti Tanamedrove Saliteraturo Kartulşi